

Maia Minde

"Vi er kvalitetsforeldre"

En kvalitativ analyse av adoptivforeldreskapets
"gjøren" i et institusjonelt og kulturelt landskap

Masteroppgave i sosiologi

Veileder: Ingvill Stuvøy

Juni 2020

Maia Minde

"Vi er kvalitetsforeldre"

En kvalitativ analyse av adoptivforeldreskapets
"gjøren" i et institusjonelt og kulturelt landskap

Masteroppgave i sosiologi
Veileder: Ingvill Stuvøy
Juni 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Kunnskap for en bedre verden

Førord

Denne masteroppgaven har for meg en symbolsk betydning. Den symboliserer ikke minst syv og et halvt år som student, hvorav fire og et halvt år av tiden er tilbrakt på NTNU. Oppgaven symboliserer også en avslutning, en milepæl og en overgang til “voksenlivet”. I skrivende stund, kommer jeg til å mimre tilbake til masterskrivingen som en tid under koronaens regjering. Det har vært en lang prosess, men samtidig en spennende og lærerik periode. Det er nå på sin plass å få takket alle som har hatt en stor betydning i løpet av årene i Trondheim og de to siste årene i arbeidet med masteroppgaven.

Først og fremst vil jeg rette en stor takk til min veileder, Ingvill Stuvøy, for gode råd og innspill underveis i hele prosessen. Ditt engasjement for prosjektet har gitt inspirasjon og motivasjon til å fullføre. Jeg vil også takke mine informanter, for deres åpenhet om sine fortellinger. Disse historiene har også gitt meg motivasjon til å komme i mål.

Jeg ønsker også å takke min samboer, Sigvald Wasa, for rollen som “tilrettelegger” i hverdagen og for å ha holdt ut med meg i disse årene. En stor takk rettes også til min mor for å ha stilt opp som en god diskusjonspartner. Samtidig vil jeg takke Anne Finnøy Bakken, Siv Eirinn Stokke og Adrian Minde, for korrekturlesing og mental støtte underveis. Jeg vil også takke Fredrik Weisethaunet for faglige samtaler på Skype.

Til slutt vil jeg takke medlemmer av Sosiologisk Poliklinikk for korte innspill, gode råd og motivasjon de gangene jeg har vært til stede.

Maia Minde,

Trondheim, juni 2020

Sammendrag

Dette prosjektet undersøker hvordan foreldreskap gjøres innenfor og formes av noen institusjonelle rammer og kulturelle normer, slik vi finner det i Norge i dag. Jeg studerer nærmere adoptivforeldres beskrivelser av den internasjonale adopsjonsprosessen i Norge og møter med velferdsstatlige institusjoner, samt erfaringer og tanker de har om eget foreldreskap. Utgangspunktet for prosjektet er et kvalitativt forskningsdesign bestående av ni dybdeintervjuer med adoptivforeldre som har adoptert barn fra ulike giverland siden 2002 og frem til i dag.

Denne oppgaven konkluderer med at adoptivforeldre i stor grad ligner biologiske foreldre i sin “gjøren” av foreldreskap. I en norsk velferdsstatlig og institusjonell kontekst formes mine informanter av å ha gjennomgått en streng godkjenningssprosess i adopsjonsprosessen ifølge deres fortellinger. Adopsjonsrelatert kunnskap fra adopsjonsforberedende kurs er noe de tar med inn i foreldreskapet. De erfarer også å måtte ta grep på egen adopsjonsprosess og forhandle seg frem til å få ordninger på plass i barnehage og skole. I et slikt henseende etablerer de seg som refleksive og ansvarlige foreldre allerede før de får barn, hvor de omtaler seg selv som *“kvalitetsforeldre”*.

I en kulturell kontekst formes adoptivforeldrene av å forholde seg til normer om det gode foreldreskap, hvor det er rom for å snakke om adopsjonsbakgrunn og utseendemessig annerledeshet. De erfarer å måtte fremstille seg som foreldre til barnet, samt anerkjenne barnets flerkulturalitet. Barnets beste er i deres tanker hele tiden, som bekrefter at de former seg til intensive foreldre. Gjennom ulike handlinger synliggjør mine informanter at de gjennomfører andre mekanismer i sin tilnærming av foreldreskap, hvor de må gi litt ekstra for å oppnå statusen som de “rette” foreldrene når de ikke kan lene seg på biologien.

Abstract

This project examines how parenthood is done within and shaped by some institutional frameworks and cultural norms, as we find it in Norway today. More closely, I have studied how adoptive parents describe their experience with the international adoption process in Norway and their meetings with welfare state institutions, as well as experiences and thoughts of their own parenthood. The starting point for the project is a qualitative research design consisting of nine in-depth interviews with adoptive parents who have adopted children from different countries since 2002 until today.

In this project I conclude that adoptive parents to a great extent resemble biological parents in their doing of parenthood. In a Norwegian welfare state and institutional context, my informants are shaped by having undergone a rigorous approval procedure in the adoption process according to their experiences. Adoption related knowledge from adoption courses is something they bring into their parenthood. They also experience having to take action on their adoption process and the need to negotiate arrangements in kindergartens and schools. In this regard, they establish themselves as reflexive and responsible parents even before they have children, where they refer to themselves as *“quality parents”*.

In a cultural context, adoptive parents are shaped by adhering to norms about good parenting, in which openness about adoption background and different appearance becomes themes. They experience having to present themselves as parents of the child, as well as recognizing the child’s multiculturalism. The best interests of the child are in their thoughts all along, which confirms that they are forming into intensive parents. Through various actions, my informants highlight that they implement other mechanisms in their approach to parenthood, in which they have to give a little extra to achieve the status of the “right” parents when they can not lean on biology.

Innhold

1.0 Innledning	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	1
1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål.....	3
1.3 Oppgavens struktur	3
2.0 Internasjonal adopsjon og tidligere forskning	5
2.1 Historisk om internasjonal adopsjon.....	5
2.1.1 Nasjonale og internasjonale rammeverk	6
2.1.2 Adopsjonens godkjenningssprosess i Norge	7
2.1.3 Etablering av foreldreskap ved adopsjon	9
2.2 Tidligere forskning på internasjonal adopsjon i Norge.....	9
2.3 Tidligere norsk forskning på foreldreskap	13
3.0 Teoretisk ramme	19
3.1 Det sosiale foreldreskapet og dets ulike dimensjoner	19
3.2 Adoptivforeldreskap i et institusjonelt landskap.....	21
3.3 Adoptivforeldreskap i et kulturelt landskap.....	23
4.0 Metode og forskningsdesign	26
4.1 Forskningsdesign	26
4.2 Valg av metode	27
4.3 Utvalg og rekruttering.....	27
4.4 Intervjuguide og -strategi.....	29
4.4.1 Intervjusituasjonen og forskerens rolle	30
4.5 Analysestrategi.....	31
4.5.1 Håndtering av analysedata	33
4.6 Forskningsetikk.....	36
4.7 Presentasjon av adoptivforeldrene	37
5.0 Å bli adoptivforelder	38
5.1 Å ta de riktige valgene	38
5.2 Å være foreldre uten forbehold.....	41
5.3 Å forberede seg til foreldreskapet.....	42
5.4 Å etablere en relasjon til barnet	45
5.4.1 Å tilpasse og tilvenne omsorgsoppgaver.....	48
5.5 Oppsummering av hovedfunn.....	51
6.0 Adoptivforeldre i et institusjonelt landskap	52
6.1 Å bli vurdert og kurset som foreldre.....	52

6.2 Å ta grep på egen adopsjonsprosess.....	55
6.3 Hjemme i velferdsstaten	57
6.4 Oppsummering av funn.....	63
7.0 Det gode adoptivforeldreskap	64
7.1 Åpenhet som norm.....	64
7.2 Å framstille seg som (adoptiv)foreldre og -familie.....	67
7.3 Investert og stolte foreldre	70
7.4 Oppsummering av funn.....	73
8.0 Diskusjon og konklusjon	74
8.1 Å bli foreldre i en norsk velferdsstatlig og institusjonell kontekst	75
8.2 Å bli foreldre i en kulturell kontekst.....	76
8.3 Konklusjon.....	78
8.4 Videre forskning	78
Litteraturliste	79
Vedlegg	85
Vedlegg 1: Intervjuguide til adoptivforeldre	85
Vedlegg 2: Intervjuguide til Bufdir.....	87
Vedlegg 3: Informasjonsskriv til adoptivforeldre.....	88
Vedlegg 4: Informasjonsskriv til Bufdir	91
Vedlegg 5: Godkjenning fra NSD.....	94
Tabeller.....	96
Tabell 1: Eksempler på handlinger og kategorier innenfor institusjonell og kulturell ramme.....	96
Tabell 2: Oversikt over endelige kategorier, handlinger og type foreldreskap	96
Tabell 3: Oversikt over adoptivforeldrene	97

1.0 Innledning

“Jeg ramset opp alt jeg kom på som en mamma gjør, “hvem er det som henter dem? Hvem er det som smør matpakken til dem? Hvem er det som er glad i dem?”. Jeg bare sa alt som jeg kom på” (Pauline, mor til tre barn adoptert fra Sør-Korea).

Sitatet eksemplifiserer hvordan en adoptivmor gjennom ulike foreldrepraksiser mener at hun er den faktiske moren til sine barn, på tross av at de biologiske båndene mellom dem er fraværende. Det at andre barn eller foreldre setter spørsmålstegn ved familiebandene mellom adoptert og adoptant er trolig ikke en uvanlig situasjon å havne i for adoptivfamilier. Likefullt er familiebandene eksisterende mellom adoptivforelder og adoptivbarn. Ifølge SSB (2019) ble det gjennomført 87 utenlandsadopsjoner i Norge i 2018, og antallet adopsjoner fra utlandet har de siste årene sunket betraktelig sammenlignet med høydepunktet på 1970-tallet. I begynnelsen av 2000-tallet ble det gjennomført rundt 600 til 800 utenlandsadopsjoner årlig.

Utenlandsadopsjon startet i Norge etter Koreakrigen tidlig på 1950-tallet (Verdens Barn 2020). Siden den gang har norske myndigheter vært deltakende i organiseringen av adopsjon fra utlandet, blant annet i form av strenge godkjenningskriterier for adoptivsøkere (Bufdir 2020a; Verdens Barn 2020). Søkere til internasjonal adopsjon, må gjennom både hjemmebesøk og adopsjonsforberedende kurs før de blir forhåndsgodkjente som adoptivforeldre og kan få tildelt et barn (Bufdir 2020a). Det er grunn til å tro at det å gjennomgå en slik godkjenningsprosess - der de blir vurdert på foreldre-egnethet - skaper tanker og forventninger til foreldreskapet de skal gå inn i og hvordan foreldrerollen skal *gjøres*. Spørsmålet om hvordan de så etablerer seg som foreldre til et barn fra en annen nasjon, uten å kunne lene seg på biologien er derfor interessant, noe sitatet ovenfor synliggjør. Gjennom adoptivforeldres erfaringer skal jeg undersøke hvordan foreldreskap *gjøres* innenfor og formes av noen institusjonelle rammer og kulturelle normer, slik vi finner det i Norge i dag.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Historisk har biologiske bånd vært tenkt som grunnlag for vår forståelse av foreldreskap, der rollene som mor og far defineres ut fra naturlig reproduksjon. Ut fra dagens syn på foreldreskap, vet vi at det også kan forankres utenom biologi. Adoptivforeldreskap er ikke fundert i biologi, men likevel ansett som en type foreldreskap. Adoptivforeldreskapet har

noen sosiale dimensjoner ved seg som gjør at det kan ses på som et sosialt foreldreskap. I min tilnærming av det sosiale foreldreskapet forstås det å være forelder som noe man *gjør*, og ikke bare noe man *er*. Det bygger primært på en forståelse av at foreldre er tilstedeværende og aktivt deltakende i barnets hverdagsliv gjennom handlinger og praksiser (Bjerklund 2019: 52; Eklund og Göransson 2016: 5). Videre kan de sosiale dimensjonene av det sosiale foreldreskapet peke på en relasjon man inngår i, noe man viser fram, en investering i relasjonen mellom forelder-barn (Bjerklund 2019: 52; Finch 2007: 66; Morgan 2011: 2; Stefansen og Aarseth 2011: 394).

I den norske sosiologiske forskningen om foreldreskap er møte mellom foreldre og velferdsstat blitt studert innenfor noen institusjonelle rammer. Fokuset er rettet mot hvordan familiepolitiske ordninger tilrettelegger for noen typer foreldreskap, særlig med blick for det likestilte foreldreskapet (Brandth og Kvande 2012: 13; Ellingsæter 2018: 247). Slik kan en forstå det likestilte foreldreskapet som et resultat av velferdsstatlige familiepolitiske ordninger (Ellingsæter 2016: 228). Fokuset er også rettet mot hvilken betydning familiepolitiske ordninger har på vurderinger av å få barn. Det er fra denne forskningen jeg henter inspirasjon fra, når jeg skal undersøke adoptivsøkeres opplevelser i møte med adopsjonsprosessen og andre velferdsstatlige institusjoner.

I en annen forskningstradisjon er fokus rettet mot kulturelle normer som former foreldreskap. I ethvert samfunn eksisterer det gitte kulturelle normer og forventninger til hvordan foreldrerollen skal gjøres, og hva som er “riktige” og “gale” foreldrepraksiser. Foreldreskap preges av både samfunnet og tiden vi lever i, hvorav samtidens foreldreskap kjennetegnes av intensitet. Barnet er i sentrum og det kreves mye mer av en som forelder enn tidligere fordi en blir møtt med høye forventninger om å sørge for barnets ve og vel (Faircloth og Gürtin 2018: 986). Foreldrerollen blir en evne man kan finpusse. Det nedlegges mye tid, energi og følelser i relasjonen til barnet (Faircloth og Murray 2015: 117). Samtidig som foreldre følger opp barnets interesser og bistår i deres utvikling av verden (Stefansen og Aarseth 2011: 394). Slik former kulturelle normer en type intensivt foreldreskap. Jeg inspireres også av denne forskningen når jeg skal se på “gjøren” av adoptivforeldreskap.

Det å være forelder er ikke noe man bare er, det er også noe man gjør i hverdagen som preger de ulike forskningstradisjonene. Når jeg da skal se nærmere på adoptivforeldreskapet, blir det hensiktsmessig å studere hvordan institusjonelle rammer, som adopsjonsprosessen, former en

type foreldreskap, samt spiller inn på valget om adopsjon. Det er også et poeng å se hvordan norske kulturelle normer former adoptivforeldre i deres “gjøren” av foreldreskap. Det er både foreldres møter med de institusjonelle rammene og hvordan de påvirkes av kulturelle normer, som gjør at denne studien er av sosiologisk interesse, samt utgjør min begrunnelse for valg av tema.

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

Formålet med prosjektet er å undersøke hvordan adoptivforeldreskapet gjøres innenfor og formes av noen institusjonelle rammer og kulturelle normer, slik vi finner det i Norge i dag. Mer konkret er jeg ute etter å forstå hvordan adoptivforeldre etablerer seg som foreldre til et barn i møte med adopsjonsprosessen, velferdsstatlige institusjoner og innenfor noen kulturelle normer. På bakgrunn av dette og med utgangspunkt i sosiologisk relevans, presenteres følgende problemstilling: *Hvordan erfarer adoptivforeldre det å bli foreldre i en norsk velferdsstatlig og kulturell kontekst?*

Formuleringen er også valgt fordi den antyder empirien jeg har innhentet, samt den teoretiske delen i oppgaven. Problemstillingen er også dekkende for mine tre forskningsspørsmål. Disse kan ses på som mindre bestanddeler av den overordnede problemstillingen og skal hjelpe meg med å besvare den. De tre forskningsspørsmålene er;

- 1) *Hvordan etablerer adoptivforeldrene seg som foreldre til barnet?*
- 2) *Hvordan opplever adoptivforeldrene de institusjonelle rammene for adoptivforeldreskapet?*
- 3) *Hvordan forholder adoptivforeldrene seg til normer om «det gode foreldreskap»?*

1.3 Oppgavens struktur

Denne oppgaven er inndelt i åtte kapitler. Her presenteres en kort oversikt over kapitlenes innhold.

Kapittel 2: disponerer en oversikt over internasjonal adopsjon som fenomen i Norge og går inn på gjeldende nasjonale og internasjonale lover innenfor adopsjon. Det redegjøres også for tidligere forskning på adopsjon og foreldreskap, samt hvordan adoptivforeldreskap etableres juridisk.

Kapittel 3: presenterer teoretisk ramme med relevante teorier for å besvare oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål. Kapitlet er delt inn i tre deler; det sosiale foreldreskapet og dets ulike dimensjoner, adoptivforeldreskap i et institusjonelt landskap og adoptivforeldreskap i et kulturelt landskap.

Kapittel 4: redegjør for metodevalg som er tatt i forskningsprosessen, hvor oppgaven går inn på valg av metode, forskningsdesign, utvalg og rekruttering, samt intervju situasjonen og forskerens rolle, i tillegg til intervjuguide- og strategi. Her vil også analysestrategi, håndtering av analysedata, forskningsetikk og kvalitet presenteres, i tillegg til en presentasjon av adoptivforeldrene.

Kapittel 5, 6 og 7: er oppgavens analysekapitler. Hvert av kapitlene har sine forskningsspørsmål. Kapittel 5 tar for seg det å bli adoptivforelder, hvor fokus er på hvordan de etablerer seg som foreldre til barnet. Kapittel 6 handler om adoptivforeldre i et institusjonelt landskap med fokus på hvordan de opplever møte med adopsjonsprosessen og velferdsstatlige institusjoner. Kapittel 7 dreier seg hovedsakelig om kulturelle normer adoptivforeldre forholder seg til i lys av å gjøre et godt foreldreskap.

Kapittel 8: er oppgavens diskuterende konklusjon, hvor teori diskuteres med analysens hovedfunn. Oppgaven diskuterer også hva funnene kan fortelle oss av generelle innsikter om det sosiale foreldreskapet. Her besvares problemstillingen i diskusjonen som også samsvarer med oppgavens tre forskningsspørsmål. Funnene ender i en konklusjon. Avslutningsvis redegjøres det kort for videre forskning.

2.0 Internasjonal adopsjon og tidligere forskning

Dette kapittelet vil omhandle hva internasjonal adopsjon er og omfatter, og hvilke lover Norge som nasjon har forpliktet seg til i henhold til internasjonale konvensjoner. Videre vil det foretas en gjennomgang av adopsjonens godkjenningssprosess i Norge, i tillegg til å gå mer i dybden på adopsjonsforberedende kurs og hjemmebesøk. Internasjonal adopsjon som fenomen og godkjenningssprosessen danner et bakteppe for en introduksjon av forskningen på internasjonal adopsjon. Litteraturgjennomgangen avgrenses ved å kun redegjøre for norsk adopsjonsforskning. Denne avgrensningen er dels motivert av pragmatiske hensyn, da forskningsfeltet på adopsjon etter hvert har blitt omfangsrikt, og dels av relevans for oppgaven, som er fokusert på adopsjon innenfor den norske konteksten. Til sist i kapittelet redegjøres tidligere forskning på foreldreskap i Norge gjennom å se på feltets hovedtrekk, som har betydning for hvordan adoptivforeldre etablerer og former sitt foreldreskap. Samlet sett kan dette tegne et bilde av de institusjonelle og kulturelle rammene som former basisen for opplevelsene til adoptivforeldrene i denne studien.

2.1 Historisk om internasjonal adopsjon

Internasjonale adopsjoner kan forstås som en type adopsjon hvor enslige eller par blir rettslige og permanente foreldre til et barn med en annen utenlandsk opprinnelse, det vil si at adoptivforeldre tar til seg barnet som sitt eget (NOU 2014: 9). Barn som frigis til internasjonal adopsjon bor som regel på barnehjem eller hos fosterforeldre (fostermødre) før de kommer til det nye hjemlandet. Videre begynte internasjonale adopsjoner til Norge (også referert til som utenlandsadopsjoner eller transnasjonale adopsjoner) i overgangen fra 1960- til 70-tallet, hvor et av de første landene som begynte med adopsjon startet på grunn av krig (Olsen 2018). Spesielt var Korea-krigen som varte fra 1950 til 1953, og Vietnamkrigen fra 1960 til 1975 sentrale i etableringen av internasjonale adopsjoner (Dalen 2018: 2; Verdens Barn 2020). Senere åpnet både Colombia og India på 1980-tallet, og Kina tidlig på 1990-tallet opp for adopsjoner til utlandet: Utfordringene med å ta vare på barn og fattigdom lå til grunn for adopsjoner fra Colombia og India, mens ettbarndspolitikken satte fortgang i adopsjoner fra Kina (Dalen 2018: 2).

I 2018 ble det gjennomført 87 utenlandsadopsjoner i Norge, og antallet adopsjoner fra utlandet har de siste årene sunket betraktelig sammenlignet med høydepunktet på 1970-tallet (SSB 2019). I begynnelsen av 2000-tallet ble det gjennomført rundt 600 til 800 utenlandsadopsjoner årlig. Årsaken til den store nedgangen er giverlandenes endrede strategi

i forhold til barn som frigis til utenlandsadopsjon, ved at de nå forsøker å finne foreldre til barna innenlands (SSB 2019).

2.1.1 Nasjonale og internasjonale rammeverk

Giverlandenes endrede strategi kan vi se manifesterer seg i *FNs barnekonvensjon* i form av en type “prioritert omsorgsrekkefølge”. Lover på internasjonalt plan slik som *FNs barnekonvensjon* spiller en sentral rolle på nasjonalt nivå. I 1991 ratifiserte Norge *FNs barnekonvensjon*, dette innebærer at både Storting og regjering forplikter seg til at barns menneskerettigheter følges opp (FN-Sambandet 2019). Spesielt er artikkel 21 i *barnekonvensjonen* av betydning for hvem som skal ha omsorg for barnet:

Artikkel 21 Parter som anerkjenner og/eller tillater adopsjon, skal sikre at barnets beste skal være det overordnede hensynet, og de skal:

- a) sikre at tillatelse til adopsjon bare blir gitt av kompetente myndigheter som i samsvar med gjeldende lover og saksbehandlingsregler og på grunnlag av alle relevante og pålitelige opplysninger beslutter at adopsjon kan tillates på bakgrunn av barnets situasjon i forhold til foreldre, slektninger og verger og at de berørte personer, om nødvendig, har gitt sitt samtykke til adopsjonen etter å ha fått full informasjon og den rådgivning som måtte være nødvendig.
- b) erkjenne at adopsjon fra et land til et annet kan betraktes som en alternativ form for omsorg for et barn, dersom barnet ikke kan plasseres i en fosterfamilie eller adopteres bort, eller det ikke på noen egnet måte er mulig å dra omsorg for barnet i hjemlandet (Barne- og familiedepartementet 2003).

Barnekonvensjonens utgangspunkt er at barn skal gis mulighet til å forbli under omsorg av egen familie: Dersom dette ikke er mulig, kan internasjonal adopsjon være løsningen til å gi barn en permanent familie i utlandet (Barne- og familiedepartementet 2003).

Haagkonvensjonen av 1993 gir ytterligere retningslinjer for beskyttelse av barn og samarbeid ved internasjonal adopsjon med bakgrunn i *FNs barnekonvensjon*: *Haagkonvensjonen* gir føringer på hvordan samarbeidet skal foregå mellom giverland og mottakerland. Deriblant erkjenner den at barn bør oppfostres i et familiemiljø preget av glede, kjærlighet og forståelse. Ved å ratifisere konvensjonen med virkning fra 1998, har Norge sluttet seg til å sikre at internasjonale adopsjoner tar hensyn til prinsipp om barnets beste (St.prp. nr. 77 (1995 - 1996)).

Prinsippet om barnets beste legges til grunn for den internasjonale adopsjons legitimitet i norsk forstand. Dette kan vi se kommer til uttrykk i adopsjonens formål som begrunnes i å gi barn en trygg oppvekst ved å gi gode foreldre til barn som trenger det, og som ellers ikke ville hatt foreldre (NOU 2014: 9; Prop. nr. 88 L (2016- 2017): 1). Dette hensynet er selve fundamentet som den internasjonale adopsjonen i Norge bygger på, slik at alle beslutninger blir fattet med bakgrunn i å sikre beskyttelse og omsorg for å opprettholde barnets trivsel (Herland 2009: 14). Prinsippet om barnets beste skal også gjelde innenfor kjernefamiliens rammer, slik at foreldre også må likestille adoptivbarnet med egenfødte barn (Prop. nr. 88 L (2016- 2017): 2).

Da den gamle adopsjonsloven fra 1986 ikke inneholdt noen bestemmelser om plikt for adoptivforeldrene til å opplyse om barnets opprinnelse, gir den nye adopsjonsloven fra 2018 derimot adoptivforeldre opplysningsplikt overfor barnet om dets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn, samt adopsjonsbakgrunn (Regjeringen 2018).

2.1.2 Adopsjonens godkjenningssprosess i Norge

Søkere til internasjonal adopsjon, må gjennom en godkjenningssprosess i Norge før de kan bli tildelt et barn. Godkjenningssprosessen innebærer tre faser med åtte steg som må oppfylles ifølge Barne-, ungdom- og familiedirektoratet (Bufdir 2020a):

Fase 1

- 1) Valg av land og søke om formidlingsbekreftelse fra én av adopsjonsforeningen i Norge
- 2) Påmelding til adopsjonsforberedende kurs

Fase 2

- 3) Søke om forhåndssamtykke
- 4) Utredning av søkere (sosialrapport)
- 5) Godkjenning av forhåndssamtykke
- 6) Adopsjonssøknad sendes til utlandet

Fase 3

- 7) Ventetid
- 8) Tildeling og hentereise

Første fase

I steg 1. må søkerne selv ta kontakt med en av de norske adopsjonsforeningene vi har i landet, som er Verdens barn, Adopsjonsforum og InorAdopt. Her vil søkerne bli anbefalt land basert på hvilke godkjenningskriterier de oppfyller. Kriteriene er mangfoldige og varierer fra land til land. Kriteriene går ytterligere på antall år man har vært gift, helsetilstand både fysisk og psykisk, alder, ønske om barnets alder, vandel, boligforhold og økonomi (NOU 2014: 46). Søkerne må også melde seg på adopsjonsforberedende kurs.

Andre fase

I andre fase deltar søkerne på et obligatorisk adopsjonsforberedende kurs (gjort obligatorisk i 2015), i tillegg til at de vil bli utredet av fagpersoner/sosialarbeidere (primært sosionomer og barnevernspedagoger), hvor disse kommer på hjemmebesøk i to omganger. På bakgrunn av hjemmebesøket vil en sosialrapport bli ferdigstilt, oversatt og sendt til myndighetene i utlandet (NOU 2014: 46). Det er i denne fasen at søkerne blir vurdert etter deres egnethet som potensielle foreldre, og får en godkjent søknad av norske myndigheter på om de forhåndsgodkjennes som foreldre i Norge.

Det adopsjonsforberedende kurset (omtales som “kurset” i resten av oppgaven) har som formål å forberede kommende adoptivforeldre, med andre ord er det et uttrykt ønske om at de skal være bedre rustet til å ta imot et adoptivbarn (Bufdir 2020b). Hensikten ikke er at de skal få en teoretisk opplæring i kursmaterialets temaer, men snarere en økt bevissthet rundt deres rolle som kommende foreldre: Innfallsmetoden veksler mellom filmvisning, par- og gruppediskusjoner og innledninger av egne erfaringer og opplevelser enten som adoptant eller adoptert (Bufdir 2020b). Kursing og hjemmebesøk kan ses som to offentlige deler hvor kursing bygger på tanken om å gi parene verktøy som de kan ta med videre inn i foreldreskapet.

Tredje fase

I den tredje fasen står parene ovenfor ventetid, tildeling av barn og hentereise. Denne fasen innebærer en eventuell lang adopsjonskø, som for mange kan oppleves som utfordrende (Bufdir 2020a). Adopsjonsforeningen vil her gi beskjed når tildeling finner sted. Informasjonen i tildelingen varierer avhengig av land, men de fleste tildelinger innebærer navn og bilde, helserapport, psykolog- eller pedagogisk rapport (Bufdir 2020a). Enkelte land som Sør-Korea krever to reiser til giverlandet, da den første reisen innebærer et rettsmøte.

Når adoptivforeldre er kommet hjem fra hentereisen plikter statsforvaltninger å tilby familien hjemmebesøk og hjelp med oppfølgingsrapporter dersom dette er et krav fra giverlandet (NOU 2014: 47).

2.1.3 Etablering av foreldreskap ved adopsjon

I det tilfelle hvor par er blitt foreldre gjennom det vi anser som naturmetoden eller naturlig reproduksjon, ligger det biologiske prinsipp til grunn for vår forståelse av at barnet skal oppfostres hos sine biologiske foreldre: Det begrunnes i at barnet skal ha kjennskap til sitt eget opphav da det gir en følelsesmessig betydning for ethvert individ (Stiklestad 2007: 138). Hvordan kvinnen blir mor eller mannen blir far til et barn i norsk forstand er heller ikke helt entydig, derfor trengs det er nærmere forklaring på hvordan dette foregår. Når en kvinne føder et barn i Norge, blir kvinnen automatisk juridisk mor til barnet (NOU 2009: 5: 16). Det samme gjelder ikke for far til barnet. For å bli far i juridisk forstand, kan farskap fastsettes på tre måter ifølge Barneloven fra 1981: 1) mann er gift med mor ved fødsel, 2) mann kan signere en farskapserkjennelse hvor han påtar seg farskap og ansvar for barnet, 3) mann skriver under et farskapsforelegg og blir idømt farskap etter at DNA-test er foretatt og bekreftet (Ot.prp. nr. 56 (1996-1997)). Slik vi ser her er utgangspunktet ifølge Barneloven av 1981 at mor og far er et barns juridiske foreldre når barnet blir født. De fleste juridiske foreldre er også biologiske foreldre. Derimot finnes det også tilfeller hvor det ikke er like opplagt hvem som er juridiske foreldre til barnet. Dette er gjeldende for par som blir foreldre gjennom både reproduksjonsteknologi og internasjonal adopsjon. I disse tilfeller kan eksempelvis mors ektemann få status som juridisk far uten å være biologisk far, eller at adoptivforeldre blir juridiske foreldre uten å være biologiske foreldre (Brækhus 2009: 189). Et særtrekk ved adopsjon er at foreldreskapet først blir fastsatt via et vedtak fra myndighetene, det foretas uten at et biologisk bånd mellom søker og barn er til stede, og i de fleste situasjoner når det gjelder internasjonal adopsjon vil heller ikke en sosial relasjon i forkant av selve adopsjonen finne sted: Dermed stiftes familiebåndene kun gjennom et adopsjonsvedtak (Søvig 2016: 1).

2.2 Tidligere forskning på internasjonal adopsjon i Norge

Adopsjonsforskningen i Norge kom på banen først på 1980-tallet, hvor brorparten av studiene omhandlet internasjonal adopsjon (Gärtner og Heggland 2013: 13). Litteraturfeltet som gjelder internasjonal adopsjon kan sies å være et omfattende og sammensatt felt preget av et språk som går i ulike retninger, noe som gjenspeiles i forskjellige disipliner. I norsk

adopsjonsforskning er de mest fremtredende disiplinene *pedagogisk disiplin, psykososial disiplin, sosiologisk og antropologisk disiplin*. Der de to førstnevnte disiplinene er særlig preget av forskningen til spesialpedagogene Monica Dalen og Barbro Sætersdal, er Howells arbeid toneangivende for den siste disiplinen (Nickelsen 2012; Smedal 2001: 20). Når dette er sagt, vil jeg i dette kapitlet først redegjøre for hovedtrekk i den pedagogiske og psykososiale disiplinen, for så å skissere utviklingen i den sosiologiske og antropologiske disiplinen ved hjelp av arbeidene til Signe Howell, Marit Egge og Yan Zhao. Gjennom denne litteraturgjennomgangen vil mitt masterprosjekt avgrenses nærmere. Med andre ord skal jeg i denne oppgaven studere hvordan adoptivforeldre gjør sitt foreldreskap, sett med adoptivforeldres øyne, og hvordan etablering og forming av tilknytning og familieband finner sted. Gjennom å se på den *institusjonelle* adopsjonsprosessen (i Norge) og de *kulturelle* normene, blir det viktig se hvilke foreldrepraksiser adoptivforeldre utøver i sitt foreldreskap.

Primært har den *pedagogiske disiplinen* i adopsjonsforskningen vært opptatt av spørsmål om adoptivbarnas tilstand med tanke på bakgrunn og forutsetninger, identitet og skoleprestasjoner. Dette synet på adopsjon er blitt representert av Monica Dalen og Barbro Sætersdal, og gjerne i tverrfaglig tilnærming med den *psykososiale disiplinen* hvor tilpasning til den nye adoptivfamilien er blitt vektlagt (Dalen og Sætersdal 1992). Videre trekker de overnevnte forfatterne fram adopsjonsforskningen til David Kirk, noe Mari D. Herland (2009) tematiserer i sin masteravhandling. Kirk peker på to foreldrestrategier for adoptivforeldre; 1) De kan *erkjenne* biologiske forskjeller, eller 2) de kan *fornekte* eksistensen av biologiske forskjeller (Botvar 1999: 32; Herland 2009: 17). Dalen og Sætersdal utvikler med dette som bakteppe en ny forståelsesmodell, omtalt som «*stressing*» av forskjeller, hvor storsamfunnets holdninger til mennesker med annen etnisitet og kulturell bakgrunn får innflytelse på adoptivbarn. Stressing av forskjeller blir igangsatt når adopterte eksempelvis beveger seg i urbane eller ukjente strøk, og hvor andre individer ilegger den adopterte et fremmedartet utseende (stresser) (Botvar 1999: 34; Herland 2009: 18).

Når det gjelder forskningen innenfor sosiologi og antropologi, er slektskapets betydning i adoptivfamilien og adopsjonens betydning i et globalt perspektiv som presenteres av Howell, sentral. Antropologen Howell var blant de første i Norge som skrev om fenomenet internasjonal adopsjon, og kan sies å tilhøre den eldre generasjonen i adopsjonslitteraturen. Howells forskning på internasjonal adopsjon følger hovedsakelig to spor: 1) slektskapsforståelser - og praksiser blant adoptivforeldrene/adoptivfamiliene og de adopterte

barna, 2) transnasjonale relasjoner mellom såkalte giver- og mottakerland (Nickelsen 2012; Howell 2009). Howells forskning på forholdet mellom giverland og mottakerland spenner bredt og faller utenfor mitt interesseområde i tilknytning til denne studiens tema, og blir derfor ikke utdypet mer i denne omgang. Derimot er forskningen Howell gjør som omhandler punkt 1, viktigst for meg og den jeg er interessert i, nemlig arbeidet som handler om slektskap og foreldrenes “kinning” av de adopterte barna. I denne forskningen viser hun hvordan adoptivfamilien utfordrer biologien knyttet opp til slektskap på et mikronivå.

Howell ser fenomenet internasjonal adopsjon som en parallell til andre måter å bli foreldre på, og slik går hennes forskning i retning av skeive foreldreskap. Ved å vise til ny reproduksjonsteknologi som en måte å bli forelder på, mener hun at det også faller naturlig å se på adopsjon som en måte å bli foreldre på. Slik sidestiller hun foreldreskap via assistert befruktning med foreldreskap som blir til gjennom adopsjon, disse må forstås sammen og er to forskjellige uttrykk for samme fenomen, måten å bli alternative foreldre på. Dette kan vi se i det følgende sitatet: “Perhaps because I had adopted a child myself, I felt that adoption ought to be included in anthropological of “unnatural” reproduction; not least because so many involuntarily childless couples who fail to give birth through NRT turn to adoption” (Howell 2006: 6). Videre i betydningen av *slektskap i adoptivfamilien* undersøker Howell (2001: 73-87) hvordan adoptivbarn innlemmes i adoptivfamilien, med andre ord er hun interessert i hvordan adoptivforeldre gjør barna til “sine” og til del av familien (å gjøre barna til “sine” og til del av familien erstattes med ordet innlemmelse her som en forenkling). Hun viser til innlemmelsen ved å se nærmere på adoptivforeldres bruk av biologisk sjargong, tilknytning til sted og hvordan barnet utfører handlinger som anses som norske i etableringen av familiebånd til barnet. Biologisk sjargong illustreres når adoptivforeldre får godkjenning eller tildeling, hvor de sier at graviditeten har startet, mens bruk av bunad eller å spise tradisjonell norsk mat viser til norske handlinger som adoptivbarn kan foreta seg (Howell 2001: 80-87). Samtidig kan bruk av bunad tyde på at en adoptert har en tilknytning til et norsk sted, et sted som eksempelvis er besteforeldrenes fødested. Gjennom å bære en bunad vil det adopterte barnet få en tilknytning til besteforeldrenes opphav og bli innlemmet i slektens forhistorie: Poenget her er å vise at det ligger normer til grunn for ulike handlinger som markeres som innenfor og utenfor familiens slektskap (Howell 2001: 85).

Et annet syn innenfor den sosiologiske disiplinen setter søkelys på samspillet mellom adoptivfamiliene og hjelpeapparatet, hvor spørsmål som stilles er: hvor stort er behovet for et hjelpeapparat etter ankomst, i hvilken grad er ordningene tilpasset foreldrenes og hvordan blir

de ivaretatt? Dette synet på adoptivfamiliens møte med hjelpeapparatet representeres av sosiologen Egge (2005: 8) i en undersøkelse hun gjennomførte på vegne av Norsk senter for barneforskning. Funn i studien viser til at foreldrene synes hjelpeapparatet sitter på manglende kunnskap, hvor flere opplevde at skylden ble lagt på dem som foreldre og ikke ble møtt med den forståelsen de ønsket: Det kan dermed tyde på et gap mellom adoptivfamiliens behov og det eksisterende hjelpeapparatet (Egge 2005: 85; Grimsby 2018: 25).

Selv om Egges forskning ikke ser på slektskapsforståelser, ses også hennes forskning på adopsjonsfeltet fra adoptivforeldrene side. Slik kan vi se at både Howell (2001; 2006) og Egge (2005) tilhører den eldre generasjonen innenfor den norske adopsjonsforskningen på 2000-tallet, hvor adoptivforeldrene blir satt under søkelyset. Til forskjell fra de Howell og Egge, trekker sosiologen Zhao (2019) fokuset over på adoptivbarna, og det kan tyde på et generasjonsskifte i adopsjonslitteraturen: hvilket betyr at forskningsspørsmålene er historisk situert. Den historiske utviklingen preges av at man først intervjuet de voksne adoptivforeldrene, for så å intervju de adopterte barna når de ble voksne.

Adopsjonsforskningen har gått fra å være interessert i hva foreldrene gjorde i den eldre generasjonen til de voksne adoptertes opplevelser. Det har blant annet åpnet opp for den type prosjekter som Zhaos arbeid illustrerer, hvor fokus ikke alene er på barnas opplevelser av å bli en del av en ny familie på den andre siden av jordkloden, men også for å utforske spørsmålet om hvordan det oppleves å være adoptert i Norge. Adopsjonsforskningen har tilsynelatende fått et eksplisitt fokus på rasialiseringsprosesser, hvor internasjonal adopsjon har blitt forstått som en parallell til fenomener som migrasjon (Zhao 2019: 2, 8). Dermed avgrensers Zhaos arbeid seg fra Howells (2006: 6) forskning, som omhandler kontrasten mellom biologisk og sosialt foreldreskap, og hvor adopsjon ble satt inn i en kontekst som omhandlet andre måter å bli foreldre på enn den “naturlige” reproduksjonen.

Som vi har sett til nå tar den *sosiologiske og antropologiske disiplinen* opp viktige tema som slektskapsforståelser, foreldres møte med hjelpeapparatet, og forhandling av norsk tilhørighet. Siden Zhaos forskning i stor grad kun handler om barna som nå er blitt voksne, og ikke avdekker adoptivforeldrene, blir hennes forskning litt snever for denne oppgaven. I kontrast til Zhaos arbeid, ligger Howells forskning på slektskap nærmere det det jeg ønsker å se på i denne studien, og derfor legger jeg meg i forlengelse av henne med å innta adoptivforeldrenes posisjon. Likevel avgrensers mitt prosjekt fra Howells ved at jeg ønsker å undersøke adoptivforeldreskapet som en parallell til foreldreskap i Norge, innenfor en

institusjonell og kulturell normativ kontekst. Mitt fokus er dermed på hvordan adoptivforeldrene *gjør* seg selv til foreldre for adoptivbarna, altså hvordan adoptivforeldre etablerer seg selv som foreldre, i motsetning til Howell som fokuserer på å gjøre barnet til en del av familien. På bakgrunn av dette blir mitt bidrag å vise hvordan adoptivforeldre ikke minst beskriver opplevelser av adopsjonsprosessen, men også vise spesifikt hvordan de utfører det å være adoptivforelder i praksis. Mens Howell ser på adoptivforeldre ved siden av assistert reproduksjon, så er det sentralt å forstå alternative foreldreskap i en norsk kulturell og institusjonell kontekst, noe jeg skal vise til i neste delkapittel.

2.3 Tidligere norsk forskning på foreldreskap

For å kunne forstå adoptivforeldreskap i denne oppgaven, presenteres tidligere forskning på foreldreskap i Norge i denne delen. Siden dette prosjektet er skrevet innenfor den sosiologiske og antropologiske disiplinen, ønsker jeg er å redegjøre for ulike trekk i den norske familiesosiologien som knyttes til foreldreskap. For det første kan forskningen si noe om hva dagens foreldreskap består av, og for det andre har forskere i stor grad fokusert på hovedtrekkene som dreier seg om et *likestilte foreldreskap* med bakgrunn i velferdsstatens familiepolitikk, fokus på *kjønn* og *klasse*, samt *alternative foreldreskap*. Til sammen kan dette skissere et bilde på forskjellige typer foreldreskap som skaper et fundament for adoptivforeldrenes måte å gjøre foreldreskap på.

Det likestilte foreldreskapet er skrevet mye om i tidligere forskning, men er særlig presentert av sosiologer som Anne Lise Ellingsæter (2018), Ragni Hege Kitterød og Marit Rønsen (2014), samt Elin Kvande og Berit Brandth (2013). *Det likestilte foreldreskapet* har vokst fram i nyere tid som et kjennetegn på dagens småbarnsforeldre hvor både mor og far deltar like mye på hjemmebane som i arbeidslivet, og som støtter opp under en *forsørger-omsorgsmodell*. Denne modellens utgangspunkt må ses i lys av endringer i familiepolitikk og etableringen av velferdsstatlige ordninger som har ført til to spor: Mens det første sporet har lagt til rette for det *likestilte foreldreskapet*, har det andre sporet ført til støtte av en tradisjonell forsørgermodell (Ellingsæter 2018: 247).

Den *tradisjonelle forsørgermodellen* bygger på idéen om at mor har omsorgen for barna mens far er i lønnet arbeid (Ellingsæter 2018: 247). Forskjellen mellom de to modellene er at far nå praktiserer en mer nærværende farsrolle sammenlignet med den tradisjonelle forsørgermodellen. Slik er dagens farskap mer omsorgsbasert hvor det også forventes at

menn skal tilbringe tid med barnet (Kitterød og Rønsen 2014: 36). Her trer *kjønns-dimensjon* frem som hovedtrekk i begge modellen, som også kjennetegner den norske familiesosiologien. Samtidig som den førstnevnte modellen knyttes til familiepolitiske ordninger som fedrekvote og økt barnehageplasser, mens sistnevnte modell forbindes med kontantstøtte, har disse ordningene vært gjenstand for mye offentlig debatt (Ellingsæter og Widerberg 2012: 100).

I forlengelse av forsørger-omsorgs-modell utdyper Brandth og Kvande (2013: 17) fedrekvotens utvikling som preges både av spenninger og konflikter. Fedrekvoten ble først introdusert i 1993, hvor dens inntreden har representert en sentral endring i samspillet mellom tre aktører; familie, stat og marked i det norske samfunnet (Brandth og Kvande 2013: 13). Hvordan velferdsstaten overtar noe av foreldreansvaret i form av økt tilgang på barnehageplasser og etablering av fedrekvote, viser hvordan velferdsstaten spiller inn på foreldreskap bestående av *to kjønnede foreldre*. Forskningen til Brandth og Kvande kan også plasseres innenfor den norske velferdsstatslitteraturen, hvilket fokuserer mer på familiepolitikkens betydning for foreldreskap. Spørsmålene som stilles i denne litteraturen handler om hvordan familiepolitiske ordninger (som fedrekvoten) i tilknytning til familien og arbeidslivet har formet forskjellige typer foreldreskap - og særlig med blick for det likestilte foreldreskapet som målsetning (Brandth og Kvande 2012: 13).

I likhet med både familiesosiologien og velferdsstatslitteraturen har begge feltene elementer som ligger nært det jeg ser på i denne studien. Selv om forskningen til Brandth og Kvande (2013) favner bredt som preges av samspillet mellom velferdsstat, familie og arbeidsliv, ønsker jeg ikke å undersøke dette samspillet i noe stor grad. Jeg forholder meg heller ikke til kjønns-dimensjonen som kommer fram av Kitterød og Rønsen (2014). Imidlertid finnes det et viktig poeng i begge litteraturfeltene, hvor særlig Ellingsæter og Widerberg (2012), Ellingsæter og Leira (2006: 4) og Ellingsæters (2018) blick på velferdsstatens familiepolitiske ordninger som ikke bare muliggjør det likestilte foreldreskapet, men også en type *institusjonalisert foreldreskap (politicising parenthood)* som springer ut av disse ordningene. Det politiserte eller institusjonaliserte foreldreskapet er formet av (velferds)statens rolle i utformingen og etableringen av norsk familiepolitikk (Ellingsæter og Leira 2006: 4). Det er dette institusjonaliserte foreldreskapet jeg ønsker å legge meg i forlengelsen av i min studie fordi det peker i retning av hvordan foreldreskap gjøres og formes innenfor en institusjonell kontekst.

Et annet spor innenfor forskning på foreldreskap i Norge er å finne blant de som ser på betydningen av klasse. Forskere som er spesielt toneangivende her er Andersen og Aarseth (2012), og Stefansen og Farstad (2008). Blikket for klasse i familiesosiologien har lange røtter i Norge, hvor boken *“Familien i klassesamfunnet”* av Harriet Holter mfl. (1975; 1984) anses som en klassiker. Klasse-dimensjonen i sosiologien generelt har dessuten spilt en mindre rolle i noen tiår, men fra og med 1990-tallet har klasse igjen blitt mer aktuelt i norsk samfunnsforskning (Dahlgren og Ljunggren 2010; Toft og Flemmen 2019: 138). Det ses også innenfor forskningen til Andersen og Aarseth (2012, Stefansen og Farstad (2008) og Pedersen (2014), hvor alle er eksempler på forskere som skriver om samtidens foreldreskap og valg om å bli foreldre med et blikk for klasse.

Videre er sentrale spørsmål som stilles om forsørger-omsorgs-modellen er særlig tilpasset en middelklasse med høy utdanning og om arbeiderklassen har ønsker som går på tvers av familiepolitikken sentrering rundt det likestilte foreldreskapet: Videre finner Andersen og Aarseth (2012: 191) et klassemønster som tilsier at personer med høy utdanning i større grad foretar en arbeidsdeling med bakgrunn i et likestillingsideal og at de benytter seg av både fedrekvote og barnehageordningen. Dermed kan det virke som at likestillingen i familiepolitikken er bedre tilpasset en middelklasse enn en arbeiderklasse: Men her trekkes det ikke inn andre faktorer enn utdanning som mål på klasse-dimensjonen, og de tar nesten for gitt at høy utdanning fører til middelklassen, og lav utdanning fører til arbeiderklasse.

Som en videreutvikling av Andersen og Aarseth, ser Stefansen og Farstad (2008: 368) på de organisatoriske sidene ved foreldreskapet. Forfatterne lar seg her inspirere av Annette Lareau sin amerikanske forskning på foreldreskap og barndom: Her undersøker de hvorvidt foreldres syn på barnet om det er klart for barnehagen eller ikke har betydning for klasse (Stefansen og Farstad 2008: 345, 368). Hvorledes barn av middelklasseforeldre karakteriseres av *“ettåringen trenger utfordringer”*, mens barn av arbeiderklasseforeldre kjennetegnes av *“ettåringen trenger en rolig start”*. Slik kan foreldres syn på barn spille en avgjørende rolle for barnets framtid og om de har et godt eller dårlig utgangspunkt for å greie seg som selvstendige individer. De to dominerende aspektene ved barnet kan også forstås som en klassemessig reproduksjon som utarter seg enten i middelklassens *“ordnede løp”* eller arbeiderklassens *“skjermede rom”* (Stefansen og Farstad 2008: 370).

I den tidligere forskningen på familiesosiologiens hvor fokuset er rettet på forsørger-omsorgs-modell og tradisjonell forsørgermodell, kjønn og klasse, viser feltet seg å være delvis snevert da forfatterne ikke vier oppmerksomhet til tema som biologi og kultur (Ellingsæter og Widerberg 2012: 24). Disse temaene derimot blir bedre undersøkt av en rekke forfattere, og gjør seg aktuelle i dagens debatt tilknyttet nye måter å produsere barn på gjennom reproduksjonsteknologi (Strand 2013: 4). Ikke bare utfordrer biologiens og kulturens rolle vår forståelse for hvordan nye former for foreldreskap blir til, men også vår forståelse av hva de nye foreldreskapsformene innebærer, samt hvordan disse foreldreskapsformene gjøres i praksis. Slik gjør biologi og kultur seg relevant når vi skal forstå andre måter foreldreskap kan gjøres på enn det som er tidligere nevnt i dette delkapitlet.

Som en parallell til det to-kjønnede og likestilte foreldreskapet, blir det *alternative (en-kjønnede) foreldreskapet* eller det *likekjønnede foreldreskapet* - kjært barn har mange navn - illustrert blant annet av Jorid Krane Hanssen (2014), Marit Melhuus (2001) og Kristin Spilker (2008). Melhuus (2001: 45) er opptatt av den assisterte befruktingens betydning for slektskap og ekteskap. Slektskapets betydning er hovedtema i boka "*Blod - tykkere enn vann?*", et bidrag som Melhuus og Howell (2001) har skrevet sammen. De har også skrevet flere forskningsartikler sideløpende med hverandre. I Melhuus forskning fokuseres det spesielt på hvordan assistert befruktning forstyrrer forestillinger om tilblivelsen (befruktning, svangerskap og fødsel) og kategorien som "mor". Samtidig ser Melhuus (2001: 47) på fellestrekk mellom assistert befruktning og adopsjon: Her viser hun til at disse feltene inngår i et felles prokreativt univers ved å se på praksiser og forestillinger folk har om menneskelig reproduksjon og verdensbildet som springer ut fra forestillingene.

I samme spor følger Spilker, som i sin doktoravhandling også tar for seg assistert reproduksjon, og hvordan det må studeres i sammenheng med foreldreskap. Spilker (2008: 13) er opptatt av hvordan ulike aktører forhandler om eggcellens og sædcellens betydning, og hvordan disse forhandlingene spiller inn på kulturelle forståelser av foreldreskap og reproduksjon. Spilker (2008: 17) undersøker med andre ord hva assistert reproduksjon betyr for enkeltindividers forståelse og valg om å etablere familie i tilknytning til regulering av familiepolitikk og bioteknologi. Videre mener Spilker at assistert reproduksjon er et felt som reiser sentrale spørsmål om moral og etikk, samt risiko og begrensninger.

I forlengelsen av assistert reproduksjon tematiserer Hanssen (2014: 21) hvordan *regnbuefamilier* bryter med normalitetsoppfatninger om familie og foreldreskap. Ungdommene i Hanssens studie viser at biologien har mindre betydning enn de følelsesmessige relasjonene når relasjonen mellom foreldre og barn skal defineres. Og at barn som lever sammen med homofile fedre eller lesbiske mødre har det like bra som barn i to-kjønnede foreldreskap når de får dekket sitt behov for kjærlighet og omsorg.

I likhet med Howell diskuterer også Melhuus assistert befruktning i tilknytning til heteroseksuelle foreldre som ikke kan få barn gjennom naturmetoden, mens Spilker (2008) og Hanssen (2014) undersøker det alternative foreldreskapet som springer ut fra reproduksjonsteknologi, som eksempelvis regnbuefamilier. Det er her fokus på hvordan assistert befruktning skaper skeive familier. Det innebærer at den nye teknologien åpner opp for at nye grupper mennesker kan skape nye familiekonstellasjoner og bli foreldre. Dette endrer altså hvordan vi kan forstå foreldreskap og det å *gjøre* foreldreskap på. Forbindelsen mellom assistert reproduksjon og nye foreldreskapsformer her er at assistert befruktning må ses ved siden av fenomenet internasjonal adopsjon. Disse to er parallelle fenomener slik som både Howell (2001; 2006) og Melhuus (2001) argumenterer for i sin forskning, som eksemplifiserer alternative måter å bli foreldre på. Slik som at det *biologiske foreldreskapet* fastsettes gjennom naturlig reproduksjon, skapes alternative foreldreskap gjennom nye former for reproduksjonsteknologi og internasjonal adopsjon, som leder oss til en type *sosialt foreldreskap*, hvor det biologiske båndet i større eller mindre grad er fraværende, men at den sosiale komponenten er til stede.

Frem til nå har vi gjennomgått hva som har vært fokus innenfor forskning på foreldreskap i Norge. Hovedtrekkene i familiesosiologien preges av både det likestilte foreldreskapet og den tradisjonelle forsørgermodellen hvor både klasse og kjønn blir tatt opp som to ulike dimensjoner. Til tross for at kjønn og klasse ikke er noe som blir vektlagt i stor grad i min studie, tar jeg likevel med meg Ellingsæters (2018) blick på familiepolitikkens ordninger som skaper og former ikke bare et likestilt foreldreskap, men også det institusjonaliserte foreldreskapet. Dermed er blikket på hvordan foreldreskap kan formes gjennom familiepolitikk, som f.eks. fedrekvote, interessant å ta med meg videre i denne studien da en slik institusjonalisering også finner sted hos mine informanter i deres vei mot å bli godkjente som adoptivforeldre.

Det andre hovedtrekket i det såkalte alternative og likekjønnede foreldreskapet, er fokuset rettet mot assistert befruktning som en parallell til internasjonal adopsjon, og hvordan reproduksjonsteknologier etablerer og skaper nye former for foreldreskap, men også endrer vår forståelse av hvordan foreldreskap kan gjøres i en kulturell normativ kontekst. Dermed er mitt bidrag i dette forskningsfeltet å undersøke hvordan adoptivforeldre som eksempel på alternative foreldreskap og institusjonaliserte foreldreskap gjør seg selv til foreldre gjennom en kulturell normativ kontekst og institusjonell ramme.

3.0 Teoretisk ramme

Adoptivforeldreskap kan analyseres og ses i lys av mange ulike perspektiver. Til tross for at kultur og institusjon påvirker hverandre, viser min empiri et skille mellom institusjonell og kulturell kontekst. Dermed har jeg valgt å gjenskape skillet i min teoretiske ramme. Før jeg går nærmere inn på dette skillet, vil det først redegjøres for begrepet *det sosiale foreldreskapet* og dets ulike dimensjoner. I forståelsen av det sosiale foreldreskapet vil jeg poengtere at foreldreskap først og fremst er noe som *gjøres*. Det sosiale foreldreskapet er valgt da det kan forklare hvordan adoptivforeldre *gjør* sitt foreldreskap gjennom ulike former for foreldrepraksiser, samt hvordan adoptivforeldre demonstrerer sin relasjon til barnet for omverden. Dernest vil det redegjøres for den institusjonelle konteksten under *adoptivforeldreskap i et institusjonelt landskap*. Her vil begreper om *refleksivitet* og *ansvarliggjøring* bli beskrevet, som i analysen skal anvendes til å forstå adoptivforeldres møter og erfaringer med adopsjonsprosessen, og andre velferdsstatlige institusjoner (institusjonell ramme). Til sist forklares den kulturelle konteksten, som kalles for *adoptivforeldreskap i et kulturelt landskap*. Her vil “Parenting culture studies” (PCS) sitt begrep om *intensive foreldreskap* og familiesosiologiens begrep om *berikende intimitet* bli forklart. Begrepene brukes senere i analysen om hvordan adoptivforeldre etablerer og former seg selv som foreldre etter de har fått barnet (kulturell ramme).

3.1 Det sosiale foreldreskapet og dets ulike dimensjoner

I denne oppgaven er foreldreskap noe som alene ikke defineres av biologi, men som også består av ulike dimensjoner. Siden biologi er fraværende i adoptivforeldreskap, defineres dette foreldreskapet snarere som et sosialt foreldreskap. I min tilnærming av foreldreskap er jeg interessert i det sosiale foreldreskapet som kan *gjøres* på forskjellige måter. Jeg trekker her på forståelsen av at foreldreskap er noe som *gjøres/utøves*, og at jeg er inspirert av tradisjonen innenfor familiesosiologien og kjønnsforskning som har bidratt til et blikk på foreldreskap, fra *å være* noe til *å gjøre* noe. Dette skiftet fra å se på foreldreskap som substantiv til verb er en endring som fant sted blant forskere på 1950-tallet (Faircloth og Lee 2010: 1; Faircloth 2015: 2). Det sosiale foreldreskap etableres gjennom handlinger og praksiser i hverdagen ubevisst av utøvere, samtidig som foreldreskapet også peker på en relasjon man inngår i og noe man viser fram til omverden (Bjerklund 2019: 52; Finch 2007: 66; Morgan 2011: 2). Det formes også av den institusjonelle velferdsstatlige konteksten man *gjør* det innenfor. I tillegg rommer det sosiale foreldreskapet forventninger man møter (Hennum 2002: 11). Det kan også anses som en investering i relasjonen mellom forelder-barn

(Stefansen og Aarseth 2011: 394). Jeg er her interessert i hvordan adoptivforeldre i denne sammenheng *etablerer og former* sitt foreldreskap. Innenfor et bestemt samfunn peker etableringen og formingen i retning av to ulike dimensjoner innenfor det sosiale foreldreskapet; 1) det *institusjonelle landskapet* (rammen) som skaper det statsautoriserte foreldreskapet, og 2) det *kulturelle landskapet* (rammen) som omhandler kulturelle normer for (det gode) foreldreskapet. Jeg er interessert i å innfange vekselvirkningen mellom informanter om hva adoptivforeldre gjør i hverdagen og den institusjonelle rammen de er innenfor¹.

I den sosiologiske tradisjonen er oppfatningen av familie og foreldre i stor grad blitt påvirket av David Morgans forskning og hans forståelse av å gjøre familie/foreldreskap (Eklund og Göransson 2016: 5). Tidligere ble familie og foreldre tatt for gitte størrelser, mens det økte fokuset på at foreldreskap er noe som gjøres er et resultat av en *aktiv gjøren i hverdagen* (Eklund og Göransson 2016: 5). Foreldreskapets «gjøren» gjennom handlinger kan også forstås som foreldrepraksiser. Å gjøre/utøve foreldreskap er også kjennetegnet ved at man *inngår i en relasjon* eller interaksjon med andre aktører i tillegg til barnet, som eksempelvis sosionomer, barnevernspedagoger, og (barnehage)lærere (Sparrman mfl. 2016: 14). Kjennetegnet å gjøre foreldreskap som en relasjon man inngår i kan trekkes til adoptivforeldres møter med fagpersoner innenfor den institusjonelle rammen og det statsautoriserte foreldreskapet (Herland 2009).

Ifølge Morgan forstås foreldreskapets “gjøren” som noe som blir *tatt for gitt av utøvere* gjennom *rutinepregede og ofte ikke-kalkulerte handlinger* (Finch 2007: 66; Morgan 2011: 2). Det vil si at forelderen ikke tenker over hvilke foreldrepraksiser som utøves, noe som står i motsetning til det intensive, refleksive og berikende foreldreskapet. Morgans syn på foreldreskap åpner opp for et annet blikk på foreldreskap enn hva som ligger i det intensive, refleksive og berikende foreldreskapet, hvilket peker på bevisst investering av tid, følelser og energi som legges i forelder-barn-relasjonen (Faircloth 2015; Giddens 1991; Stefansen og Aarseth 2011). Det utdypes nærmere i siste del av kapitlet. Slik kan det sosialt utøvende foreldreskapet forstås på forskjellig vis.

¹ Her rettes en stor takk til min veileder, Ingvill Stuvøy, for en god formulering.

Videre trekker Janet Finch (2007: 66) på Morgans forståelse av å gjøre foreldreskap, hvor *foreldreframvisning* er en måte å vise fram sin relasjon til et barn i møte med omverden. Dette bidrar til at andre aktører oppfatter at man er barnets forelder (Finch 2007: 67). Siden biologiske bånd mellom barn og adoptivforelder ikke er til stede, kan det være en utfordring for utenforstående å se hvordan relasjonen mellom dem henger sammen. Begrepet foreldreframvisning brukes i denne oppgaven til å forstå hvordan adoptivforeldre etablerer seg som foreldre gjennom å demonstrere sin relasjon til barnet i møte med omverden.

Å gjøre foreldreskap handler også om å utføre et *godt foreldreskap*. Derfor er det verdt å se det “gode” foreldreskapet i sammenheng med det sosiale foreldreskapet. Synet på hva et godt foreldreskap innebærer er *flytende* og viser til flere måter og *nyanser* å gjøre foreldreskap på (Sparrman mfl. 2016: 14). Å utøve et «godt foreldreskap» avhenger også av kulturelle forventninger til hvordan man skal gjøre sin foreldrerolle. Det er noe som illustreres av forskningen til blant annet Faircloth gjennom begrepet «intensive foreldreskap» (Faircloth og Görtin 2018: 987; Stefansen og Aarseth 2011: 390). Det intensive foreldreskapet anses nettopp som et produkt av samtidens kulturelle forventninger til det «gode foreldreskapet», noe jeg kommer tilbake til i siste del av kapitlet. Parallelt med å se på kulturelle normer og forventninger til hvordan adoptivforeldre gjør sitt foreldreskap, skal jeg også undersøke de institusjonelle rammene som danner det institusjonelle landskapet. Dette utdypes i neste delkapittel.

3.2 Adoptivforeldreskap i et institusjonelt landskap

Å gjøre et sosialt foreldreskap finner også sted i kontekst av noen institusjonelle rammer. Når jeg i denne oppgaven skal analysere og diskutere det institusjonelle landskapet/rammen i tilknytning til adoptivforeldreskap, er det en forutsetning å først definere hva det institusjonelle landskapet består av. Den institusjonelle rammen handler om hvordan norske velferdsstatlige institusjoner som adopsjonsprosessen former en type foreldreskap, men også hvilken betydning den institusjonelle konteksten som familiepolitiske ordninger har på informantenes overveielser av å få barn. Jeg er med andre ord her interessert i å forstå hvordan adopsjonsprosessen innenfor den norske velferdsstaten tilrettelegger muligheten til å få barn og skaper en type foreldreskap. I tillegg er jeg interessert i hvilken betydning møter og erfaringer med permisjon, barnehage, skole og helsesøster spiller inn på hvordan adoptivforeldre gjør seg til foreldre, og former adoptivforeldreskap.

Siden 1970-tallet har det i Norge vært et økt fokus på institusjonelle arrangement, hvor barn og forelder står sentralt. Dette fokuset er manifestert i familiepolitiske ordninger som foreldrepermisjoner og barnehageplasser med den hensikt å skape likestilling gjennom en toforsørgermodell (omtalt som forsørger-omsørgermodell i tidligere forskning) (Ellingsæter og Pedersen 2013: 9). I forskningen til Ellingsæter og Pedersen (2013: 5) er de opptatt av hvilken betydning familiepolitiske ordninger spiller inn på norske foreldres vurderinger av å få barn. De finner at de aller fleste setter seg inn i ordningene først etter at de er blitt gravide eller har fått barnet. De institusjonelle velferdsordningene tas nærmest for gitt (Ellingsæter og Pedersen 2013: 19-20; Ellingsæter og Pedersen 2016: 128). Med bakgrunn i eksisterende familiepolitiske ordninger tar jeg fra denne studien videre med meg Ellingsæter og Pedersens blikk på foreldres planlegging av å få barn. Deres blikk kan brukes i forståelsen av adoptivforeldres møter med adopsjonsprosessen og andre velferdsstatlige institusjoner, samt hvorfor de velger adopsjon som institusjonell prosess å få barn på.

En annen inspirasjon jeg henter fra forskningen på likestilte foreldreskap (forklart under tidligere forskning) av Brandth og Kvande (2013) og forskningen til Ellingsæter og Pedersen (2013; 2016) er at de har et klart *institusjonelt blikk*. De studerer småbarnsforeldres foreldrepraksiser i lys av institusjonelle rammer og konkrete familiepolitiske ordninger. Det er dette institusjonelle blikket jeg bruker i min forståelse av hvordan adoptivforeldreskap gjøres, etableres og formes innenfor en institusjonell ramme. En kan forstå det likestilte foreldreskapet som et produkt av velferdsstatlige familiepolitiske ordninger, med andre ord er det de familiepolitiske ordningene som produserer likestilte foreldreskap (Ellingsæter 2016: 228).

Dette er familiesosiologiens og velferdsstatsforskningens syn på hvordan foreldreskap blir til. Det kan videre tilknyttes adopsjonsforskningens syn på hvordan adoptivforeldre blir *statsautoriserte foreldre* gjennom en institusjonell adopsjonsprosess. Det er her Mari Herlands (2009) masteroppgave gjør seg gjeldende, hvor hun er opptatt av adoptivforeldres opplevelser av godkjenningprosessen. Å bli godkjent av staten som forelder er en opplevelse med to sider. På den ene siden betegnes prosessen som sjelegranskende og som et politiavhør, mens på den andre siden også forstår hvorfor de blir utredet og kartlagt (Herland 2009: 46). I lys av adoptivforeldres syn på godkjenningprosessen, forstår jeg det slik at statsautoriserte foreldreskap er et resultat av hvordan internasjonal adopsjon er organisert på i Norge innenfor en institusjonell kontekst. På lik linje med hvordan likestilte foreldreskap er et produkt av

norsk velferdsstatlige familiepolitikk, blir også statsautoriserte foreldreskap skapt på samme måte. Det er dette blikket på hvordan velferdsstaten gjennom adopsjonsprosessens organisering skaper *statsautoriserte foreldreskap* jeg legger meg i forlengelsen av når jeg i analysen skal diskutere adoptivforeldres opplevelser av adopsjonsprosessen.

3.3 Adoptivforeldreskap i et kulturelt landskap

Institusjonelle rammer er også definert av kulturelle normer og forventninger, som igjen påvirker institusjonelle verdier. I ethvert samfunn eksisterer det bestemte kulturelle normer og forventninger til hvordan foreldrerollen skal utøves og hva som er «riktige» og «gale» foreldrepraksiser. Også i norsk kontekst finnes visse normer og forventninger til hvordan foreldre skal *gjøre* sin rolle. De kulturelle normene og forventningene foreldre forholder seg til, utgjør grunnlaget for min forståelse av det kulturelle landskap. Jeg er her interessert i å forstå hvordan adoptivforelder gjennom etablering og forming i form av ulike handlinger/foreldrepraksiser gjør seg til foreldre innenfor en norsk kulturell kontekst. For å besvare hvordan adoptivforeldre gjør seg til foreldre, vil jeg i denne delen benytte to teoretiske konsepter; intensive foreldreskap og berikende intimitet. Disse begrepene gjenspeiler to former for foreldreskap; *det intensive foreldreskapet* og *det berikende foreldreskapet*, som igjen er eksempler på samtidens kulturelle normer og forventninger på det «gode» og «riktige» foreldreskapet (Faircloth 2015; Stefansen og Aarseth 2011).

Det endrede synet på foreldreskap fra noe man *er* til noe man *gjør* kan ses i lys av fenomener som både adopsjon, assistert befruktning og skeive foreldreskap (Faircloth og Lee 2010: 1; Faircloth 2015: 2). Det er eksempler på at foreldreskap alene ikke handler om noe man *er*, men noe man blir under en sosial prosess, slik som en adopsjonsprosess.

Adoptivforeldreskapet er sentralt å forstå, fordi det gjør seg gjeldende som et eksempel på at foreldreskapet flyttes fra de biologiske foreldrene til de sosiale foreldrene. Det peker i retning av at foreldreskap ikke kun er basert på biologi og i noen tilfeller heller ikke grunnlagt i biologi. De overnevnte begrepene er teoretiseringer som forsøker å få frem noe med hvordan man gjør foreldreskap i dag, hvor 1) intensive foreldreskap retter oppmerksomheten mot kulturelle endringer de siste ti årene i den euro-amerikanske konteksten, og 2) berikende intimitet knytter det til bestemte klassespesifikke foreldrepraksiser.

Foreldreskap preges som nevnt av den tiden vi lever i, samtidens foreldreskap er med andre ord blitt mer intensivt. Barnet er i sentrum og det kreves mye mer av en som forelder enn

tidligere. Det innebærer at samtidens foreldrerolle blitt møtt med høyere forventninger om å beskytte barnet og sørge for dets utvikling. Disse forventningene er mediert gjennom kulturelle normer som setter rammer for foreldre om hvordan de skal utvikle og forbedre sine foreldreroller (Faircloth og Gürtin 2018: 986). Det intensive og berikende foreldreskapet inspirerer til et blikk for foreldrekultur, hvor begge foreldrepraksisene er en måte å investere i relasjonen barn og forelder. *Foreldreskap som investering* er en måte å forstå foreldreskapet på, det er en «gjøren». Det er denne investeringen jeg tar med meg videre fra begrepene om det *intensive* og *berikende foreldreskapet* til å drøfte de kulturelle normene og forventningene som adoptivforeldre beskriver når de gjør foreldreskap. Poenget er at disse begrepene åpner opp for å innfange hvordan foreldreskap ikke er noe som automatisk kommer av seg selv når man får barn, som ikke blir utfordret, men at det er noe man må gjøre på «riktig» vis. For adoptivforeldre som ikke kan lene seg på biologien når de etablerer seg som foreldre, så er det grunn til å tro at de må legge ned en god del investering og jobbe seg opp til å oppnå status som de «rette» foreldre.

Det intensive foreldreskapet representerer en ny og mer krevende foreldrekultur. Det er et intensivt fokus på hverdagslige rutiner, hvor berøring, prating og mating blir ulike verktøy foreldre må beherske og perfektionere. Foreldrerollen blir en evne man oppnår og kan finpusse med hensikt om å sikre riktig utvikling hos barnet (Faircloth og Murray 2015: 1116-1117). Det nedlegges mye tid, energi og følelser i foreldres relasjon til barnet og foreldrekulturen blir ikke bare et livsstilprosjekt, men også en del av foreldres identitetsarbeid (Faircloth og Murray 2015: 117). Dette synet på foreldreskap er særlig presentert av Charlotte Faircloth som tilhører feltet «Parenting Culture Studies» (PCS). Her setter hun det intensive foreldreskapet i en euro-amerikansk middelklasse-kontekst. Faircloth trekker her på den amerikanske sosiologen Sharon Hays som skrev mye av sin forskning på 1990-tallet (Faircloth og Murray 2015: 1116).

Videre har Faircloth i samarbeid med Zeynep Gürtin skrevet en artikkel hvor de inviterer til en forening av innsikter mellom feltene PCS og «assisted reproductive technologies» (ART). Feltene har tilsynelatende mange fellestrekk, hvor begge fokuserer på ønske om å få barn, unnfangelse og oppfostring (Faircloth og Gürtin 2017: 1). De finner en form for *bekymringsfull reproduksjon*, hvor potensielle foreldre trer inn i foreldrerollen lang tid i forveien fordi de tenker og handler som ansvarlige og intenderte foreldre (Faircloth og Gürtin 2018: 990). Dette kan ses i sammenheng med adoptivforeldreskap og hvordan vi kan forstå

dem som foreldre. Med andre ord, hvordan de etablerer seg som foreldre allerede underveis i en adopsjonsprosess, men også former seg videre inn i foreldreskapet. Det intensive foreldreskapet i denne oppgaven brukes til å forstå noe ved måten norske adoptivforeldre etablerer seg selv som foreldre på.

Det intensive foreldreskapet kjennetegnes videre av *ekspertise* og *refleksivitet*. Ekspertise innebærer en økt oppfatning om at foreldre må læres opp i å utøve sin foreldrerolle for å alltid inneha kunnskap om barnets beste. Refleksivitet handler om at foreldre skal ta veloverveide valg gjennom å forholde seg orientert om ulike informasjonskilder, samt vite hva valgene fører til (Wind og Uhrenfeldt 2013: 8). Det gjør mennesker refleksive og *ansvarlige* i sin atferd, en atferd som igjen tilskrives en selvbiografisk fortelling om hvem vi er som mennesker (Aakvaag 2008: 276-277; Giddens 1991: 5; Haug 2018: 16; Pettersen 2018: 8). Faircloth trekker her på Anthony Giddens begrep om (selvets) refleksivitet, hvor refleksive valg kan forstås som en jevnlig bruk av viten (Faircloth og Görtin 2018: 985). Dette tas opp i boka «*Modernity and Self-Identity*» fra 1991 (Giddens 1991: 5; Pettersen 2018: 7). Begrepene refleksivitet og ekspertise åpner opp for spørsmål om *hvordan* og *hvorfor* adoptivforeldre etablerer og former seg selv gjennom sine handlinger når de står overfor sentrale valg i adopsjonsprosessen og foreldreskapet. Slik handler den jevnlige bruken av viten om å kunne navigere seg frem til de «rette» løsningene.

Begrepet om *berikende intimitet* er derimot satt i en norsk kontekst innenfor feltet familiesosiologi. Den berikende intimiteten omhandler foreldres *investering* i barns indre liv og kan anses som en *ressurs, kapital eller et verktøy* middelklasse-foreldre tilfører sine barn som en del av en hverdagslig praksis. Formålet er å aktivisere barns potensial til å bli et selvutviklende individ (Stefansen og Aarseth 2011: 390). Helt konkret utføres det berikende foreldreskapet ved at forelder oppfatter, tolker og følger opp barns interesser. Slik bistår foreldre i barnets utvikling av verden (Stefansen og Aarseth 2011: 394). Berikende intimitet kan også manifestere seg i felles interesser mellom partene, hvor en kombinasjon av læring og lek produserer en type emosjonell nærhet og felles glede (Stefansen og Aarseth 2011: 395).

4.0 Metode og forskningsdesign

I dette kapitlet framstilles metodevalgene jeg har tatt underveis i forskningsprosessen. Først presenteres valg av metode og forskningsdesign. Derneft redegjøres utvalg og rekruttering, intervjuguide og -strategi, før jeg går nærmere inn på intervjusituasjonen og forskerrolle. Det vil også redegjøres for oppgavens analysestrategi, og håndtering av analysedata, samt forskningsetikk. Avslutningsvis vil jeg vise en kort presentasjon av informantene. Vurdering av forskningens kvalitet er noe jeg måtte ta stilling til i løpet av hele arbeidsprosessen, og det vil derfor trekkes inn der det er relevant i dette kapitlet.

4.1 Forskningsdesign

Innenfor både fenomenologien og institusjonell etnografi (IE) anses individer som eksperter på eget liv, hvor verden ses fra aktørers ståsted (Skilbrei 2019: 48; Widerberg 2010: 221). Informasjonen forskeren får tilgang til, er dermed gjennom hvordan individet selv forstår og presenterer sine opplevelser (Skilbrei 2019: 48). I Dorothy Smiths IE må man starte med menneskers aktiviteter og erfaringer de har i en gitt hverdagspraksis eller virksomhet for å skaffe innsikt om samfunnet (Widerberg 2015: 15). Med utgangspunkt i både IE og fenomenologi tillot forskningsdesignet meg gjennom adoptivforeldres erfaringer av eget foreldreskap, å søke innsikt i hvilke institusjonelle rammer og kulturelle normer som former foreldreskap i dagens Norge.

Tanken var å se adopsjonsprosessen og velferdsstatlige institusjoner fra adoptivforeldres ståsted, hvilket også hadde fokus på informantenes handlinger og praksiser tilknyttet møte med institusjonelle rammer (Campbell og Gregor 2002: 59). Jeg er inspirert av Dorothy Smiths institusjonelle etnografi, da designet fokuserer på informanters historier sett fra et nedenfra perspektiv (Rua 2012: 105). Kunnskapen man får er ikke om folk, men snarere hva vi kan lære av deres "gjøren" gjennom aktivitet og handlinger (Widerberg 2015: 15). Det var dette punktet som inspirerte meg til å bruke IE, fordi det kunne fortelle mer generelt om hva som former adoptivforeldreskap i dag i en norsk kontekst. Deres erfaringer kunne også gi innsikt om de institusjonelle og kulturelle rammene foreldrene inngår i. Denne studien gjennomfører likevel ikke en helhetlig IE-analyse, da adoptivforeldrene viste mer til historier og erfaringer om sitt eget foreldreskap, snarere enn fortellinger som kunne gi kunnskap om de institusjonelle praksisene i en adopsjonsprosess, samt velferdsstatlig institusjon.

4.2 Valg av metode

Formålet med studien har vært å undersøke adoptivforeldres erfaringer med adopsjonsprosessen og velferdsstatlige institusjoner, samt hvordan de gjør sitt foreldreskap. Ettersom møtene med adopsjonsprosessen beskriver måten de ble foreldre på, er det grunn til å tro at den institusjonelle prosessen har bidratt til følelser og refleksjoner om hvordan det er å bli forelder og få barn. For å innfange disse refleksjonene og følelsene tilknyttet opplevelser til adopsjonsprosessen og deres foreldreskap, ble et kvalitativt design ansett som det mest optimale. Ved bruk av dybdeintervjuer som metode kunne jeg få en dypere forståelse av hvordan de *etablerer seg som foreldre* med et tilbakeblikk på adopsjonsprosessen de har gjennomgått. Noen av dybdeintervjuets fordeler er at man kan gå grundig til verks gjennom å fremskaffe detaljerte og helhetlige beskrivelser, samt få vite noe om hvordan hendelser blir forstått av informantene (Skilbrei 2019: 65-66). Det er i mindre grad mulig i kvantitativ design da den søker å vise til oversikt og forklaring, fremfor innsikt og forståelse (Tjora 2017: 28). (Dybde)intervju som metode ble valgt fordi jeg kunne innhente adoptivforeldrenes beskrivelser av egen foreldrepraksis og erfaringer de har i møte med de institusjonelle rammene. Gjennom disse beskrivelsene av seg selv som foreldre, kunne intervjuene også si noe om hva som definerer adoptivforeldreskap.

4.3 Utvalg og rekruttering

Datainnsamlingen i mitt prosjekt er basert på et *strategisk utvalg*, det vil si at jeg på forhånd hadde bestemt meg for å intervju adoptivforeldre (Tjora 2017: 130). Dette segmentet, adoptivforeldre, ble valgt fordi de kunne fortelle om tanker og opplevelser i møte med velferdsstatlige institusjoner og om sitt foreldreskap. Det utvalgte segmentet ble også videre avgrenset ved at adoptivforeldrene tidligst hadde adoptert barn i 2002 og fram til i dag. Avgrensningen ble satt fordi jeg var ute etter foreldre som hadde adoptert ikke altfor lenge siden, samt at de trolig kunne reflektere tilbake til opplevelsene av adopsjonsprosessen uten at informasjonen var utdatert. Avgrensningen ble også satt fordi jeg ønsket informanter som fortsatt var aktive foreldre på en hverdagslig basis, det var dermed grunn til å tro at barna var umyndige og fremdeles bodde hjemme. Samtidig hadde avgrensningen en pragmatisk side tilknyttet personvern. Dersom foreldrene snakket om sine voksne barn i intervjuene, ville jeg være nødt til å skaffe barnas samtykke. Det var derfor viktig for meg at informantene snakket mest om seg selv som foreldre og ikke om sine barn. Det er noe som vil sies mer om i intervjuguiden.

Det ble videre ikke satt noen begrensninger på om jeg skulle rekruttere foreldrepar eller kun én av foreldrene, da jeg i forkant trodde at jeg kom til å få et lite utvalg av informanter som ville stille til intervju. Avgrensning av sted ble også satt til Trøndelag og Oslo-området, siden jeg ville få litt spredning på informantene for at de ikke skulle gjenkjennes. Dessuten var spredning blant adoptivforeldrene også en viktig faktor for å opprettholde mangfold i giverlandene i mitt datamateriale. Dette kunne da gi flere nyanserte svar og syn på både adopsjonsprosessen og foreldreskapet.

Etter at rammen for utvalget var satt, kunne rekrutteringen av informantene foretas. Med tillatelse fra både Verdens Barn og InorAdopt, ble det publisert et informasjonsskriv på deres hjemmesider på Internett, både nasjonalt og lokalt for Trøndelag. Jeg ble også medlem av en rekke lukkede adopsjonsgrupper på Facebook, hvor jeg fikk publisere informasjonsskrivet. I tillegg sendte Verdens Barn direkte e-post til adoptivforeldre som hadde adoptert fra 2002 og fram til i dag på mine vegne. Andelen som tok kontakt med meg gjennom Verdens Barns er uvisst, men uansett var responsen på folk som ønsket å stille over all forventning. Dermed endte jeg opp med å måtte selektere ut hvem som var aktuelle for intervju basert på de overnevnte kriteriene (spredning i giverland, bosted og tidspunkt for når de adopterte). Informantene ble også valgt på grunn av praktiske årsaker som nær distanse til storbyene (da jeg verken har bil eller førerkort), tilgjengelighet i tidsrommet januar og de spesifikke datoene jeg befant meg i Oslo-området, samtidig som førstemann-til-mølla-prinsippet gjaldt da de ble forespurt om de kunne stille til intervju. All korrespondanse foregikk gjennom e-post og tekstmeldinger.

Jeg endte til slutt opp med ni dybdeintervjuer med adoptivforeldre, og et ekspertintervju med to fagpersoner fra Barne-, Ungdom- og Familiedirektoratet (Bufdir). Intervjuene ble gjennomført i starten av 2020. Seks av intervjuene ble foretatt med kun mødre, to av intervjuene er av begge foreldrene sammen, og ett intervju er kun av far. Informantene representerer en relativt voksen gruppe både førstegangsforeldre og foreldre som har flere enn to barn. Kvinnene og mennene i studien befinner seg på et aldersspenn mellom 30 og 60 år. Intervjuene ble videre gjennomført både på informantenes arbeidssted, Sosiologisk Poliklinikk og hjemme hos informantene. Varighet på intervjuene varte i alt fra én time til to timer.

4.4 Intervjuguide og -strategi

Semistrukturerte intervjuguider søker å innhente erfaringer hos informantene gjennom å ha en åpen intervjuguide der det er rom for endringer i rekkefølgen av spørsmålene (Kvale og Brinkmann 2017: 156). Det er i tråd med narrative intervju som tillater at informantene kan fortelle historier som kan dukke opp spontant eller bli forespurt av intervjuer (Kvale og Brinkmann 2017: 182). Jeg har likevel ikke gjennomført en helhetlig narrativ metode i denne studien. Min intervjuguide har en viss struktur med formål om å innhente erfaringer mine informanter har av foreldreskap. Det ble også stilt oppfølgingsspørsmål underveis i intervjuene for å avklare utydelige poeng eller for å gå mer i dybden. Intervjuguiden ble testet ut to ganger i forkant av selve intervjurunden. Etter denne testingen fikk jeg flere innspill på nye spørsmål som jeg tilførte i intervjuguiden.

Intervjuguiden starter med å åpne opp for at de kan gi sine fortellinger om hvorfor de valgte adopsjon og giverland. Den bærer preg av en kronologisk oppbygning som en tidslinje fra adopsjonsprosessens start til foreldreskapet de har i dag. De ulike temaene som blir dekket i intervjuguiden er videre; skrittene i adopsjonsprosessen, tanker i forkant av å bli forelder, foreldreskapet i dag, hverdag vs. spesielle hendelser, etter adopsjonsprosessen, møte med velferdsstat etter adopsjon, samt avslutning. Intervjuguiden viser i sin helhet at temaene fokuserer på foreldreskapet og ikke direkte på barna. Spørsmålene i intervjuguiden søker primært å innhente kunnskap om hvordan det er å bli og være forelder, ikke hvordan barna er. Intervjuguiden er også inndelt i en institusjonell ramme og en kulturell ramme som gjenspeiler den kronologiske tidslinjen, noe som forklares nærmere i avsnittene under.

Under tema om “skrittene i adopsjonsprosessen” har jeg oppfordret dem til å fortelle om opplevelser av å bli vurdert på foreldre-egnethet gjennom adopsjonsforberedende kurs og hjemmebesøk av saksbehandlere fra barnevernet. I temaene “etter adopsjonsprosessen” og “møte med velferdsstat etter adopsjon” har jeg forsøkt å skaffe fortellinger om erfaringer de har av oppfølging i barnehage, skole og andre velferdsstatlige institusjoner, som f.eks. helsetjenester. Disse tre temaene sammen med fortellingen som intervjuguiden åpner med, utgjør den institusjonelle rammen. Jeg er her inspirert av Dorothy Smiths institusjonelle etnografi (IE), hvor jeg forsøker å innhente informasjon om institusjonelle virksomheter gjennom adoptivforeldres erfaringer i møte med dem. Kunnskapen fra denne delen kunne

også gi informasjon om hvordan informanter etablerer seg som foreldre i en tidlig fase av foreldreskapet.

Temaene “tanker i forkant av å bli forelder”, “foreldreskapet i dag” og hverdag vs. spesielle hendelser” utgjør den kulturelle rammen. Denne delen forsøkte jeg å få kunnskap om foreldreskapet før de fikk barn og hvordan foreldreskapet ble til etter de fikk barn gjennom handlinger eller aktiviteter de *gjør*. Denne “gjøren” gjenspeiler også Smiths IE, da hun fokuserer på hvordan folk gjør ting (Widerberg 2010: 221). Her var jeg interessert i om de forholdt seg til noen kulturelle normer i samfunnet om foreldreskap, og hvordan foreldreskap gjøres med fravær av biologiske bånd.

4.4.1 Intervjusituasjonen og forskerens rolle

Kjemien som oppstår i en intervjusituasjon, er avgjørende for om informanten opplever å kunne fortelle om sine erfaringer (Thagaard 2002: 98). Fra første stund var jeg bevisst på å innta en profesjonell og tilbakeholden rolle, hvor jeg lot informantene snakke fritt uten for mange avbrytelser. Å være en god lytter kan slik skape en trygg og avslappet stemning selv om tema kan oppleves som sensitive (Tjora 2018: 118). Det at jeg på forhånd hadde spurt informantene om hvor de ønsket å møtes, har trolig også gjort at mine informanter følte seg trygge i intervjusituasjonen. Jeg ble i grunn overrasket over hvor mye de fortalte om sine historier.

Ifølge Tjora (2017: 119) vil både informant og intervjuer ha forventninger til hvem den andre er, noe som vil sette rammer for kommunikasjonsflyten i en intervjusituasjon. Det at informantene viste seg å snakke mye, kunne ha en sammenheng med min adopsjonsbakgrunn, noe jeg på forhånd hadde opplyst om i informasjonsskrivet. På denne måten visste informantene at jeg ikke var en person uten tilkobling til adopsjonsfeltet. Det tror jeg har gjort dem mer sikre på at de befant seg i en trygg situasjon hvor de ikke fortalte sine personlige historier til hvem som helst. Samtidig var spørsmål om min bakgrunn noe jeg også forventet å få rett før intervjuene startet, underveis eller etter at lydopptaker var slått av. I en setting hvor jeg skulle få høre deres historier, så anså jeg det som naturlig å snakke om min bakgrunn dersom de selv tok opp tema. Det var verken noe jeg opplevde at jeg måtte si, fordi det var så åpenlyst på grunn av mitt utseende, samtidig som jeg ikke ville at fokuset skulle være på meg. Likevel var det helt greit de gangene det ble stilt spørsmål ved. Det var i grunn et fåtall som stilte direkte spørsmål ved min bakgrunn før og etter intervjuet. Andre

stilte retoriske spørsmål underveis i intervjuet, som en slags måte å inkludere meg i deres fortellinger på og illustrere deres poeng. Blant annet fikk jeg spørsmålet; *“fødested er på en måte helt irrelevant. Jeg regner med at det er irrelevant at moren min kommer fra [navn på fødested]?”*.

Forskerens interesse for tema kan spille en betydning på kvalitetsindikatoren *pålitelighet*. Pålitelighet kan forstås som sammenhengen i hele forskningsprosjektet ifølge Tjora (2017: 231, 235). Det at jeg som forsker har vist engasjement for tema i denne oppgaven kan slik ha spilt en betydning på svarene jeg fikk, da det kan ha ført til at de ble like ivrige som meg. En type felles interesse for tema kan slik ha gjort at mine informanter har følt at de har kunnet gå dypere inn i fortellingene enn tenkt. Det kan også tyde på at de ønsket å fortelle om et tema de brenner for, noe mange av dem ga uttrykk for. Det at svarene deres skulle anvendes i forskning var noe de også uttrykte var spennende og nødvendig, samt noe de ønsket å bidra til. Til gjengjeld har jeg også holdt en tilbaketrukket rolle, hvor jeg har forsøkt å ikke være overentusiastisk i møte med informantene. Det å virke som en rolig og tillitsfull person er noe jeg har forsøkt å etterfølge i forskningsprosessen, og i så måte har min atferd trolig ikke påvirket mine informanter i stor grad.

4.5 Analysestrategi

Oppgavens analyse begynte allerede under intervjuinnsamlingen, da jeg noterte ned tanker som dukket opp under og etter intervjuene og transkripsjonen. Nyttan ved å skrive memoer var at jeg kunne notere alt fra stemning i rommet, uttrykk fra informantene og endringer jeg kunne gjøre intervjuteknisk, memoene fungerte slik som en start på analysearbeidet (Augustine 2014: 749).

Transkriberingen foregikk fortløpende med datainnsamlingen. Det var et bevisst valg, da jeg raskt kunne sette meg mentalt inn i intervjuene igjen i form av en “gjenoppleving”. For å lettere kunne se mønstre og sammenhenger i datamaterialet, printet jeg ut transkripsjonene. Det å lese tekst på papir og bla fysisk over til neste side, fremfor å bla opp og ned på en digital skjerm, har den fordelen med å kunne opprettholde konsentrasjonsevnen.

Etter flere gjennomlesninger, viste datamaterialet seg i stor grad å handle om beskrivelser av handlinger adoptivforeldre utfører i sitt foreldreskap. Her hadde jeg trukket ut sentrale sitater fra datamaterialet. Det å forholde seg distansert fra teori og tidligere forskning er noe

utfordrende, da jeg allerede i intervjuguiden skilte mellom 1) det institusjonelle landskapet og 2) hvordan adoptivforeldre gjør foreldreskap. Å se foreldreskapet innenfor et institusjonelt landskap, en “gjøren”, var også noe som preget empirien jeg fikk. Slik kan min analysestrategi av datamaterialet tyde på en ikke rent induktiv, men snarere en abduktiv tilnærming. En abduktiv tilnærming begynner fra empirien samtidig som den anerkjenner teori og tidligere forsknings innflytelse i forkant eller i løpet av forskningsprosessen (Tjora 2017: 255). Teorien og den tidligere forskningen jeg hadde lest la slik føringer for empiriens analyse. Her anerkjenner jeg som forsker at jeg ikke upåvirket har latt meg styre i retning mot en abduktiv tilnærming. Denne erkjennelsen viser igjen til *transparens* (gjennomsiktighet) i forskningsprosessen, hvilket blant annet handler om hvordan undersøkelsen er gjort og fremstillingen av den (Tjora 2017: 248). Gjennom å synliggjøre transparensen, styrkes også påliteligheten til denne oppgaven, da transparens er et middel til pålitelighet (Tjora 2017: 232).

Ifølge Augustine (2014: 752) krever analysen at forskeren først leser vidt, for så å lese i dybden når de dukker ned i datamaterialet. Etter enda en gjennomlesning av empirien, kunne jeg se at teorien snek seg inn, da jeg knyttet de ulike handlingene opp imot type foreldreskap. Det var da et tydelig tegn på at jeg hadde brukt en abduktiv tilnærming. Dermed blir det å lese teori og transkripsjonene samtidig, i tillegg til å skrive memoer en analysestrategi i seg selv. Analysen kan slik forstås som en ikke-lineær prosess, hvor skriving, tenking og teoretisering foregår i ett og bryter med forestillingen om at analysearbeidet er forskningsprosessens andre fase (Childers 2014: 820).

Til å begynne med startet jeg med koding og kategorisering i analyseprogrammet NVivo. Jeg hadde tidligere i arbeidet med bacheloroppgaven brukt HyperResearch, og derfor ønsket jeg denne gangen å prøve noe nytt. Det innebar at jeg måtte lære meg å håndtere programmet ved å se på Youtube-videoer. Etter å ha gjennomgått tre intervjuer ved bruk av NVivo, erfarte jeg at programmet satte mer begrensninger enn muligheter. Det å ikke se tidslinjen fra adopsjonsprosessens start til foreldreskapet i dag, samt det å trekke ut sitater fra en fortelling opplevdes som ugunstig, da jeg ikke så helheten i intervjuene. Å skulle gå tilbake til HyperResearch var også uaktuelt, da jeg opplevde at det å ha tre ulike vinduer var kronglete å holde på med designmessig. Dermed endte jeg opp med å analysere med penn og papir.

Det at jeg har lest transkripsjonene på papir har gjort at jeg kunne lese informantenes fortellinger i sin helhet hele veien. Ved å kode i et program vil man få en samlet kodeliste der sentrale sitater er trukket ut fra sin kontekst og gjerne satt i en kategori som forsker har navngitt. Det å ikke bruke programmer, har gitt meg muligheten til å fremheve utsagn og metaforer uten å fjerne dem fra sin tematiske kontekst, samtidig som de fortsatt gir mening ut fra en kronologisk fortelling. Fraværet av digitale analyseprogrammer gjør at jeg i min analyse trår utenfor grensene av en “vanlig” fremgangsmåte i analysen. Det kan derfor ligne en promiskuøs analysestrategi som ikke følger normen i en forskningsprosess (Childers 2014: 820).

Refleksivitet er en kvalitetsindikator som omhandler hvordan tolkning av data er gjort gjennom hvordan den blir framstilt (Tjora 2017: 250). Det dreier seg om hvordan empiriske data slik de fremkommer ikke er absolutt fakta eller speiler virkeligheten i seg selv. Spørsmålene en velger å stille, samt hvordan de stilles, hvilke sitatutdrag forsker velger å trekke frem, samt hvordan sitatene tolkes gjenspeiler hvordan jeg som forsker er påvirket av holdninger, perspektiver og samfunnet jeg lever i. Dersom en annen forsker skulle gjennomført denne studien, kan det tenkes at vedkommende hadde kommet fram til andre resultater innenfor tematikken.

4.5.1 Håndtering av analysedata

Under intervjurunden anvendte jeg lydopptaker, noe informantene ble informert om i informasjonsskrivet og ga samtykke til før intervjuene startet. Lydfilene ble så transkribert, hvor alt som ble sagt ble nedskrevet. Av hensyn til lesbarhet utelot jeg nøling, pustetrekking og pauser. Lydfilene er slettet i etterkant av analysen. Overgangen fra tale til tekst kan innebære at man mister data på hvordan ord blir sagt som f.eks. trykk på ord og tonefall. Samtidig mister man stemning i rommet og eventuelle reaksjonsmønstre hos informanten.

I bearbeidingen av datamaterialet har jeg latt meg inspirere av en narrativ analysestrategi hvor forsker analyserer et intervju som en ordnet fortelling med et mål om å identifisere elementer og mønstre (Skilbrei 2019: 181-182). Jeg har likevel ikke gjennomført noen helhetlig narrativ analyse. I et forsøk på å gjøre en empirisk analyse som mulig, så jeg etter sitater og metaforer som utmerket seg i empirien på grunn av en substans i form av meningsfulle ytringer.

Etter første gjennomlesning skimtet ulike handlinger fram i datamaterialet. Handlingene som ble utført av informantene viste til å kunne deles innenfor en institusjonell ramme og en kulturell ramme (også fordi intervjuguiden var inndelt slik, noe jeg har nevnt tidligere). Innenfor den institusjonelle rammen identifiserte jeg i første omgang fire handlinger som ble til kategorier i en kronologisk tidslinje som adoptivforeldrene følger i veien mot å bli foreldre. Det kan her tyde på en kategoribasert analyse der informasjon om samme tema samles i en kategori (Thagaard 2002: 134). Jeg leste kategoriene ut fra tendenser, tema, likheter og ulikheter som gikk igjen i transkripsjonene ved å fargekode kategoriene og skrive i margin. Målet var å utvikle kategorier som kunne innhente data om hvilke erfaringer de har av foreldreskap. Innenfor den kulturelle rammen identifiserte jeg tre hovedkategorier etter første gjennomlesning av alle transkripsjonene.

Tabell 1: Eksempler på handlinger og kategorier innenfor institusjonell og kulturell ramme

Institusjonell ramme	Kulturell ramme
Ren adopsjonsprosess - Å velge adopsjon - Å velge giverland	Å skape hjem og tilknytning - Å tilpasse seg barnet
Å møte med adopsjonsprosessen	Å forhandle om tilhørighet - Å gi redskap
Å forberede seg	Å bygge stolthet - til giverland - Å feire “got ya”-dag
Å møte velferdsstatlige institusjoner	

I ettertid har denne tabellen blitt omgjort, hvor handlinger er blitt omplassert og fått nye navn eller hvor kategoriene har fått tildelt flere handlinger. Etter andre gjennomlesning av mitt materiale og etter å ha lest mer teori, koblet jeg på ulike typer foreldreskap handlingene gjenspeiler. I takt med utarbeidelsen av mine tre forskningsspørsmål, ble det også i denne omgangen opprettet en tilleggskolonne som viser hvordan informantene etablerer seg som foreldre. Mens andre kolonne viser til opplevelser i møte med det institusjonelle, viser tredje kolonne til hvordan de forholder seg til kulturelle normer. Tabellen nedenunder illustrerer hvordan dette ble gjort.

Tabell 2: Oversikt over endelige kategorier, handlinger og type foreldreskap

Etablerer seg som foreldre (Å bli adoptivforelder)	Opplevelser i møte med det institusjonelle (institusjonell ramme)	Forholder seg til kulturelle normer (kulturell ramme)
<i>Å ta de riktige valgene:</i> refleksivt og ansvarlig foreldreskap	<i>Å bli vurdert og kurset som foreldre:</i> statsautorisert foreldreskap	<i>Åpenhet som norm:</i> godt og riktig foreldreskap
<i>Å være forelder uten forbehold:</i> biologisk vs. sosialt foreldreskap	<i>Å ta grep på egen adopsjonsprosess:</i> kvalitetsforeldre/ statsautorisert foreldreskap	<i>Å framstille seg som adoptivforeldre og -familie:</i> foreldre/familieframvisning
<i>Å forberede seg til foreldreskap:</i> investert foreldreskap	<i>Hjemme i velferdsstaten:</i> godt og riktig foreldreskap	<i>Investert og stolte foreldre:</i> investert foreldreskap/godt og riktig foreldreskap/berikende foreldreskap
<i>Å etablere en relasjon til barnet:</i> om foreldreskap som relasjon		

Innenfor samfunnsvitenskapen er *generalisering* et mål. I kvalitativ forskning kan begrepet ta flere former, likevel er det den konseptuelle generaliseringen som trolig gjør seg mest aktuelt. *Konseptuell generalisering* dreier seg om utvikling av konsepter, teorier eller typologier som kan anvendes i andre studier (Tjora 2017: 239). Ved hjelp av konseptuell generalisering vil mine funn kunne være overførbare til lignende forskning. Funnene i denne studien kan eventuelt brukes i andre studier som ønsker å forstå foreldreskap og hvordan man blir forelder gjennom en institusjonell prosess. Funnene kan også brukes til å beskrive samtidens foreldreskap, og derav verdier, normer og forventninger som eksisterer i samfunnet vi lever i. Det er det likevel opp til andre (lesere eller forskere) å avgjøre hvorvidt min studie kan generaliseres til en annen situasjon eller forskning. Analysens funn kan også betraktes som en forlengelse eller videreføring av tidligere forskning og teori, eller ses som et supplement til eksisterende forskningen innenfor foreldreskap både i institusjonell og kultur normativ forstand.

4.6 Forskningsetikk

Ifølge Kvale og Brinkmann (2017: 37) er intervjusituasjonen preget av et asymmetrisk maktforhold. Rollen som intervjuer kan ikke sidestilles med rollen som venn, terapeut eller politi, da intervjuer har makt over situasjonen ved å være den som stiller spørsmål (Skilbrei 2019: 156; Roer-Strier og Sands 2014: 5). Det har derfor vært viktig for meg at mine informanter har opplevd å fritt kunne fortelle deres beskrivelser av hvordan de er blitt og er foreldre i dag. Jeg anså foreldrene som eksperter på eget foreldreskap, og det var også noe jeg opplyste dem om i starten av intervjuene som et forsøk på å skape tillit og betrygge dem i intervjusituasjonen. Jeg var bevisst på å møte adoptivforeldrene med respekt, hvor jeg ikke skulle avbryte dem ved å komme med egne meninger eller påvirke deres svar i noen retning. Dermed ble det å innta en tilbakeholden rolle, samt vise vennlighet, profesjonalitet og trygghet viktig for meg som forsker.

I en intervjusituasjon bør en intervjuer være oppmerksom på eventuelle etiske krenkelser i møte med informanten (Kvale og Brinkmann 2017: 49). Siden oppgaven gikk ut på å undersøke hvordan foreldreskap gjøres innenfor og formes av noen institusjonelle rammer og kulturelle normer gjennom adoptivforeldrenes erfaringer av eget foreldreskap, kan tema regnes som sensitivt. Derfor var det viktig for meg å opplyse om i informasjonsskrivet og før intervjuingen startet at de kunne trekke seg når som helst både før, under eller etter intervjuet. Blant annet kunne noen av spørsmålene i intervjuguiden oppleves som sensitive, som eksempelvis; “kan du/dere huske hva som gjorde at du/dere bestemte deg/dere for adopsjon?”. Som nevnt ovenfor var det for meg viktig å vise respekt for mine informanter, slik at når informanten opplevde et spørsmål som sensitivt, så viste jeg forståelse ved å anerkjenne det de fortalte. Ikke nødvendigvis ved å si meg enig, men snarere anerkjenne at situasjonen de befant seg i kunne oppleves som utfordrende. Andre måter jeg viste forståelse på var gjennom å ta en liten pause i intervjuingen.

Underveis i transkriberingen og i framstillingen av mitt materiale måtte jeg også ta noen valg i henhold til anonymisering av informantene. For å opprettholde anonymitet i forbindelse med etiske hensyn, valgte jeg å utelukke bydeler og andre kjente steder i Trondheims- og Oslo-området. Adoptivforeldrene har også fått pseudonymer, samtidig som yrke og bosted ikke kommer frem i denne oppgaven for å hindre gjenkjennbarhet. Under transkriberingen

ble også informantenes partnere og barnas navn anonymiserte, hvor disse kun bli referert til som “mannen/kona”, “gutten/jenta vår” eller “sønnen/datteren vår”.

4.7 Presentasjon av adoptivforeldrene

Følgende kommer en kort presentasjon av mine informanter. Denne oversikten kan gi oss en innsikt i adopsjonsprosessens varighet, fra de startet søknadsprosessen til de hentet barnet. Som tabellen nedenfor viser, er den lengste tiden på seks år. Det forteller oss noe om hva disse adoptivforeldrene har måttet gå gjennom både mentalt og fysisk i forkant av å bli forelder.

Tabell 3: Oversikt over adoptivforeldrene

Navn	Startet adopsjon	Hentet barn	Barn
Truls	1998 og ukjent årstall	2000 og 2003	To barn adoptert fra Nepal
Kari	2012	ukjent	Et barn adoptert fra Kina
Synnøve	2007	2009	Et barn adoptert fra Sør-Korea
Hanne	2016	2018	Et egenfødt barn og et barn adoptert fra Sør-Korea
Mette og Per	2004 og ukjent årstall	Hentet barn i 2010 og 2015	To barn adoptert fra Kina
Tone	2003	2005	To egenfødte barn og et barn adoptert fra Kina
Grethe	2011	2012	Et egenfødt barn og et søskenpar adoptert samtidig fra Chile
Pauline og Henning	2000 og 2003	2002 og 2005	Tre barn adoptert fra Sør-Korea. Blant dem et tvillingpar.
Lena	2005	2009	Et barn adoptert fra Etiopia

5.0 Å bli adoptivforelder

I dette kapitlet ser jeg nærmere på funnene i empirien tilknyttet forskningsspørsmålet; *hvordan etablerer adoptivforeldrene seg som foreldre til barnet?* Jeg har valgt fire forskjellige undertema som kommer frem av intervjuene. Disse er: å ta de riktige valgene, å være foreldre uten forbehold, å forberede seg til foreldreskapet og å etablere en relasjon til barnet. Undertemaene sier også noe om hva jeg ønsker å undersøke nærmere i dette kapitlet.

5.1 Å ta de riktige valgene

På spørsmålet om hvordan mine informanter landet på internasjonal adopsjon som en mulighet til å bli foreldre, var store deler av responsen at flere ikke kunne få egne barn. I likhet med Howell (2001: 77) begrunnet også mine informanter valget om adopsjon med *“ønsket om å bli en komplett familie”*. *“Det er egoisme i det, som jeg tenker det må være lov å si at man ønsker seg barn”* forklarer Mette. Dette sitatet er trolig et utsagn man hører spesielt fra adoptivforeldre kontra vordende foreldre som skal ha et biologisk barn. Det kan virke som adoptivforeldre i større grad må rettferdiggjøre og forsvare sitt barneønske ut fra egne behov. Videre ble det å velge bort prøverør begrunnet med at *“det ble feil”* for dem ut fra et moralsk ståsted, og det å bli fosterforeldre var uaktuelt siden barnet kunne bli tilbakeført til sine biologiske foreldre. Flere uttrykker også at de *“ikke hadde noe personlig behov for å ha barn i egen mage”*. Å få barn via naturlig reproduksjon ble også fjernet som et alternativ etter å ha vært gjennom utfordrende svangerskap. Det illustreres av Hanne slik:

Vi prøvde å få barn nummer to på den naturlige måten, men så mistet jeg to ganger og da ble motivasjonen min lik null for en sånn kroppslig prosess i hvert fall. Og da ble forsåvidt mannen min enig også, “for skal vi ha nummer to så er graviditet helt utelukket for meg, da må vi adoptere”. Og han syntes det hørt fint ut. Så vi prøvde å undersøke det [adopsjonsprosessen] litt mer grundig og det var en stor lettelse syntes jeg. Da begynte det å bli positivt. Så jeg var veldig motivert da vi kom dit at vi skulle starte adopsjonsprosessen, og var veldig motivert til en institusjonalisert prosess framfor en kroppslig prosess [...] (Hanne, mor til gutt og jente adoptert fra Sør-Korea).

Det er få adoptivforeldre som snakker om at valget om å få barn blir tatt med bakgrunn i en institusjonell prosess, for utenom Hanne i eksemplet over. Pauline omtaler valget om adopsjon som at *“det var en naturlig ting å adoptere, så det var ingen tvil om det. Det ble like mye vårt barn som om vi hadde lagd det selv”*. Vissheten om at barnet uansett kom til å bli

like mye deres som et biologisk barn lå til grunn for Paulines og Hennings vurdering om å få barn.

Flere av informantene beskriver videre ulike argumenter for hvordan de landet på avgjørelsen om giverland. Et hovedtrekk er at valg av giverland begrunnes ofte med at barnet skal ikke havne i deres hender gjennom kriminelle handlinger. I tillegg er det viktig at forvaltningen er moralsk ryddig som Tone forteller om her i sitt valg av adopsjonsland:

Vi fant det naturlig å henvende oss mot Asia. Også hadde jeg gjort en forskningsoppgave på Filippinene noen år tidligere, så jeg kjente jo forvaltningen i Filippinene og den sosiale uroen der veldig godt. Det var for meg en "turn off" når det gjaldt adopsjon. Fordi jeg var redd for at jeg da ville få et barn gjennom korrupsjon og gjennom litt sånn «dealing», mens jeg hadde ikke hatt noe relasjon med Kina tidligere, så da ville jeg utelukkende forholde meg til forvaltningen. Det var også viktig for meg at dette skulle være et barn som jeg på ingen måte jukset til meg. Jeg ville det skulle være en veldig sånn ren prosess da. Og da var det Kina som pekte seg ut, også på grunn av alderen. Men det var egentlig Kina som pekte seg ut hele tiden da (Tone, mor til to gutter og jente adoptert fra Kina).

Synnøve begrunner også valg av giverland opp imot en ren og moralsk adopsjonsprosess:

Så sjekket vi Sør-Amerika, og i hvert fall på den tiden så var det mulighet for å adoptere fra Bolivia og Colombia. Men det tok gjerne lang tid, at barna var litt større når de kom og det begynte å bli snakk om at det var noe menneskehandel og sånn. Det at barna var kidnappet fra foreldrene sine uten at faktisk foreldrene hadde gitt de godkjennelse, hadde gitt de fra seg da. Og det var en litt sånn etisk problematikk tenkte vi da, "vil vi faktisk risikere og få et barn som rett og slett har blitt stjålet fra sin familie?". Det var vi jo ikke så veldig interesserte i, også snudde vi oss til andre siden av kloden, mer mot Kina og Korea (Synnøve, mor til gutt adoptert fra Sør-Korea).

Vi ser her at Synnøve bruker de samme argumentene som Tone i sin avgjørelse av giverland. Barnet skulle ikke komme til dem via menneskehandel hvor barna er blitt kidnappet fra sine biologiske foreldre. Til slutt landet Synnøve og mannen på Sør-Korea i stedet for Søramerikanske nasjoner, da de ikke ville ta til seg et barn som var gitt bort ulovlig til adopsjon. De biologiske foreldrenes avgjørelse om å gi sitt barn til adopsjon, var en sentral forutsetning for Synnøve og mannens valg av giverland. Og siden det var mistanke om

kriminalitet i de Sørmerikanske landene, vendte de fokuset mot Asia. Siden Kina hadde lange ventelister, hvor de ofte måtte vente i seks år før tildeling, endte de opp med Sør-Korea. Kina som giverland økte sine ventetider rundt 2006, noe som skyldes at de prioriterer innenlandsadopsjon fremfor utenlandsadopsjon (SSB 2007). Sør-Korea ble også valgt fordi barna hadde bodd i fosterhjem i stedet for barnehjem: “da tenkte vi *“ja, men det kan jo være positivt, fordi et barn kan jo få en annen type stimuli, sosial stimuli i en familie kontra et barnehjem”*. Å foretrekke fosterhjem fremfor barnehjem bunner her i en forventning til barnet ressurser, hvilket betyr at barnet muligens ikke har mange utfordringer før de kommer til sine nye omsorgspersoner.

Kriminelle faktorer som menneskehandling og *“dealing”*, er noe adoptivforeldrene i aller høyeste grad vil unngå når de står overfor valg av giverland. De ønsker ikke å ta til seg et barn som har kommet til dem gjennom en ulovlig prosess, da de også skal stå inne for å være ansvarlige foreldre. Det er dermed uaktuelt å få et barn hvor de muligens har bidratt til å bryte nasjonale lover og menneskerettigheter. Synnøve og de andre adoptivforeldrene viser her til at de har stor institusjonell tillit til hvordan adopsjonsprosessen er lagt opp. Valg av giverland blir en institusjonell prosess som de velger på bakgrunn av det de oppfatter som en ren og ryddig forvaltning i utlandet, samt et forutsigbart system. Disse faktorene som ren, ryddig og forutsigbar gjør at adopsjonsprosessen er til å stole på, den oppleves som forventet. Nettopp derfor velger adoptivforeldrene å gå for adopsjon som mulighet for å få barn.

Ved at både Hanne, Synnøve og Tone i sine sitater viser til at de kan orientere seg ut fra all den informasjonen tilknyttet adopsjonsprosessen, ta avgjørelser når de står overfor valg av adopsjon og giverland, gjør at deres handlinger kan ses i tråd med Giddens refleksivitetsbegrep (Wind og Uhrenfeldt 2013: 8). De forholder seg til adopsjonsprosessen gjennom en jevnlig bruk av viten som gjenspeiles i deres logiske og refleksive utsagn. Det er denne ansvarliggjøringen i handlingen ved valg av giverland som en ren adopsjonsprosess, som gjør at adoptivforeldrene etablerer seg selv som ansvarlige og refleksive foreldre allerede før tildelingen av barnet (Faircloth og Görtin 2018: 990). Her forholder adoptivforeldrene seg som ansvarlige foreldre før de har fått barn, på lik linje med folk som blir foreldre gjennom ART (Faircloth og Görtin 2018: 990).

5.2 Å være foreldre uten forbehold

Tone forteller at hun signerte tildelings-dokumentene uten å ha lest innholdet. Disse dokumentene inneholder informasjon om barnet og dets bakgrunn. Betydningen av å signere tildelings-dokumentene uten å se innholdet i dem, tyder på at Tone sidestiller å få barn gjennom adopsjon med en fødsel. Hendelsen beskriver hun slik:

Jeg spurte “hvor er papirene?”, “ja, du må vente litt”. “Ja er det sånn? Og hvor skal jeg signere?”. “Nei, men nå må du vente litt, du skal ikke signere enda. Nå skal du ta med deg dokumentene og gå gjennom dem, og til lege, og signere før det har gått 14 dager”. “Nei, nei, nei, jeg har jo fått barn. “Jeg signerer her sånn”. Også signerte jeg, også tok de kopi av papirene sånn at vi fikk se på de hjemme. Også konkluderte vi adopsjonen der og da. Så for meg var det som å få et barn. Et litt rart keisersnitt på en måte, for jeg lå ikke til sengs eller noen ting, men det var det barnet vi skulle ha (Tone, mor til to egenfødte gutter og en jente adoptert fra Kina).

Å bli forelder gjennom adopsjon er ikke ulikt det å bli forelder på den naturlige måten, noe Tone viser til her: *“jeg tenker prinsipielt at du får det barnet du skal få. Sånn er det når du føder selv og sånn er det når du adopterer”*. Begge sitatene til Tone kan tolkes som at hun ikke benytter seg av en angrefrist på det å få barn verken på den ene eller andre måten. Som Per også sier: *“det er ingen reklamasjonsrett på det her”*. Både Per og Tone etablerer seg som foreldre til barnet gjennom å ikke ta noen forbehold. På lik linje med biologiske foreldre, etablerer de et bånd der valgfrihet ikke er relevant. Fra det øyeblikket barnet er unnfanget og født blir man foreldre, og barnet kan ikke leveres tilbake hvis man ikke er fornøyd.

Sammenligningen av å få barn på en naturlig måte kontra adopsjon, kan ses i tråd med Howells (2001: 80-87) forskning, hvor også hun finner at adoptivforeldre bruker biologisk sjargong når de beskriver seg som foreldre. Det kan i så måte tolkes som at adoptivforeldre ser til biologiske foreldreskap som en mal eller en norm for hvordan man skal utøve sitt foreldreskap. Det er flere adoptivforeldre som sammenligner disse to prosessene å få barn på. Hanne er også blant de som kommer med refleksjoner om å få barn gjennom en kroppslig prosess og institusjonalisert prosess:

Altså, jeg hadde en forventning om at jeg skulle bli like glad i og knyttet til barnet, det forventet jeg ellers så hadde jeg ikke startet den prosessen der. Ikke syntes jeg at det hadde

vært etisk rett hvis en trodde at det skulle være en forskjell. Men jeg var veldig overrasket over hvor likt det var med å få et egenfødt barn [...]. Man har jo ikke graviditet og fødsel, det er jo en veldig liten del av foreldreskap, sånn sett så er det jo puff borte. Men da jeg fikk et biologisk barn, er det litt sånn at du først har den i magen, det er litt fjernt, men den er der. Det er ganske rart å tenke på at det skal komme en reell baby ut av en mage, så du greier ikke helt å få grep om at det faktisk skal skje. Det der var veldig likt med adopsjonsprosessen, for du har et bilde av den søte lille babyen og du vet at hvis alt går bra, så skal det bli din lille baby, og du skal bli mamma til den. Men det er fortsatt litt fjernt, man vet jo aldri om alt går bra, slik som når man er gravid, så det er litt rart. Det er denne dobbeltheten med at du føler du knytter deg til barnet på bildet eller barnet i magen, men allikevel er det litt vanskelig å skjønne at det her skal bli barnet ditt, et ordentlig ekte barn i fanget (Hanne).

Hanne ble overrasket over at disse prosessene ved å få barn er tilsynelatende ganske like, hvor følelsen av at barnet var fjernt - uavhengig av bilde eller om det lå i mage - var gjeldende for henne. Om det hadde vært en forskjell i hvilken grad hun ble tilknyttet barnet på bildet, hadde hun av etiske grunner heller ikke kunne valgt å få barn gjennom adopsjon. Også her ser vi at adoptivforeldre legger etiske og moralske argumenter i valget om å få barn, og på hvilke måter man får dette barnet på. Sitatet kan også tolkes som at Hannes forventning om å ha barn i magen skulle være viktig for tilknytningen, noe som viste seg å være mindre sentralt etter at hun hadde adoptert. Tilknytningen til barnet fant uansett sted etter at barnet var kommet til dem. Det tyder på at å bli forelder gjennom biologisk prosess kontra adopsjon, i bunn og grunn ikke er to adskilte prosesser å bli forelder på.

5.3 Å forberede seg til foreldreskapet

Et tema i intervjuguiden handlet om tanker i forkant av å bli forelder. I denne delen spurte jeg blant annet om hvordan de så for seg å bli forelder og om de hadde noen strategi eller plan på hvordan de skulle gå fram. I tillegg stilte jeg spørsmål om de hadde forventninger til seg selv, samt om de gjorde noen forberedelser. Forberedelsene de gjør i forkant av å få barn, besvarer mitt forskningsspørsmål om hvordan de etablerer seg som foreldre gjennom investeringer. Siden svarene er nyanserte, har jeg valgt å dele mitt materiale inn i mentale og praktiske forberedelser. Mens de mentale forberedelsene dreier seg om å innstille seg mentalt på å bli forelder, handler de praktiske forberedelsene om innkjøp av objekter og klargjøring av bosted.

Flere av mine informanter sier de ikke er så selvbevisste i forhold til egen foreldrerolle i forkant av å bli forelder. De færreste hadde noen strategi eller plan på hvordan de skulle gå fram. *“Du planlegger jo egentlig ikke livet”* sier Grethe, *“jeg vet ikke hva jeg så for meg”* uttrykker Truls og *“du blir bare kastet inn i rollen”* ifølge Kari. Disse beskrivelsene kan kort oppsummeres i Mette og Pers uttrykk: *“vi har forberedt oss på omtrent nesten alt, bortsett fra sånn som det ble”*. Det tyder på at det kan være vanskelig å forutse hva som venter dem før de faktisk har fått barnet i hendene. De kan gjøre all verdens forberedelser, men uansett kommer foreldreskapet til å være noe de ikke forventet. Videre beskriver adoptivforeldrene seg som pragmatikere, at det å lære å kjenne barnet først er en sentral forutsetning for hvordan man utøver foreldreskapet.

Å forberede seg til å få et barn både mentalt og praktisk henger sammen med hverandre. Det innebærer en større eller mindre grad av investering i det kommende barnet i form av tid, følelser og energi (Faircloth 2015; Giddens 1991; Stefansen og Aarseth 2011). Ønsket om å bli kjent med barnet har forrang framfor praktiske forberedelser som f.eks. innkjøp av klær. Å gjøre en rekke praktiske forberedelser i forkant av tildelingen, kan for mange adoptivforeldre bidra til at man bygger opp en stor mental forventning om hvordan det er å få barn i hus. Dersom foreldrene ikke skulle lykkes, innebærer store forventninger en større fallhøyde eller et nederlag for dem. Perioden i forkant av tildelingen og hentereisen oppleves som høyst usikker for adoptivforeldrene, da de egentlig aldri vil vite hva som venter dem. Er barnet trygt eller utrygt? Trygg og utrygg tilknytning er to hovedbegreper i Bufdirs opplæring av adoptivforeldre som brukes i kurset, noe foreldrene jevnlig refererer til i intervjuene.

Å legge for mye inn i forberedelser kan virke både farlig og skummelt, fordi fallhøyden kan bli desto høyere. Det er noe Lena fikk kjenne på ettersom hun tidligere i adopsjonsprosessen hadde møtt på et stort nederlag da Kina plutselig endret sitt krav til at enslige søkere ikke fikk adoptere. Hun ønsket derfor ikke å legge altfor mye i forberedelser til et nytt barn, da hun fikk en ny sjanse til å adoptere fra Etiopia. Dette beskriver hun slik:

Jeg ble skremt av ventetiden med bare forberedelser til adopsjon, jo lenger ville den ventetiden virke, det var sånn jeg oppfattet min mentale situasjon. Derfor utsatte jeg alt til jeg fikk vite mer om tid og sted, for jeg hadde vært igjennom å bytte land og hadde jo vært på noen nedturer. Så da tenkte jeg det at jeg får leve som normalt, sånn at dette ikke blir en besettelse og at sorgen ikke blir for stor for hver dag som går, for det har jeg sett på andre. [...]

Og hvis du har vært gjennom de sorgene først, deretter vært gjennom en adopsjonsprosess, og hvor det blir en type besettelse at hver dag du ikke får telefon fra adopsjonsforeningen blir en nedtur enn at man prøver å la hverdagen gå, og heller la det bli en stor opptur. Det var et valg jeg tok. Så etter at jeg hadde fått telefon og skrevet under på at jeg aksepterte henne og fått bilde av henne, reiste vi på temakurs, for da var det nært (Lena, mor til jente adoptert fra Etiopia).

Lena forteller om da hun og mannen skulle forberede seg praktisk til å bli foreldre: *“Vi hadde ikke kjøpt et eneste plagg eller en eneste ting før vi fikk tildelingen. Så jeg og mannen min må jo ha vært drømmen av et par som kom inn på det barnehuset som var her før. “Hei, vi skal hente ei jente på 10 måneder, vi trenger alt”*. Lena illustrerer her at hun gjorde sine *“forberedelser i minst mulig grad”* for at skuffelsen ikke skulle bli så stor. Det var først da hun og mannen skulle handle klær, at det ble en sånn stor hendelse å skulle få barn. Slik at det praktiske med innkjøp av klær, nå kunne gjøres fordi de visste med sikkerhet at det ble barn. Å tillate seg å gjøre praktiske forberedelser, henger sammen med en frigjøring av mentale forberedelser. Altså de kunne nå endelig se frem til øyeblikket og innstille seg mentalt til å få en datter i hus. Når tildelingen var på plass, forteller flere adoptivforeldre at de både leste i bøker og på internett om adopsjon, begynte med søm, skaffet arvede klær eller gikk til innkjøp av bæresele og bilsete til det kommende barnet. Mens andre gikk på språkkurs eller pakket kofferten full av mat og medisiner. Å forberede seg til foreldreskapet sammenfaller med Faircloth og Gürtins (2018: 985) forskning, hvor de gjennom ART viser til at par også gjør forberedelser lang tid i forveien av å bli foreldre. Det er et eksempel på hvordan adoptivforeldre gjennom forberedelser gjør seg til intensive foreldre i større eller mindre grad. Forberedelser er et uttrykk for større eller mindre investeringer de gjør i det intensive foreldreskapet (Faircloth og Murray 2015: 1117).

Alle innkjøp av klær, bæresele og bilsete, er praktiske forberedelser som gjenspeiler en litt større investering i det kommende barnet, sammenlignet med Lena, før tildeling. Lenas standpunkt om å ikke handle inn noe, kan ses på som en ytterkant av et kontinuum, sammenlignet med Truls, Grethe og Synnøve som gjør de mest drastiske forberedelsene, nemlig flytting og kjøp av bolig. Her gir Truls et bilde av flytteprosessen:

Det vi gjorde var at vi ganske fort begynte å kikke oss rundt etter andre steder å bo. Når vi sendte papirene til Nepal hadde vi jo bilder inne i huset fra der vi bodde, mens utenpå huset

der vi skulle flytte til. Det var for å vise og si noe om miljøet der vi bodde da. Da flyttet vi borte på [området B], der borte er det store fine firemannsboliger med masse grønt rundt og nede ved sjøen og litt andre omgivelser enn der borte ved [område A] da. Det var viktig å vise fram den delen av oppvekstmulighetene, for å reklamere for oss selv i disse bildene vi sendte i den Nepal-søknaden. Vi hadde flyttet derfra til dit når vi reiste og hentet, da bodde vi borte i [område B]. Så flyttet vi igjen da, vi hadde bodd et halvt år på [område C] da vi hentet sønnen vår. Der var det stor hage med akebakke og ideelt for barn (Truls, far til en jente og gutt fra Nepal).

Truls begrunner sine flytteprosesser med bakgrunn i bedre omgivelser for de kommende barna. Det å flytte fra en bydel preget av et ungt miljø til et sted nærmere natur og sjø, forklares med at det var viktig å vise fram oppvekstmulighetene i området. Bildene av det gamle huset innvendig og bilder fra det nye stedet utvendig tydeliggjør dette skillet mellom oppvekstmuligheter. Å foreta et konkret tiltak som å flytte fra A til B viser også for myndigheter at de gjorde de nødvendige tiltakene som trengtes, eller som Truls anså som nødvendige for å oppnå målet i adopsjonsprosessen, å få barn. Flytting og kjøp av bolig er med andre ord en stor investering, og befinner seg i andre ytterkanten av kontinuumet, sammenlignet med Lena. Store investeringer innebærer en større usikkerhet for adoptivforeldrene, enn å kun gå til innkjøp av noen klær.

5.4 Å etablere en relasjon til barnet

På ulike spørsmål i mitt materiale dukker det opp i svarene et mønster hvor adoptivforeldrene forteller om å skape hjem og tilknytning. Når jeg studerer nærmere hva de legger i å skape hjem og tilknytning, viser adoptivforeldrene tegn til å preges av tre forhold: 1) det adopsjonsforberedende kurset, 2) prinsipper og verdier de har fra egen barndom, og 3) veien blir til mens man går.

Både tilknytningsproblematikk og skjerming er to temaer som stadig nevnes når jeg spør om tanker i forkant av å bli forelder. Her illustrerer Truls at det å tenke i retrospekt på tiden før han ble forelder er vanskelig, og han tolker spørsmålet heller i retning av hva de har gjort som foreldre i tiden etter hentereisen. Det er i denne situasjonen metaforen “å skape hjem og tilknytning” dukker opp:

Det var jo ting som vi har tatt oss av nota, at vi har kommet hjem og vi har skjermet barnet litt, altså det å skape et hjem da. Skape tilknytning og ikke fylle huset med mange gjester og sånn, men at vi sørger for at de opplever at det er her de hører hjemme. Det var jo en litt utfordring, nei utfordring kan jeg ikke kalle det. Men i hvert fall sånn at barn tar jo den omsorgen de får. I hvert fall de barna som har vært utfor brudd som et adoptivbarn har vært utsatt for. [...] f.eks. så har vi hatt ytterst få, eller lite barnevakt (Truls, far til jente og gutt adoptert fra Nepal).

Her ser vi at Truls preges av kursmaterialet når han sier “*det var jo ting vi har tatt oss av nota*”, slik er skjerming av barnet blitt introdusert som en foreldrepraksis i hans utøvelse av foreldreskap. Når jeg spør nærmere hva han legger i å skape hjem svarer han:

At man er til stede hele tiden hjemme som sagt. [...] Kona mi jobbet [i en bedrift] og hver torsdag så var hun på jobb, mens jeg var ikke på noe [jobbrelatert oppdrag] på i hvert fall 10 år, fordi at jeg var hjemme med barn. Så når vi var på byen så var vi hver for oss, i den grad vi var på byen. Det med å skape tilhørighet har vært en nøkkel. Og det mener jeg at vi har hatt suksess med. Det er ikke noe, vi har gode og trygge barn. Det har gått bra med begge to, de har ikke hatt noen problemer av noe slag. I hvert fall har jeg aldri hørt om noe (Truls).

I sitatene formidler Truls at det å tilbringe tid med barna og være hjemme uten mye besøk har bidratt til å skape tilhørighet og hjem. Som han sier: “*å skape tilhørighet har vært en nøkkel*” for å skape trygge barn. For at et barn skal knyttes til foreldrene, må de få omgås foreldrene uten mange andre forstyrrelser, det vil si at stabile rammer og trygge voksenpersoner er helt avgjørende for barns utvikling. Samtidig nevner han også at det var et prinsipp å ikke bytte skole, noe han og kona var bevisste på. Mette og Per har også lignende syn i måten å skape hjem på:

Å gi nok tid til det [reparere relasjonene og tilknytningen] og underveis i oppveksten også, er veldig viktig. Det tar vi tak i ganske bevisst. Rett som det er så kan vi sette av litt tid med ungene på fanget og bare gi tid uten at man trenger å gjøre noe som helst. Bare sitte på fanget og være nær hverandre, og knytte kontakt (Per, far til to barn adoptert fra Kina).

Her ser vi også at Per er preget av tilknytning og tid som et begreper han har med seg videre inn i foreldreskapet. Mette utdyper sine hovedprinsipper i forhold til sin foreldrepraksis:

Mine hovedprinsipp har alltid vært å ha tålmodighet, ungene er sikkert uenige. Men vær tålmodig, behold roen, selvfølgelig kjærlighet og trygghet, formidle levende tid. Det er grunnpilarer og det har vært så viktig for meg eller oss at jeg er villig til å jobbe noe redusert. For da får vi så igjen for det. Vi tenker sånn i hvert fall. Å være sammen med andre familier er veldig viktig også (Mette, mor til to barn adoptert fra Kina).

Hun forteller ytterligere at: *“en del av verdiene vi lærte der [i barndommen] har preget meg i voksen alder”*. Mettes sitat kan tolkes slik at tålmodighet, ro, kjærlighet, trygghet og levende tid er verdier hun har fra sin oppvekst, verdier som har farget hennes “gjøren” av foreldreskap på. Per fortsetter med å utdype hva de legger i å skape hjem og trygge omgivelser for barna:

Vi ønsker å unngå å være en familie som havner i tidsklemma. Vi hadde jo litt vanskelig for å forstå folk som klager over at de hadde det så forferdelig travelt, men etter at vi ble foreldre selv, har vi sett at tidsklemma er der. Derfor er tid veldig viktig for oss, og være bevisst på å skrelle vekk aktiviteter som gjøres kun for aktiviteten sin del. [...] Vi gir dem heller muligheten til å få med seg noen klassevenner hjem og har litt frilek oppe på loftstua, og være ute i hagen. At de kan få styre den biten selv. Det gir ikke så mye verdi for dem om vi skal hale dem inn på en håndballtrening eller fotballtrening, kjøres hit og dit til andre siden av byen. Jeg tror det er noe man må være bevisst på for å klare, men vi har tatt grep for å være og gi de rom for at vi kan kule den hjemme (Per).

Tidsklemma er noe det snakkes mye om i Norge. Det er noe foreldre både sliter med og, som her, vil unngå. Det gode foreldreskapet handler om å unngå å gi barnet inntrykk av at man ikke har tid til det. I eksemplene til både Truls, Mette og Per ser vi at det å avsette tid til barna og bare være hjemme er viktige verdier. Ifølge Stefansen og Aarseths (2011: 390) forskning kan en tro at foreldre investerer mye i å la barn få delta i en rekke med voksenstyrte aktiviteter, med den hensikt at barn skal bli selvutviklende individer. For adoptivforeldrene derimot, blir det å sikre barna mot å ikke bli overstimulert og stresset ved å unngå slike aktiviteter, en måte å skape trygge barn og tilknytning på. Å prioritere hjemmetid framfor fritidsaktiviteter og jobb, blir i så måte tillagt stor betydning i deres tilnærming til foreldreskap. Det kan virke som at denne skjermingen er noe de har lært fra kurset og tatt med seg videre inn i gjøren av foreldreskapet. Måten adoptivforeldre forholder seg til praksisen skjerming på, blir en skapt norm og forventning om å tilbringe tid hjemme med barna som de må følge opp for å sikre trygghet hos barnet (Hennum 2002: 11).

Å skape hjem og tilknytning på ulike vis er forskjellige uttrykk for hvordan adoptivforeldrene har et intensivt, barnesentrert fokus på foreldreskap (Faircloth og Gürtin 2018: 986). De ulike praksisene gjenspeiler adoptivforeldrenes ansvar for å skape trygge og stabile omgivelser. Tilnærmingen til hvordan disse adoptivforeldrene skaper hjem og tilknytning på, peker også på deres investering av energi, tid og emosjoner, noe som krever intensivt omsorgsarbeid. Dermed kan adoptivforeldrenes intense “gjøren” gjennom å skape hjem og tilknytning, her eksemplifisere et intensivt foreldreskap (Faircloth og Gürtin 2018: 986, 991; Faircloth og Murray 2015: 1122).

5.4.1 Å tilpasse og tilvenne omsorgsoppgaver

Allerede ved første møte med barnet begynner ofte en ny start for adoptivforeldrene. Både for førstegangsførelse og foreldrene med egenfødte barn, innebærer denne starten å endre eller tilpasse sin foreldrestrategi. Ettersom flere av barna har bodd på barnehjem eller hatt fosterforeldre, har de blitt tillært bestemte vaner. For adoptivforeldrene blir det å ta over omsorgen for barna enten et forsøk på å tilpasse seg barnets vanter eller å tilvenne barnet nye rutiner. Disse handlingene synliggjøres spesielt gjennom mat- og leggerutiner i mitt datamateriale. På spørsmål om det var andre oppgaver som dukket opp som de ikke var forberedte på forteller Hanne:

Vi måtte lære oss å koke ris ordentlig. Ja, det måtte vi, hun var glad i ris. Da vi kom hjem til Norge hev vi på hurtigris og hun var egentlig veldig matglad, men hun bare spyttet det på gulvet [Hanne ler]. Så vi måtte skylle ris og ordne langtidskokt ris, og serverte med hjertet i halsen, og passe på at den var passe «sticky». [...] Vi måtte bare sørge for å lage den fra bunnen av. Hun hadde en eldre fosterforelder, så hun var vant med hjemmelaget mat. Det skulle ikke være noe halvfabrikater (Hanne, mor til egenfødt gutt og jente adoptert fra Sør-Korea).

Her illustrerer Hanne at de måtte tilpasse seg barnets matrutiner ved å lage langtidskokt ris, da barnet var vant med å få ordentlig ris som var passe “sticky” av fosterforelder. Lignende opplevelser med mat beskrives av Truls. Siden sønnen tidligere hadde vært på barnehjem og hadde lært at mat var en knapp glede, var det å spise opp maten en innlært vane. Slik måtte Truls og kona tilpasse seg etter sønnen vaner:

Vi laget brødsstiver på en tallerken og satte den foran ham, også tok vi den tallerkenen for å skjære opp. Og han ble så lei seg at han begynte å gråte, fordi da trodde han at vi hadde tatt maten hans. Derfor måtte vi skjære opp før han fikk den, så han ikke skulle bli så skuffet. Det

var helt hjerteskjærende forferdelig. [...] Det var jo en ting som vi måtte lære oss med mat (Truls, far til to barn adoptert fra Nepal).

Også for Pauline og Henning viste det å skulle roe ned datteren seg å være noe utfordrende:

På første møtet så skrek hun forferdelig mye. For jeg hadde henne på fanget og det gikk fint, men så hadde guttene et kosedyr med seg som de viste foran fjeset hennes og hun hylskrek, slik at fostermor måtte gå ut med henne. Så da var det enda et møte hvor jeg ikke klarte det [roe henne ned]. Så vi ble bedt hjem til fostermoren fordi hun ville vise hvordan hun håndterte henne. Og det var veldig godt for meg og for fostermor å se at jeg klarte å roe henne. Jeg lærte å herme etter slik hun gjorde det, som f.eks. at hun sto og gynget. Så jeg gynget i knebøy opp og ned med sang. Jeg sang “byssanlull” og det gjorde at jeg allerede klarte å roe henne ned på hjemreisen, sånn at jeg brukte det som var kjent (Pauline, mor til tre barn fra Sør-Korea).

Å få lære av fostermoren hvordan roe ned datteren, virker her som en god hjelp og støtte inn i veien mot Paulines foreldreskap. Å bruke gynging og sang, “*det som var kjent*” ble også slik en trygghet for barnet, til tross for nye omgivelser og omsorgspersoner. Praksisene å tilpasse seg barnets tillærte vaner og tilvenne barnet nye rutiner, illustrerer en forskjell i adoptivforeldrenes tilnærming av det sosiale foreldreskapet sammenlignet med biologiske foreldreskap. Her må adoptivforeldrene forholde seg til et sett med ukjente omsorgspersoner som har vært en del av barnas forhistorie, og har ikke minst spilt en betydningsfull rolle i deres liv for måten barna har tilegnet seg rutiner på.

På spørsmål om hvordan de hadde sett for seg å bli forelder og utøve foreldreskap ble som de hadde trodd i forkant, er responsen ofte bunnet i usikkerhet eller at de ikke vet. Barnet er sitt eget individ som adoptivforeldrene må lære å kjenne, derfor er det vanskelig å forutse hvilken type forelder man blir og hvordan man gjør sin foreldrerolle. Foreldreskapet handler om å ha en relasjon til et fremmed barn med en forhistorie, en forhistorie andre barn vanligvis er uten, som adoptivforeldrene må ta stilling til (Bjerklund 2019: 52). Det utdypes av Per og Mette:

Det er jo spesielt å få et vilt fremmed barn som du ikke har hverken gener eller språk som er likt. Og det er totalt ukjent, man ønsker å bli kjent. Man vet ikke hva den pakken på starten av livet, hva den fører med seg inn i familien og like lite hvor forberedt du er selv, som skjer med deg selv også i møte med dette. Vi sa vel det da vi hadde kommet hjem og fått leve litt

som familie at, så ble det litt sånn ja hvordan har vi forberedt oss, så sa jeg “ja nei vi har jo forberedt oss på omtrent nesten alt, bortsett fra sånn som det ble (Per).

Mette fortsetter samtaleemnet:

Det tror jeg kanskje gjelder litt foreldre generelt også da. At du kan ikke forberede deg på det fordi du kan være så rasjonell som du vil, men så kommer følelsene og det emosjonelle inn når du står i situasjonene også, og du skal være så klok i en del situasjoner og det er veldig krevende det å være forelder. Det er krevende og fint (Mette).

Slik kan en forstå adoptivforeldreskapet som noe som blir til mens man går, man “*må ha troen på at det du selv gjør er godt nok*” og riktig for seg og sin familie som Mette har uttrykt tidligere. At veien blir til mens man går viser også at adoptivforeldreskapet ofte utøves gjennom ikke-kalkulerte handlinger (Morgan 2011: 2). Man må ha en forståelse for at det finnes ulike måter å tilnærme seg det sosiale foreldreskapet på, det finnes nyanser da foreldrepraksiser ikke er statiske handlinger (Sparman mfl. 2016: 14). Slik blir det å utøve et godt foreldreskap også riktig for disse adoptivforeldrene jeg har intervjuet. Med andre ord blir adoptivforeldrene sin egen lykkes smed. De preges av å selv finne veien til et godt og riktig foreldreskap. I deres beskrivelse av seg selv sier de fleste at “*vi er like som andre foreldre*” og “*vi er like forskjellige som andre foreldre*”. Det kan tolkes slik at adoptivforeldre i hverdagen i større eller mindre grad sammenligner seg med biologiske foreldre, noe som igjen tyder på at de ser til biologiske foreldreskap som en mal/norm (Howells 2001: 80-87).

5.5 Oppsummering av hovedfunn

I adopsjonsprosessens første steg beskriver de sine valg om adopsjon og giverland med bakgrunn i å ta de riktige valgene. Det handler om en ren og moralsk ryddighet, hvor barnet skal komme til dem gjennom en lovlig prosess, en prosess de også skal stå inne for. Slik etablerer de seg som refleksive og ansvarlige foreldre allerede før de har fått barn. Dette sammenfaller med Faircloth og Gürtins (2018: 990) forskning, at folk som ønsker å bli foreldre gjennom ART går inn i foreldrerollen lang tid i forveien av å få barn.

Videre finner jeg at adoptivforeldre i stor grad sammenligner seg med biologiske foreldre, hvor de brukes som en mal. Gjennom å sidestille tildeling av barn med en fødsel, viser de til bruk av biologisk sjargong i likhet med Howells (2001: 80-87) forskning. Informantene viser også til at de preges av å ha deltatt på kurs, da skjerming og tilknytning ofte blir et tema i intervjuene. Skjerming fra voksenstyrte aktiviteter utføres med hensikt å unngå tidsklemma, overstimulerte og stressede barn. Relasjonsetableringen med barnet gjøres gjerne i kombinasjon med verdier fra egen oppvekst. De beskriver at kurset har gjort dem mer skjerpet i forhold til hva de skulle gå inn i og mer bevisst i sin foreldreutøvelse. Selv om de sier at *«veien blir til mens man går»*, så synliggjøres bevisstheten gjennom beskrivelsene av foreldreskapet i hvordan de begrunner sine foreldrepraksiser. I tråd med Faircloth og Gürtins (2018: 986) forskning er barnet hele tiden i sentrum hos foreldrene. Det kan tyde på et intensivt foreldreskap når adoptivforeldrene må tilpasse og tilvenne barnet nye rutiner. Det handler om at adoptivforeldrene må skape en relasjon til et ukjent barn med en ukjent forhistorie, hvor de har vært hos andre omsorgspersoner (Bjerklund 2019: 52).

6.0 Adoptivforeldre i et institusjonelt landskap

Forsknings spørsmål; *hvordan opplever adoptivforeldrene de institusjonelle rammene for adoptivforeldreskapet?* Her har jeg valgt å dele kapitlet i tre deler; å bli vurdert og kurset som foreldre, å ta grep på egen adopsjonsprosess, samt hjemme i velferdsstaten. I dette kapitlet studerer jeg nærmere hvordan adoptivforeldrene beskriver adopsjonsprosessen og opplever møter med velferdsstatlige ordninger og institusjoner som permisjon, barnehage/skole og helsesøster.

6.1 Å bli vurdert og kurset som foreldre

Veien mot godkjenningen i Norge kan virke lang. Det er mange sider med papir som skal utfylles og signeres. Denne prosessen omtaler Hanne som *“papirmølla”*, og hun beskriver sin opplevelse med adopsjonsprosessen slik: *“Det var litt sånn åh, først skal du utredes, så skal du ha hjemmebesøk og du må ta tester og skal i papirmølla og ventetid”*. Synnøve har også lignende opplevelser i møte med adopsjonsprosessen: *“Ja, den biten synes jeg var ganske slitsom rett og slett fordi det var som om det var en ting til på timeplanen som måtte gjøres”*. Det kan virke som at det å stå midt i en adopsjonsprosess innebærer en uendelig rekke med ting som må gjøres, ei papirmølle som *“aldri”* tar slutt.

Flere av mine informanter trekker fram kurset og hjemmebesøket når de beskriver sine opplevelser i møte med adopsjonsprosessen. Kursets formål er å forberede søkerne til å være bedre rustet til å ta imot et adoptivbarn gjennom en bevisstgjøringsprosess av deres rolle som kommende foreldre. Hensikten, slik den er beskrevet i kursmaterialet, er ikke at de skal få en teoretisk opplæring i de ulike temaene, men kurset bygger på tanken om å gi søkerne verktøy som de kan bringe med seg videre inn i foreldreskapet (Bufdir 2020b). Gjennomgående temaer på kurset er tilknytningsproblematikk (brudd, traume) og skjerming, noe begge fagpersonene i Bufdir under intervjuet kunne bekrefte. Her settes mye av søkelyset på at man får et barn i krise, et barn som rives ut fra sine trygge omgivelser og blir plassert i nye uvante omgivelser med nye omsorgspersoner. Flere omtaler kurset som *“nyttig”* og *“lærerikt”*, eller *“ja, også tror jeg det har skjerpet oss i forhold til hva vi skulle gå inn i”* som Kari sier. Andre viser til at kurset kunne blitt gjort på en mer ærlig og rå måte for å faktisk ta innover seg hvor alvorlige utfordringene kan bli. Det beskriver Grethe på følgende måte:

Vi tenkte vel egentlig at vi er ålreite, at det kommer nok ikke til å bli et problem. Altså, du på en måte tar det inn, men du tar det ikke inn likevel. Du fatter ikke hvor alvorlig det kan være

rett og slett. Ja, absolutt, vi hadde ikke peiling. Jeg tror det kan gjøres enda mer brutalt ærlig i forhold til utfordringene som kommer til å komme (Grethe, mor til egenfødt datter og et søskenpar adoptert fra Chile).

Hjemmebesøket derimot, går mer ut på en kartlegging av søkerens forhold og foreldredugelighet. Dette besøket blir beskrevet mer i retning av å ha gitt dem noen “øyenåpnere” og som et forsøk på å se dem selv utenfra og “drøfte vår egen situasjon”.

Ifølge Bufdir, som representerer norske myndigheter, utgjør kurset og hjemmebesøket en stor del av bærebjelken i adopsjonsprosessen. Kurset og hjemmebesøket blir derfor en lang skoleringsprosess med et smalt nåløyne, som ofte oppleves som mentalt og følelsesmessig utfordrende i forkant av å bli forelder (Bufdir 2020b). At kurs og hjemmebesøk er mentalt og følelsesmessig utfordrende er også gjeldende for mine informanter, når jeg spør hvordan det opplevdes å bli vurdert som kommende forelder. Det er noe Kari beskriver her når hun tenker tilbake på adopsjonsprosessen:

Da vi fikk det [godkjenningen] og veldig gode skussmål, da var det sånn “åh, takk guri vi er gode mennesker likevel”, fordi du føler at vi altså bretter ut alt, og alt i den prosessen der er overlatt til andre. Du har ingenting du kan påvirke eller si en retning selv, så det var en krevende tid. Samtidig så var det lærerikt, men jeg husker den tiden som ikke veldig vakker. Men resultatet ble jo veldig bra, man får tenke på det (Kari, mor til gutt adoptert fra Kina).

Truls forklarer hjemmebesøket slik: *“Nei, det var litt svett selvfølgelig, for det var jo sånn at de hadde veldig mye makt. De kunne si “nei, dette holder ikke”, så da hadde de stoppet det”*.

Truls påpeker her at saksbehandlerne som utredet dem satt på en formell makt, altså at det var opp til saksbehandlerne å avgjøre om de ble med videre i prosessen mot godkjenningen.

Følelsen Truls uttrykker kan tolkes som en type avmakt hvor adoptivforeldrene blir defensive i sitt møte med adopsjonsprosessen. De følger stegene i prosessen til tross for at den oppleves som utfordrende. Det kan virke som at holdningen til hele adopsjonsprosessen er at den er til en grad overveldende fordi det er mye søkerne skal sette seg inn i, samtidig som de kjenner på at de blir vurdert etter deres foreldre-egnethet. Det er noe Pauline også uttrykker: *“Du er i en veldig sårbar situasjon som søker for du vil jo at det skal gå bra, og de [sosialarbeiderne på hjemmebesøk] bedømmer deg. Så da er det bare å sitte og vente”*. Å bli vurdert og bedømt på foreldre-egnethet kan virke ukomfortabelt for mange, da det sier noe om hvordan man er som forelder. Det sier noe om man utøver en “god”, “riktig” eller “dårlig” foreldrerolle, som

kan virke veldig personlig. Tone forteller videre: *“Jeg syntes det var utfordrende at det var noen andre enn meg som skulle bestemme om jeg skulle få et barn eller ikke. [...], så da bestemte vi oss for at nå spiller vi med helt åpne kort. Dette står vi for, vi er kvalitetsforeldre, dette får vi til [...]”*. Her viser Tone til en følelse av å miste sin bestemmelsesrett over om hun skal bli forelder eller ikke. Å bestemme om hun skal bli mor er ikke lenger en rett hun har i en adopsjonsprosess, i motsetning til andre som blir foreldre på naturlig vis. Det at man som søker befinner seg i en *“sårbar situasjon”* er en utbredt oppfatning blant adoptivforeldrene. Samtidig som de mentalt må overbevise seg selv om at de er *“kvalitetsforeldre”*, tyder på at det å gjennomgå en godkjenningssprosess gjør noe med tankegangen og innstillingen til informantene, hvor de vurderer seg selv som bra nok. De viser til en tro på seg selv om at de er gode foreldre som oppfyller kriteriene for å bli godkjent som adoptivforeldre, samt at de har ressursene som trengs for å ta imot et adoptivbarn. Utsagnet *“vi er kvalitetsforeldre”* kan tolkes som at veien mot godkjenningen i adopsjonsprosessen skaper foreldre som vurderer seg selv som gode (nok) foreldre. Det kan ses i sammenheng med Herlands (2009: 46) studie hvor adoptivforeldrene etter å ha gjennomgått en godkjenningssprosess omtaler seg selv som statsautoriserte foreldre.

I en adopsjonsprosess er det norske myndigheter i Bufdir (staten) som forhåndsgodkjenner søkere til adopsjon basert på sosialrapporten som saksbehandlere i Barnevernet sammenfatter (NOU 2014: 46). Utredning via hjemmebesøk er derfor noe informantene viser en forståelse for at må gjøres, for å oppnå målet om å få barn. Hanne forklarer at: *“De [saksbehandlerne] skal jo være trygge på at barna de gir fra seg kommer til en trygg familie, så da tenker jeg det er en liten pris å gi tilbake, med tanke på det du får. Da tenker jeg det er viktig at man vil utredes”*. Så det å være villig til å la seg utrede er en viktig faktor ifølge adoptivforeldrene. Slik preges deres møter med adopsjonsprosessen av to motsetninger, hvor de uttrykker at den oppleves som å bli stilt *“til veggs”* og samtidig være innforstått med at det er en prosess som de må gjennom. Det sammenfaller med Herlands (2009: 46) studie, hvor funnene viser til at godkjenningssprossen kan oppleves som sjelegranskende, men samtidig forstår hvorfor de blir kartlagt og utredet. Hanne uttrykker også at: *«det er viktig når man skal ta imot et adoptivbarn at man er litt ekstra rustet»*, noe som også er formålet med kursing og hjemmebesøk (Bufdir 2020b). Slik kan måten de beskriver seg selv være et element av hvordan det er å bli godkjent som forelder av staten ifølge adoptivforeldrene. På lik linje med at statsautoriserte foreldre skapes gjennom en statlig godkjenningssprosess, skaper staten også foreldre som anser seg selv som litt ekstra rustet til å ta imot adoptivbarn (Herland 2009: 46).

6.2 Å ta grep på egen adopsjonsprosess

I adoptivforeldrenes videre beskrivelser av adopsjonsprosessen, identifiserer jeg også et annet kjennetegn hos informantene, der de viser til å ta grep på egen adopsjonsprosess. De tar mer styring og kontroll, et syn som kan ses i motsetning til avmakten. Disse adoptivforeldrene tar grep/makten for å få fortgang i adopsjonsprosessen. Informantene inntar en mer offensiv tilnærming i møte med saksbehandlerne som utreder dem på hjemmebesøk, samt skriver sosialrapporten. Handlingene som adoptivforeldrene viser til for å ta grep, kan forklares med at de tar refleksive valg med formål om å bli forhåndsgodkjente som adoptivforeldre i Norge. Det jeg ser på i dette delkapitlet, er hvordan informantenes foreldreskap er et resultat av at de gjør noe (Eklund og Göransson 2016: 5). Eksempelvis gå gjennom en adopsjonsprosess og kjenne på at de mister noe av kontrollen for å kunne bli foreldre. Det viser til at foreldreskap som “gjøren” er ganske konkret for adoptivforeldrene, samtidig som denne “gjøren” langt fra er uten rammer.

For Pauline og Henning var møte med barnevernet en utfordring da sosialrapporten skulle skrives. De opplevde at adopsjonsprosessen stod på stedet hvil da utrederne brukte lang tid på å få ferdig sosialrapporten, derfor tok de styring på situasjonen som beskrives her:

Også brukte de kjempelang tid på å skrive den sosialrapporten. Så det endte faktisk opp med at vi skrev den selv hvis vi skal være helt ærlige. Eller vi skrev den ikke selv, men jeg er veldig grundig og vi fikk et skjema vi skulle fylle inn fra dem. Og jeg hadde skrevet masse, så var det sånn at de hadde gjort om fra “vi” til “de”. Ja, de hadde tatt teksten og puttet den inn i egne ord. Jeg husker vi ventet og til slutt tok jeg kontakt med dem og ba om å få en dato for når den kunne være ferdig. Fordi vi følte ikke vi kunne begynne å kjeft på barnevernet, og vi var avhengig av deres velvilje ikke sant. [...] men det hadde gått så lang tid at jeg gjorde en avtale at innen den datoen så skulle det være klart. Også var det selvfølgelig ikke klart da, men da følte jeg at jeg hadde en mulighet til å purre, for da hadde de oversittet den fristen (Pauline og Henning, foreldre til tre barn adoptert fra Sør-Korea).

Å ta styringen gjennom å ringe barnevernet og gi utrederne en frist kan ses på som at Pauline og Henning setter et ultimatum. Håndteringen i møte med barnevernet viser også til at de tar grep, til tross for at de i utgangspunktet kjenner på en følelse av avmakt. Grethe tok også grep ved å legge press på de som skulle skrive ferdig sosialrapporten, det gjorde hun ved å si: “jo

lenger tid du bruker, jo lenger tid venter våre barn på å få en mor og far”. Til sist endte det med at hun måtte skrive den selv, noe hun beskriver slik:

Så vi bidro til det [skrivning av sosialrapporten], fordi han [sosialarbeideren] hadde et sånt typisk barneverns-fokus med litt sånn negativ... Altså den rapporten han skrev i utgangspunkt var helt forferdelig. [...] jeg fortalte om min oppvekst, at mamma hadde hjulpet meg sånn og sånn, da var det sånn at pappa lagde middager på mandag, jeg på tirsdag, broren min på onsdag, et ordentlig likestilt hjem. Og da kom det i den rapporten at “kvinnen som søker kommer fra et svært regelstyrt hjem”. Ja, altså alle de positive vinklingene ble negativt vridd på, sånn at vi måtte jobbe litt med den rapporten. Vi tok litt styringen rett og slett [...] (Grethe, mor til egenfødt jente, og et søskenpar adoptert fra Chile).

Å skrive rapporten selv, ringe og sette ultimatum for når sosialrapporten skal være ferdig er alle eksempler på handlinger som adoptivforeldre utfører med hensikt å få fortlgang i adopsjonsprosessen. Handlingene kan også tolkes som utfordringer i møte med adopsjonsprosessen, som adoptivforeldrene trosser. Ifølge Giddens kan refleksive valg forstås som en jevnlig bruk av viten (Wind og Uhrenfeldt 2013: 8). De ulike måtene å tilnærme seg å ta grep på fremstår som kalkulererte handlinger, og slik kan adoptivforeldrenes handlinger forstås som refleksiv atferd. Det tyder på at de inntreer i foreldrerollen allerede før de er blitt foreldre. De etablerer sin identitet som ansvarlige kommende foreldre, da selvstendige valg bidrar til danning av en selvbiografisk fortelling om selvet ifølge Giddens (Aakvaag 2008: 276-277; Pettersen 2018: 8). Handlingene kan også tolkes som et uttrykk for hvordan det er å bli godkjent som forelder av staten. Godkjenningsprosessen skaper med andre ord statsautoriserte adoptivforeldre som kjennetegnes av refleksivitet og ansvarlighet (Herland 2009: 46).

Samlet sett kan handlingene de iverksetter, tolkes i så måte at de er misfornøyde med at barnevernets saksbehandlere jobber for sakte, da de viser til en utålmodighet gjennom å legge press på og ta kontroll over prosessen. Informantene viser også til at de er ivrige, gjennom å klage over at ting går sakte, fordi ønsket om barn er så inderlig. Slik blir det å ta styringen i egne hender en måte vise at man duger til å være forelder, man er egnet, man er handlekraftig, man handler på sitt ønske om å bli foreldre. Det kan ses i tråd med Faircloth og Gürtin (2018: 990) som påpeker at par/enslige allerede før de får barn agerer som egnede foreldre.

6.3 Hjemme i velferdsstaten

Her presenteres adoptivforeldrenes møter med velferdsstatlige institusjoner, nærmere bestemt permisjon, barnehage/skole og andre institusjoner. Deres beskrivelser av møtene bærer preg av motsetninger, noen har gode opplevelser, mens andre erfarer mindre positive opplevelser. Denne delen analyserer foreldrepermisjon, møter med barnehage og skole, samt helsesøster i ett, som en helhet.

I tiden etter hentereisen, gikk alle adoptivforeldrene ut i permisjon. Adoptivforeldre har tilsvarende like rettigheter til permisjon som biologiske foreldre, hvor de har rett på tolv måneder til sammen etter overtakelse av barnets omsorg (NOU 2014: 9: 318). Mine informanter har valgt ulike løsninger på permisjonens lengde. Et gjentakende mønster er at mødrene tar ut permisjonen før fedrene, samt tar lengre permisjon enn fedrene. Det er få av adoptivforeldrene som bevisst sier at foreldrepermisjon er noe de tenkte over før de fikk barn. Det sammenfaller med Ellingsæter og Pedersens (2016: 128) funn om at småbarnsforeldre i svært liten grad tenker på familiepolitiske ordninger i deres vurdering av reproduksjon. De familiepolitiske ordningene som foreldrepermisjon tas nærmest for gitt, eller at det er noe de ikke tenker over som adoptivforeldrene, noe som også gjenspeiler funnene til Ellingsæter og Pedersen (2016: 128). Likevel viser både Kari, Mette og Per til at det valget om å ha lang foreldrepermisjon var et bevisst valg etter at de fikk barn. Kari forteller: *“jeg sa til jobben min at jeg ønsket permisjon i to år, fordi jeg trodde gutten vår kom til å trenge meg hjemme lenge, og han var såpass liten da han kom. Men det gikk jo så fint med gutten vår at jeg begynte på jobb igjen etter ett år”*. Det at Kari ga beskjed til jobben før hun fikk gutten, beviser at tanken om å ha lang permisjon var noe hun bevisst gikk inn for allerede før hun ble mor. Videre sier Per at det å velge permisjonens standardløsning ikke alltid er det beste alternativet for alle, da han og Mette har tatt et valg om å ha ulønnet permisjon etter den lønnede permisjonen. Per forteller:

Men jeg tror det handler om å være bevisst og vite om at valgene dine de får konsekvenser og tørre å stå i det likevel, det tror jeg er viktig tenker jeg. Velferdsstaten har jo noen goder å tilby, men det er ikke sikkert at det beste er å makse ut alt. Så det å kjøre på med permisjon og så gå rett tilbake til full jobb, nei (Per, far til to barn adoptert fra Kina).

I Norge tilbyr velferdsstaten en mulighet for å kunne ta ulønnet permisjon etter den lønnede permisjonen, så slik viser Mette og Per til at de likevel benytter seg av de familiepolitiske

ordningene som finnes. Mette begrunner valget om å ta ulønnet permisjon etter at den offisielle permisjonstiden er over, med at *“det var ikke av hensyn til meg og han [mannen], men av hensyn til ungene og familien”*. Dette hensynet gjenspeiler hva foreldreskap innebærer, det handler nettopp om å ta hensyn til sitt barn. Et hensyn som blir satt aller først framfor andre hensyn på prioriteringslisten (Bjerklund 2019: 52; Eklund og Göransson 2016: 5). Det at Mette og Per valgte å være lenge hjemme med barna, kan også ses som å utsette barnehagestart. Hvordan hun brukte den forlengede permisjonstiden beskrives her:

Vi var ute og brukte masse tid sammen, vi gjorde sånne meningsfulle ting, så hun ble jo kjempekompetent som bare det. Så da hun kom i barnehagen så var hun vel så kompetent som andre 3-åringer som hadde gått i barnehagen i 2,5 år. Så det handler om å tørre og tro at det du selv gjør er bra nok (Mette, mor til to barn adoptert fra Kina).

Sitatet kan tolkes dit hen at Mette som mor gjør en like bra jobb som barnehagen, at gjennom å ha lengre permisjon så blir datteren *“vel så kompetent”* som hun sier. Det handler ikke om at barnehagen ikke gjør en bra jobb, at de ikke lærer barna til å bli selvstendige kompetente individer. For Mette handler det om å våge å tro på at det du gjør som forelder er bra og riktig. Det er et bevisst valg som både Mette og Per står inne for som adoptivforeldre. Slik blir det å ha troen på seg selv som forelder en viktig ingrediens i adoptivforeldreskapet.

Videre i møte med barnehage, skole og helsesøster viser adoptivforeldrene til motsetningsfylte opplevelser. Noen foreldre ble overrasket over at barnehage- og skolestart, samt møter med helsesøster, gikk bedre enn forventet, mens andre viser tegn til ekstra bekymring og frustrasjon. Blant de adoptivforeldrene som beskriver overgangen fra permisjon til barnehage som myk, forteller foreldrene at de *“har hatt gode møter med personalet”* og at *“det ikke har vært noen form for behov knyttet opp til adopsjon”*. Slik at ekstra oppfølging fra de ansatte i barnehage og skole ikke har vært nødvendig.

For adoptivforeldrene som opplevde å bli møtt med motstand, er det å ikke bli lyttet til og bli hørt, faktorer som medfører engstelighet. Kari er blant dem som har hatt vært tett på i forhold til oppstart i både barnehage og skole, hvor hun eksplisitt har uttrykt overfor ansatte at gutten trenger mer tid når det er brudd og overganger. Hun beskriver sitt møte med barnehagen slik:

Jeg fortalte dem at jeg hadde tatt fri i to uker i den innkjøringsfasen da gutten vår skulle begynne i barnehagen. Vanligvis får de tre dager på å få barnet trygt og at du skal i jobb igjen, men da tenkte jeg at “nei, det var ikke aktuelt. Sønnen vår skulle få lenger tid”. Da sa jeg at “jeg er tilgjengelige her i en uke og da ønsker jeg å følge gutten min tett. Jeg skal holde meg litt i bakgrunnen og skal gjøre litt dagsrytme som i barnehagen”. Men da etter første dagen i barnehagen sa ped-leder at “nå kan du gå hjem, så kan du komme tilbake etter en og en halv time”. Da skulle jeg komme tilbake, og da kjente jeg at “nei, det er ikke aktuelt”. Det var ikke gutten vår klar for og det var ikke jeg heller klar for. Men jeg fikk innstendig beskjed om at “det her går bra, bare gå du”. Og den gangen skrek han sånn som han aldri har skreket før, og det var helt forferdelig. [...] Da sa jeg at “dette er ikke aktuelt, hvis jeg ikke kan følge gutten min så må jeg ta han ut og jeg må tenke noe annet”. Ja så det var vanskelig den oppstarten i barnehagen der (Kari, mor til gutt adoptert fra Kina).

Kari viser her til at hun må forhandle seg fram til lang tilvenning i barnehagen, et krav hun hun setter som ikke blir møtt med forståelse. Hun opplever å ikke bli hørt og tatt på alvor, noe som er gjeldende for flere av mine informanter. Hennes mindre gode opplevelse sier noe om hvordan hun forholder seg til det å avgi barnet til institusjonell omsorg, noe hun erfarer som utfordrende og tøft. At hun må forhandle seg fram til en løsning kan tolkes som at Kari og de andre adoptivforeldrene former seg som intensive foreldre (Faircloth og Gürtin 2018: 985). Det er den investeringen adoptivforeldrene ilegger forhandlingene med å få velferdsstatlige ordninger på plass, som tid, energi og følelser - med formål om å trygge og hjelpe barnet i barnehage og skole - som synliggjør deres intensive måte å gjøre foreldreskap på (Faircloth og Murray 2015: 117). For Pauline og Henning, som opplevde at deres datter trengte mye oppfølging, varte deres tilvenningsperiode i barnehagen i tre måneder. Den lange tilvenningen kom imidlertid ikke på plass av seg selv uten støtte fra BUP i ryggen, fordi ved hjelp fra BUP hadde de en legitim grunn til å være i barnehagen så lenge som de var. Det forklares av Pauline på følgende måte:

Vi følte at vi var sånne hysteriske foreldre, for barnehagen var ikke helt ..., men det hjalp veldig at vi hadde henne fra BUP. Hun ble også med oss i barnehagen og forklarte. Og da ble det sånn at jenta vår fikk en primærkontakt i barnehagen. [...], vi følte vi fikk veldig god «backing» og det var veldig godt at det var møter, for at alle skulle prøve å gjøre sitt beste (Pauline, mor til to gutter og en jente adoptert fra Sør-Korea).

Selv om tvilen for å bli oppfattet som bekymringsfulle foreldre var til stede, så viser hjelpen fra BUP og samarbeidsviljen fra barnehagen til at Pauline og Henning oppleve å bli hørt og tatt på alvor. De erfarte positive opplevelser med norske velferdsstatlige institusjoner hvor de slapp å forhandle seg fram til en lang tilvenning. For Grethe ble møtet med skolen en erfaring som viser at hun har måttet kjempe for å få systemet på plass, til tross for at hun har tro på velferdsstaten:

Altså jeg tror skolen ville vel jeg, men jeg kan ikke forstå at de ikke tenkte PPT inn med en gang. At vi må næge og mase, og egentlig bli frasnakket det [PPT-tjenester]. [...] Vi tror på det offentlige og velferdsstaten også, men f.eks. spesialisthelsetjeneste med BUP og psykiatrien, det er ikke ordentlig på stell. De skal jo ha folk inn og ut, det er ikke noe langvarig. Altså det offentlige skal ikke ha 100% ansvar, men en større erkjennelse av at oi [banker to ganger i bordet], nå er det viktig at vi følger opp den familien [...] (Grethe, mor til egenfødt jente og et søskenpar adoptert fra Chile).

Grethe antyder at hun ble veiledet bort fra PPT-tjenester. Grunnen til hvorfor var noe hun fant ut av senere: *“Skolen vil egentlig ikke ha PPT-er inn fordi de tiltakene som PPT vil sette i gang ofte er for dyre. Så da datteren vår fikk spesialpedagog på skolen så måtte bibliotekaren slutte [...]. Vi var heller ikke klar over at vi kunne sende inn egen henvisning til PPT”*.

Grethes situasjon kan tyde på unnvikende informasjon fra skolen side. Hennes opplevelser i møte med skolen bli preget av *“det å kunne brette opp ermene og gønne på i forhold til ressurser”*. Det at adoptivforeldrene forhandler seg fram til lang tilvenning i barnehagen, og søker hjelp fra PPT er også eksempler på at de kjemper seg fram til at politiske ordninger kommer på plass. Vissheten om at de politiske ordningene finnes ligger slik alltid som løsning i bakhånd, men det å få ordningene på plass tas ikke for gitt. Det motstrider funnene til Ellingsæter og Pedersen (2016: 129) hvor småbarnsforeldre forventer at de familiepolitiske ordningene skal komme på plass når de får barn.

Adoptivforeldrene forteller også at det var lite oppfølging å få i tiden etter selve adopsjonen utover det vanlige helsestasjonsprogrammet som barn mellom 0-5 år får hos helsesøster (Helsedirektoratet 2019: 32). Her er mine informanter splittet i deres beskrivelser av møte med helsestasjonen. En del av dem sier de ikke har opplevd noen utfordringer fordi barnet har vært *“veltilpasset hele tiden”*. Blant de adoptivforeldrene som ikke har fullt så positive opplevelser, reagerer de på kommentaren fra helsesøster som ofte går på om barnet drikker

fra kopp eller ikke. *“Nei, drikker hun av kopp da?”* eller *“nei, nå bør hun ikke ha flaske, nå er hun stor nok til å drikke fra kopp”* var kommentarene de fikk i møte med helsestasjonen. Det kan virke som at adoptivforeldrene og helsesøster har ulikt fokus. Adoptivforeldrene er mer opptatt av barnets evne til tilknytning, sammenlignet med helsesøsters fokus på barnets motoriske utvikling. Det er når adoptivforeldrene reflekterer over hvilket fokus helsesøster har, de viser til at de tenker på en refleksiv måte. Informantene forstår hvorfor helsesøster har det fokuset hun har, men det er likevel noe de også irriterer og frustrerer seg over. Det beskriver Hanne:

Altså det er veldig merkelig fokus å ha når man kommer hjem med et barn fra Sør-Korea. Også skal man begynne å måle hvor mye melk hun drikker, “nei vet du hva?” liksom. Jeg synes det var merkelig at hun ikke var mer interessert i “hvordan går det med tilknytninger?”. [...], det er jo standardskjema som norske barn følger, altså hun har de sjekkpunktene i hodet sitt og har ikke noe spesiell kunnskap om det å være adoptivforelder (Hanne, mor til egenfødt gutt og jente adoptert fra Sør-Korea).

Hanne antyder her opplevelsen av å være alene som adoptivforelder i møte med velferdsstat, hvor hun står utenfor de tiltenkte institusjonelle rammene, da noen helsearbeidere har andre foreldregrupper i tankene. Slik oppleves utformingen av de institusjonelle rammene som tilpasset den generelle gruppen småbarnsforeldre. Dette funnet er i tråd med Egges (2005: 85) forskning som også viser til at adoptivforeldre ikke blir møtt med en ønsket forståelse, som kan tyde på et gap mellom adoptivforeldres behov og det eksisterende hjelpeapparatet. Refleksjoner om feil fokus som Hanne viser til, bunner i en bekymring om at helsestasjonen som institusjon har manglende kunnskap om adoptivbarn. Det er denne bekymringen som fører til at adoptivforeldrene former seg til intensive og refleksive foreldre (Faircloth og Murray 2015: 1116; Faircloth og Görtin 2017: 1). Lignende opplevelser har Mette, som hun beskriver følgende:

Jeg husker jeg dirret, og jeg ble så sint. Hvorfor i alle dager spør hun om det, sa jeg. Du ser jo på ungen, hun drikker jo, hun spiser jo, hun er velfungerende. “Ja, men det er fordi at det neste spørsmålet er: når skal hun begynne i barnehagen? Og da bør hun drikke av kopp”. Og da ble jeg veldig veldig sint, også sa jeg “vet du hva? Det er ikke det vi tenker på nå. Nå tenker vi på at hun skal bli trygg”. Og det hadde jeg forventet kom fra andre siden av bordet, at det var helsesøsteren som sa det. [...]. Det sier noe om at de vet så lite hva som virkelig er

viktig. Om hun ikke drikker av kopp, «so what»? Hun gjorde jo det, men altså det var ikke det man skulle tenke på (Mette, mor til to barn adoptert fra Kina).

Sitatet til Mette kan forstås som at velferdsstatens institusjonelle aktører ikke vet hva som er viktigst for adoptivbarn som nettopp er kommet til Norge. Adoptivforeldrene etablerer seg som foreldre ved å være de som best kjenner barnets behov. At adoptivforeldrene tør å stille kritiske spørsmål tilbake til helsesøsters angående feil fokus, er også et uttrykk for en “gjøren” som gjøres i relasjon til institusjonelle fagpersoner ifølge Morgan (Sparrman mfl. 2016: 14). Denne handlingen er også et uttrykk for adoptivforeldres ønske om å gjøre/utøve et godt foreldreskap, å gjøre det beste for barnet (Faircloth og Gürtin 2018: 987; Stefansen og Aarseth 2011: 390; Sparrman mfl. 2016: 14).

6.4 Oppsummering av funn

Alle mine informanter har gjennomgått både hjemmebesøk og kurs for å bli godkjente som adoptivforeldre. Gjennom kurs og hjemmebesøk finner jeg i likhet med Herland (2009: 46) at informantene er innforstått med at alle steg må følges for å oppnå målet om å bli (forhåndsgodkjente) adoptivforeldre i Norge. Å bli vurdert på foreldre-egnethet kan tolkes som en type avmakt de følte på. I tråd med Herland (2009: 46), hvor hun finner at de omtaler seg som statsautoriserte foreldre, beskriver mine informanter seg selv som “*kvalitetsforeldre*”. Her vurderer seg selv som gode nok og har de ressursene som trengs for å ta imot et adoptivbarn. Enkelte av informantene tar grep om adopsjonsprosessen for fremskyndte den. Gjennom ulike handlinger legger informantene press på en adopsjonsprosess de anser som treg. De tar makten og er offensive i veien mot godkjennelsen fordi ønsket om å få et barn er så inderlig.

I analysen viser informantene til motsetningsfylte erfaringer i møte med velferdsstatlige institusjoner. Enkelte opplever ingen utfordringer med barnehage, skole og helsesøster, mens må forhandle seg fram til f.eks. lang tilvenning eller PPT-tjenester. Disse informantene opplever å ikke bli møtt med forståelse for tilknytningsproblematikk. Det kan tyde på at de erfarer å stå utenfor noen tiltenkte institusjonelle rammer som ikke er laget med adoptivforeldrene i tankene, men for den generelle gruppen småbarnsforeldre. Siden tilknytning er et hovedtema på kurs, er det grunn til å tro at temaet forsterkes i møte med velferdsstatlige institusjoner. Funnet sammenfaller med Egges (2005: 85) forskning om et gap mellom adoptivforeldres behov og det eksisterende hjelpeapparatet. Innenfor de institusjonelle rammene, kan vi forstå adoptivforeldres forhandling om å få ordninger på plass som et ønske om å utøve et «godt» og «riktig» foreldreskap med hensikt om å gjøre det beste for barnet (Faircloth og Görtin 2018: 987; Stefansen og Aarseth 2011: 390).

7.0 Det gode adoptivforeldreskap

I dette kapitlet ser jeg nærmere på funnene i min empiri tilknyttet forskningsspørsmålet; *hvordan forholder adoptivforeldrene seg til normer om “det gode foreldreskap”*? I likhet med forrige kapittel, fokuseres det også her på handlinger som ulike måter å gjøre foreldreskap på. Jeg har valgt ut tre forskjellige foreldrepraksiser som adoptivforeldrene *gjør*. Disse er: åpenhet som norm, å framstille seg som (adoptiv)foreldre og -familie, samt investert og stolte foreldre. I de følgende delkapitlene studerer jeg nærmere hvordan adoptivforeldrene gjennom ulike handlinger former seg selv som foreldre innenfor noen kulturelle normer og forventninger.

7.1 Åpenhet som norm

Informantene ble spurt om de hadde gjort seg noen tanker om å bli foreldre til et barn født i et annet land, med et forskjellig utseende. Responsen på dette omhandlet hvordan de gjør sitt nåværende foreldreskap, og ikke om hvilke tanker de hadde i forkant av å bli foreldre. I denne delen kunne jeg identifisere en åpenhet om adopsjon som utspiller seg både internt og eksternt. Det eksterne forholdet blir belyst i neste delkapittel. Det interne peker i retning av at samtaletema om å se annerledes ut og komme fra et annet land blir et tema mellom forelder og barn.

I det interne forholdet, i forbindelse med åpenhet om adopsjon, forteller Lena at hun tror barn fra asiatiske eller afrikanske land har større sannsynlighet for å ta opp samtaleemnet selv. Siden utseende er så åpenbart annerledes, er det barnet selv som velger tid og sted. Det vil falle naturlig å ha en slik samtale, det vil ikke virke påtrengende, mener hun. Hvordan denne samtalen mellom henne og datteren utfoldet seg, beskriver hun på følgende måte:

Da hun første gang hevet stemmen og mente at hun var urettferdig behandlet og påstod at hennes magemamma hadde nok tenkt at hun skulle få det bedre i Norge, men at hun opplevde at sånn var det ikke blitt. Så var jeg forberedt på at ethvert smart barn bruker sine fordeler på et eller annet vis. Så det å høre at “ja, men du er ikke den ordentlige mammaen min”, den var jeg veldig forberedt på og det må hun få lov til å si. [...], denne samtalen hadde jeg ventet på, den måtte komme. Så måtte jeg sette meg ned og snakke ordentlig om det. Så å si det at “magemammaen din hun er en fantastisk fin dame som vi helt sikkert skal møte en gang, men hun hadde ikke muligheten til å ta vare på deg og jeg har fått i oppgave av henne å ta vare på deg. Og det er jeg veldig glad for. Også er det slik at jeg er veldig glad i deg selv om jeg er

sint på deg, det skal du aldri tvile om. [...] også er det sånn at så lenge magemammaen din ikke er her, så er det jeg som bestemmer”. Men hun ga seg ikke [...]. Men den måtte komme tenkte jeg, også er det tid og sted, og det er det jo for biologiske foreldre også, at det er noen ting som må tas der og da. [...] (Lena, mor til datter adoptert fra Etiopia).

I sitatet settes Lenas foreldreskap på spill, da datteren setter hennes foreldrerolle opp imot biologisk mor. Ved å anerkjenne den biologiske morens eksistens viser Lena til at moren som fødte datteren fortsatt er viktig i jentas liv, men siden biologisk mor ikke er til stede, er det Lena som har overtatt hennes omsorgsoppgave over jenta. Ved å ta vare på og brødfø datteren på en hverdagslig basis, er det gjennom Lenas tilstedeværelse og “gjøren” hun erklærer seg som forelder i praksis (Bjerklund 2019: 52; Eklund og Göransson 2016: 5). For Synnøve er det godt å vite hun har konkrete svar å vise til - det gir en fast grunn - når sønnen spør om sitt opphav. Disse opplysningene er noe foreldrene vet med sikkerhet at de kan stole på og kan bidra til å hjelpe sønnen til å roe seg.

Nei, hva svarer vi da? Nei altså, hvis B spør om hvorfor B kom hit eller hvorfor valgte vi akkurat B, så sier vi at “vi valgte deg ikke, vi fikk deg. Det var andre som bestemte”. Og hvorfor kunne B ikke være i Sør-Korea så har vi en del om bakgrunnshistorien til B, som gjør at vi kan fortelle om hvorfor B ikke kunne være der. Vi har informasjon om moren som “derfor ikke hadde mulighet til å ta vare på deg”. Og det å ha litt konkrete opplysninger, det føles ganske godt. Ikke nødvendigvis at B alltid slår seg til ro, men da har B en konkret ting. Da er det ikke sånn “du lå på en trapp”. Vi har i hvert fall visse opplysninger som den biologiske moren ga som var riktige, som gir på en måte en litt mer fast grunn da. Og det handler om å være ærlige, altså det synes vi at vi skylder ham, å være så ærlige vi kan. [...] Så forhåpentligvis så kan det bidra til å hjelpe sønnen vår litt da, at vi har litt konkrete svar. Men det er jo ikke alt som er lett å svare på, det er jo ikke alle svar vi har heller (Synnøve, mor til gutt adoptert fra Sør-Korea).

Sitatet viser at Synnøve vil være så ærlig og åpen som mulig overfor sin sønn, og det kan virke som at hun ilegger et moralsk element i det å kunne svare på sønnens spørsmål. Det kan tolkes i tråd med at man i ethvert samfunn som forelder ønsker å gjøre riktige handlinger. Det handler om å utøve et godt foreldreskap (Faircloth og Görtin 2018: 987; Stefansen og Aarseth 2011: 390; Sparrman mfl. 2016: 14). For Mette og Per er samtalen om opphav noe de bruker mye tid på i hverdagen:

Det må man kunne snakke om selv om man ikke vet alt eller at man ikke vet så veldig mye. Så det er en av de tingene jeg synes er veldig viktig å ta tak [...]. Ikke for å lage en solskinnshistorie, for det tror jeg ikke man skal gjøre, men for å sette ord på det, sette ord på følelsene i forhold til det. Det har vi gjort mye med spesielt vår eldste, som har hatt veldig mange spørsmål i åtte år [...]. Ja, hun har sin måte å fortelle sin historie på (Mette, mor til to barn adoptert fra Kina).

Her viser Mette og Per til at de jobber mye med å forklare forhistorien til barna. De viser også til at tema om opphav er et uttrykk for åpenhet om adopsjon, hvor det er rom for å stille spørsmål og snakke om det som er uvisst. Om de snakker om dette bevisst eller ubevisst, er åpenheten som norm i henhold til barnets bakgrunn, noe adoptivforeldre er pliktige til å opplyse barnet om ifølge den nye adopsjonsloven fra 2018 (Regjeringen 2018). Mette og Per henviser også til kveldsleggingen som en rutine hvor mange av barnas opplevelser av dagen kommer frem, noe Mette beskriver på følgende måte:

Veldig mye kommer fram om kvelden, så vi vet at det er lurt å sette av litt tid. Så kan du i stedet for å si “hvordan har du hatt det i dag?”, så sier vi “kan du fortelle om en ting som har vært kjekt i dag?”, også “er det noe som ikke har vært greit i dag synes du?”. Heldigvis så er det stor sett sånn at ting har vært greit da. Det er sånn vanlig da (Mette)

Som en bevisst strategi for å fange opp utfordringer som barnet har opplevd eller opplever, viser Tone til en åpen middagssamtale:

Det er en kjempeviktig at vi har en så åpen tone som mulig og vi er veldig opptatt i familien vår at vi skal snakke om alt mulig. Så det beviset på at vi får det til, det er at vi sitter og snakker om alt mulig til middagen [...]. Så hun sitter og forteller om mensene så naturlig som ingenting, og vi sitter og spiser og “mm, ja sånn” og guttene er “ja” [er med på samtalen]. Så vi snakker om alt ikke sant. [...], men vi har vært innmari opptatt at vi skal være helt åpne hjemme for at vi skal få inn noen signaler hvis det skulle være noe når hun blir eldre. Altså det er en av gevinstene i så fall, så det har vi vært litt bevisste på (Tone, mor til to egenfødte gutter og en jente adoptert fra Kina).

Å ta forhåndsregler som er integrert i middagsrutinen eller kveldsleggingen for å “*få inn signaler hvis det skulle være noe*”, er et eksempel på en underliggende bekymring hos adoptivforeldre. Denne foreldrepraksisen kan tolkes som et tegn på et intensivt foreldreskap,

da det å fange opp signaler blir et uttrykk for en investering i barnets ve og vel (Faircloth og Gürtin 2017: 1). Å innfange signaler på ulike måter og vise til konkrete svar, tyder på at både Tone, Synnøve, Mette og Per begrunner sine foreldrepraksiser med kunnskap/ekspertise om barn. Adoptivforeldrene viser til en jevnlig bruk av viten i hverdagslige rutiner, som igjen peker på et refleksivt foreldreskap (Giddens 1991: 5; Pettersen 2018: 7). I så måte former de seg også som ansvarlige foreldre hvor de navigerer seg frem til de “rette” løsningene (Faircloth og Gürtin 2018: 985; Giddens 1991: 5; Pettersen 2018: 7). I deres øyne, blir det å innfange signaler i hverdagsrutinene, et uttrykk for et “godt” og “riktig” foreldreskap (Faircloth 2015; Stefansen og Aarseth 2011).

7.2 Å framstille seg som (adoptiv)foreldre og -familie

Det eksterne forholdet handler om at adoptivforeldre eller barn har opplevd å få kommentarer eller spørsmål på opphav og utseendemessig annerledeshet fra andre barn eller foreldre. Det eksterne viser til adoptivforeldres ulike måter å håndtere spørsmål og kommentarer fra omverden på. Blant annet viser en adoptivmor til hvordan hun demonstrerer for en av guttenes klassekamerat at hun er tvilling-guttenes forelder:

Også sto guttene ved siden av og det var også litt vanskelig med tanke på hva de tenkte da. Så ramset jeg opp alt jeg kom på som en mamma gjør, “hvem er det som henter dem? Hvem er det som smør matpakken til dem? Hvem er det som glad i dem?”. Jeg bare sa alt som jeg kom på, også satt han i treet da bare sånn og lyttet (Pauline, mor til to gutter og en jente fra Sør-Korea).

Å se og forstå familierelasjon mellom Pauline og sønnene kan virke uforståelig for utenforstående, da de ikke er bundet sammen av biologiske bånd. Ved å stille spørsmål som understreker hva en mor gjør, greier Pauline å overbevise klassekameraten om at hun faktisk er moren til sine sønner. Det å vise fram sin relasjon til et barn i møte med omverden gjennom å stille spørsmål, bidrar til at klassekameraten i dette tilfelle oppfatter at Pauline er guttenes forelder (Finch 2007: 67). Paulines måte å erklære seg som forelder for omverden på, blir et uttrykk for Morgans begrep om foreldrefremvisning (Finch 2007: 66). Både Pauline og Henning forklarer i intervjuet at de fort blir lei av spørsmål fra omverdenen, om deres foreldreskap til barna. I motsetning til Pauline og Henning, forteller Mette og Per om hvordan deres sønn opplever å ikke bli trodd på av sine venner. For sønnens venner, virker det uforståelig at han ikke har vært i magen til Mette. Hun beskriver dette slik:

En av guttene våre sine beste venner, han tror enda ikke at sønnen vår ikke har ligget i min mage. Altså han tror at jeg er jo mammaen hans, men han tror ikke på den historien at sønnen vår bodde i Kina [hun ler]. [...] Gutten vår sier jo det at “ja, men mamma kan du ikke forklare han det en gang til?”. Så sier jeg “neste gang nå når han er her skal vi sette oss ned og se på hentereisealbumet sammen”, så det må jeg huske på å gjøre. Unger er så herlige og gutten vår gjør seg ikke noe av det [...] (Mette, mor til to barn fra Kina).

Sitatet ovenfor viser hvordan andre mennesker som små barn påpeker utseendemessig annerledeshet mellom foreldre og barn, ved nettopp å ikke se denne forskjellen. At kompisene til sønnen ikke forstår sammenkoplingen om at sønnen deres er adoptert, viser også at barn er “fargeblinde” inntil en viss alder. Fargeblindhet hos barn er noe flere adoptivforeldre snakker om. Lena forteller at barn først rundt 4 årsalderen oppdager forskjeller på utseende. Det var noe som stemte godt i hennes tilfelle, da en venninne av datteren i barnehagen plutselig kikket på henne og datteren og sa: “*hvorfor er datteren din brun og du hvit?*”. Synnøve forteller også at barn ikke nødvendigvis stiller spørsmålene for å virke støtende eller ekle, men snarere fordi de er nysgjerrige. Lignende oppfattelser har Mette da hun mener det er viktig at barn som stiller spørsmålene får svar, fordi det er ikke alltid like lett å forstå og barn er nysgjerrige vesener. Når de henter i barnehage og skole skjer dette ofte. Situasjonen beskriver Mette slik:

Er det mammaen din? Dere er jo ikke like, dere ser jo ikke likedan ut”. Også er det noen voksne da som sier “hysj du kan ikke si sånt”. Da tenker jeg “la nå ungen få spørre, jeg kan gi et godt svare. Eller jenta vår kan faktisk svare på det selv hvorfor hun ikke ser helt lik ut. Det handler om at hun ikke lå i magen min”. Så vi har prøvd å gjøre det så håndterbart som mulig. Det er viktige ting som skjer hjemme også tenker jeg, at vi utruker ungene til å ta imot de spørsmålene og kommentarene. Også tror jeg man må tenke at det ikke er vondt ment, det å stille spørsmål og komme med kommentarer det trenger ikke å være vondt ment, det kan være nysgjerrighet, det kan være uvitenhet. At vi ønsker å øve opp ungene våre til å tåle litt grann, jeg tror man får det bedre hvis man tåler litt mer enn hvis man går i offerrollen med en gang. Men det er en sånn balansegang (Mette).

Sitatet viser til at Mette ser verdien av å la datteren selv få svare på spørsmålene. Mette mener det gjør hennes barn mer robuste, også for fremtidige spørsmål og kommentarer. Å gi barna et verbalt redskap som det kan tolkes som her, gjør at barna ikke direkte går inn i en

sårbar rolle og situasjon. Å utstyre barna med et verbalt redskap kan ses med det formål om at de skal bli sterke, trygge og selvstendige individer. Handlingen, å gi verbalt redskap, viser til at adoptivforeldrene former seg til refleksive foreldre gjennom måten de håndterer slike spørsmål og kommentarer på (Wind og Uhrenfeldt 2013: 8). De tar kunnskapen og bevisstheten de har lært gjennom hele adopsjonsprosessen, spesielt fra kurs og hjemmebesøk, og bruker ekspertisen til sitt forsvar i møte med omverden. Ekspertisen kan slik forstås som et verktøy, ressurs eller kapital de benytter seg av i det daglige foreldreskapet (Stefansen og Aarseth 2011: 390). Handlingen utøves med bakgrunn i en jevnlig bruk av viten, noe som gjør dem til refleksive i sin atferd ifølge Giddens (Faircloth og Murray 2015: 1116; Giddens 1991: 5; Pettersen 2018: 7). Tone har også opplevd å få kommentarer og spørsmål selv som forelder, samt måtte realitetsorientere andre barns oppfatning om hva adopsjon faktisk er. Hun forklarer dette følgende:

Jeg husker jeg reagerte negativt på en kommentar vi fikk da vi gikk tur med henne ganske tidlig [etter hentereisen]. Da var det en som sa “åh, så snille dere er”. [...] Åh, kjære tenkte jeg, han har jo misforstått fullstendig. Det er jo vi som er heldige. [...], så sa jeg “nei, vet du hva? Det er vi som har vunnet, det er ikke vi som er snille, det er vi som har vunnet” (Tone, mor til to egenfødte barn og jente adoptert fra Kina).

Da hun var liten, så hadde vi et hus der alle nabobarna gikk ut og inn, også hørte jeg at jenta til naboen tok ordet og forklarte de andre hvorfor datteren vår var hos oss. Og da sa hun til de andre: “nei, dere må skjønne det at de ville ikke ha henne de som hadde henne, så da tok de og kjøpte henne”. [...], og tok jeg jenta til side, også spurte jeg “jeg hørte at du fortalte hvordan det hadde seg at vi fikk datteren vår”, “ja”. Også “jeg lurer på hvor du har hørt det?”, “ja, det er det mamma som har fortalt meg”. Også sa jeg “nei, men det var ikke sånn vet du. Hun har nok misforstått litt, for du skjønner det at vi var innmari mange som søkte om å få jenta vår. Det var fra hele verden. Det var sånn verdensmesterskap nesten i å søke om hvem som kunne få henne, og da var det vi som vant. Så vi vant over alle amerikanerne, de i Spania og alle i Norge. Vi vant over alle vi, også fikk vi jenta vår”. “Åååh” [fra nobojenta], “ja, det var sånn det var” (Tone).

Misoppfattelser om adopsjon finnes hos både andre barn og foreldre, og ifølge Tone må disse rettes opp i, fordi det er ikke slik at de har tatt til seg et barn fra Asia som det ellers ville gått dårlig med. Valget om å adoptere barn, er et valg som bunner i et ønske om å ha “*lyst på barn*”, og Tone mener at “*hvis du gjør dette for å være grei med et barn så kan du heller gi*

penger til SOS barnebyer”. Å realitetsorientere andre barns og voksnes oppfattelser om adopsjon, kan ses som en foreldrepraksis adoptivforeldre gjør for å hindre misoppfatninger om hva adopsjon er. Handlingen viser også til en måte å forhandle med omverden på om hvordan datteren kom til dem. Hun kom til dem gjennom et “*verdensmesterskap*”, en stor konkurranse og ikke fordi de biologiske foreldrene ikke ville ha henne. Forhandlingen Tone gjør, bunner også i at hun etablerer seg som datterens “rette” forelder, samt en “god” forelder, da hun tar forhandlingene med omverden på vegne av datteren (Faircloth og Gørtin 2018: 987). Praksisen realitetsorientering blir slik en måte å fremvise sin foreldrerelasjon på (Finch 2007: 67, 79).

7.3 Investert og stolte foreldre

Dette delkapitlet inneholder to undertitler: å bygge stolthet til opprinnelsesland, samt å feire “got ya”-dag. Disse to undertitlene er samlet under ett fordi de tematiserer hvordan adoptivforeldrene på to ulike vis bygger opp en stolthet hos barna, som igjen reflekterer tilbake til relasjonene adoptivforeldrene forholder seg til. Ikke bare forholder de seg til en relasjon til barnet, men også til barnets giverland.

På spørsmål om turen til barnets giverland hadde noen betydning for dem som foreldre, gjenspeiler responsen av at spørsmålet tolkes i nåtid. Her kommer det fram at det er flere av informantene som har et nært forhold til barnets opprinnelsesland. Slik som at “*med en gang det er noe på TV så blir vi interesserte*” kan Truls fortelle, eller at det å bli forelder gjennom adopsjon “*har gitt oss et ekstra land*” poengteres av Pauline og Henning. Båndet adoptivforeldrene har til giverland beskrives også som «*en ekstra dimensjon i adoptivforeldreskapet*» ifølge Kari, i motsetning til å bli forelder på den naturlige måten. For de som ikke har reist tilbake, begrunner de dette med at barna fortsatt er for små eller at de er redde for å vise barna elendigheten, noe de tror kan bli tøft. Likevel er det flere adoptivforeldre som har et ønske om å oppleve giverlandet gjennom barnet.

Blant de som har et sterkt bånd til giverlandet, viser Pauline og Henning til at de var bevisste på å bygge opp stolthet til Sør-Korea ved å reise tilbake. De ønsket ikke at det skulle legges for mange forventninger til en slik reise, “*det skulle ikke bli den store tilbakereisen som lå foran dem når de ble 17 år*”. Pauline og Henning mener at å bli kjent med Sør-Korea og vite hva landet er bidrar til en ufarliggjøring av landet, selv om de ikke har eksakte opplysninger om hvem som har født dem. Til tross for at guttene ikke er like entusiastiske for landet som

jenta i familien, så har foreldrene prøvd å knytte dem til landet og bygge en stolthet til opprinnelseslandet slik at de ikke glemmer eller skammer seg over hvor de kommer fra. Pauline viser også at landet har en stor betydning for dem som foreldre:

Men i hvert fall den tilknytningen og stoltheten av landet også, for det har vi jo selv også, fordi Korea har jo gitt oss det fineste vi har. For det var du som pushet på da vi skulle hente guttene, så ville jeg egentlig fortest mulig hjem og begynne moderskapet. Men så sa han [Henning] det at nå har vi anledningen til å bli litt kjent med landet, sånn at vi kunne fortelle at vi hadde noen erfaringer som vi kunne bidra med (Pauline, mor til tre barn adoptert fra Sør-Korea).

Sør-Korea kan på en måte ses på som familiens andre hjem, derfor har det å kunne mye om landet og samle informasjon om landet mens barna enda var små, tilført foreldrene en stor betydning. At de ble kjent med landet allerede på hentereisen viser igjen Paulines og Hennings interesse for barnas opprinnelsesland, og at denne interessen har vært der helt fra starten. Den ekteføyte interessen for landet bekrefter igjen at de ønsker å være involvert på et dypere plan. Gjennom å bygge stolthet til giverland former adoptivforeldrene seg som berikende foreldre, da denne interessen kommer til syne (Stefansen og Aarseth 2011: 389). Det tyder på en investering ikke bare i barnets kulturelle forhistorie, men også en investering i barn-forelder-relasjon (Stefansen og Aarseth 2001: 389). Selv om barna i denne fasen av livet ikke viser stort engasjement over hvor de kommer fra ifølge Pauline og Henning, er foreldrenes forarbeid noe som trolig vil gi en større følelsesmessig avkastning senere. Det at foreldre kan vise til bilder og kunnskap om Sør-Korea når barna blir større eller når de blir mer interesserte i giverlandet, tyder på at Pauline og Henning har tenkt fremover i tid. Tidssdimensjonen her gjør at deres foreldrepraksis, å bygge stolthet til opprinnelsesland, eller Pauline og Hennings måte å gjøre foreldreskap på, bunner i veloverveide refleksive valg (Giddens 1991: 5; Haug 2018: 16; Wind og Uhrenfeldt 2013: 8). Å bygge stolthet er meningsfylt for foreldrene fordi de ønsker å gi sine barn en tilknytning til hjemlandet, samt kunnskap utover den bakgrunnshistorien som adoptivforeldrene får gjennom adopsjonsforeningene. Denne handlingen peker i retning av at adoptivforeldrene har et ekte ønske om å lære barnet å kjenne, som tufter på at de er både refleksive og velinformerte foreldre (Giddens 1991: 5; Haug 2018: 16).

Andre måter å bygge denne stoltheten på kan gjøres gjennom feiring av “got ya”-dagen. Denne dagen viser til enten tildelingsdatoen, dagen de fikk telefon eller dagen adoptivforeldrene hentet sine barn, “*the day I got ya*” som Tone beskriver. Det er en hyllest til dagen de ble foreldre og at barna kom til dem. Andre adoptivforeldre omtaler denne dagen som “*familiebursdag*”. Et gjennomgående trekk er at “got ya”-dagen er en dag de gjerne gjør noe litt ekstra ut av. Adoptivforeldrenes gjøren i å bygge opp stolthet på ulike vis, kan tolkes som et stimuleringsprosjekt hvor foreldrene stadig følger opp sitt barn (Stefansen 2011: 61-62). Å ta hånd om barnet er blitt en mer krevende oppgave nå enn tidligere, da foreldre har et intensivt fokus på å gjøre det “rette”, “riktige” for barnets ve og vel (Faircloth og Murray 2015: 1116-1117). Tone forteller om at da jenta var barn, brukte hun å feire “got ya”-dag hvert år. Når jeg spør hva de brukte å gjøre på denne dagen, svarer hun:

Det var det party hjemme med kaffe og kaker. I begynnelsen så hadde vi noen kinesiske lykter, men så ble Kinabutikken i Oslo lagt ned, så det var helt kul umulig å få tak i såne ting. Det var med storfamilien, altså vi, mine foreldre, min manns foreldre og bror, og de som pleier å komme i bursdagsselskap (Tone, mor til en jente fra Kina).

Som sitatet viser, samles venner og familie rundt god mat og drikke. For Mette og Per feires dagen ofte på kinesisk restaurant hvor familien er stamkunder. Handlingen å feire “got ya”-dag former adoptivforeldrene igjen til berikende foreldre (Stefansen og Aarseth 2011: 389). Å bygge opp stolthet til opprinnelsesland og feiring av “got ya”-dag, er et foreldreprosjekt basert på et felles utgangspunkt om interesse for hjemlandet (Stefansen og Aarseth 2011: 395). Når adoptivforeldrene bygger stolthet, er handlingen tuftet på et ønske om å gjøre det beste for barnet, nemlig å ikke overse barnets kulturelle bakgrunn, men snarere å bygge opp en indre stolthet til giverlandet hos barnet. Det blir en type videreføring av den kulturelle bakgrunnen barnet har fra før, i tillegg til å være norsk. Å bygge stolthet blir et uttrykk for å gjøre adoptivforeldreskapet på “riktig” vis, da de ikke kan lene seg på biologien når de erklærer seg som foreldre. Å bygge stolthet blir en investering de må legge en god del arbeid i for å oppnå statusen som de “rette” foreldrene (Stefansen 2011: 61-62).

7.4 Oppsummering av funn

I lys av kulturelle normer forholder adoptivforeldrene seg til åpenhet som norm, hvilket peker på hvordan de opplever og håndterer å få spørsmål og kommentarer om adopsjon, barnets bakgrunn og utseendemessig annerledeshet. For adoptivforeldre er det godt å vite at man kan vise til konkrete opplysninger om barnets bakgrunn når spørsmålene kommer fra barnet. Å innfange signaler på eventuelt mindre positive opplevelser som barnet har hatt i møte med omverden, blir en integrert mekanisme i foreldrenes hverdagspraksiser.

I møte med omverden blir det å kunne vise fram sin relasjon til barnet sentralt for at andre skal forstå familiebandene mellom adoptivforelder og barn. Finch (2007: 66) kaller dette foreldre- og familieframvisning. Å vise til arbeids- og omsorgsoppgavene som en forelder gjør er kun én måte å framstille seg som familie på, mens andre eksempelvis tyr til å realitetsorientere andre barn på hva adopsjon faktisk er for at de skal oppfatte familierelasjonen mellom dem. Videre funn viser også adoptivforeldre oppmuntrer sine barn til å ha en flerkulturell bakgrunn gjennom å skape en relasjon til sitt giverland. Noen adoptivforeldre har tatt barna med på en tilbakereise og vist frem kulturen som finnes. Andre feirer “got ya”-dag, dagen for tildelingen eller det første møtet hvor barn og forelder blir forent. Å bygge stolthet, viser at adoptivforeldrene investerer i barns relasjon til et ukjent land og fremmed kultur. De former og framstiller seg som berikende foreldre hvor barnets giverland blir grobunn for en felles interesse og et ønske om at barna skal være stolte av sin bakgrunn (Stefansen og Aarseth 2011: 395). Slik kan det å bygge stolthet kan ses på som et uttrykk for det “gode” foreldreskap.

8.0 Diskusjon og konklusjon

I de tre analysekapitlene undersøkte jeg hvordan adoptivforeldre etablerer seg som foreldre, opplever møte med de institusjonelle rammene, samt forholder seg til noen kulturelle normer. Dette kapitlet trekker på analysens hovedfunn opp imot teorien, og har til hensikt å svare på oppgavens problemstilling;

Hvordan erfarer adoptivforeldre det å bli foreldre i en norsk velferdsstatlig og kulturell kontekst?

Innledningsvis ble det nevnt at foreldreskap historisk har vært tenkt med kopling til et biologisk bånd mellom forelder og barn. Selv om det biologiske båndet er fraværende i adoptivforeldreskapet, ses det likevel på som et foreldreskap. Adoptivforeldreskapet kjennetegnes av noen sosiale dimensjoner som bidrar til at det kan betraktes som et sosialt foreldreskap. De sosiale dimensjonene i et sosialt foreldreskap bygger primært på forståelsen av det å være forelder som noe man ikke bare *er*, men *gjør* i hverdagen. Å være tilstede og delta aktivt i barnets liv gjennom handlinger og praksiser er selve kjernen i det sosiale foreldreskapet (Bjerklund 2019: 52; Eklund og Göransson 2016: 5). Andre sosiale dimensjoner som karakteriserer det sosiale foreldreskapet er at det er en relasjon man inngår i, noe man viser fram, en investering i relasjon mellom forelder-barn (Bjerklund 2019: 52; Finch 2007: 66; Morgan 2011: 2; Stefansen og Aarseth 2011: 394). Denne delen av oppgaven skal nå se hvordan de sosiale dimensjonene fremtrer i adoptivforeldres erfaringer i møte med institusjonelle rammer og kulturelle normer.

I lys av det intensive foreldreskapet situert i en moderne vestlig verden, er også adoptivforeldreskapet så å si nærmest likt det biologiske foreldreskapet. Betydningen av hvordan barnet kom til sine foreldre og leve med et barn som ser annerledes ut spiller liten rolle ifølge mine informanternes erfaringer av å bli og være forelder. Allikevel er det å bli forelder gjennom en adopsjonsprosess noe som på enkelte områder skiller seg fra foreldre som får egenfødte barn. Mens på andre områder kan adoptivforeldreskapet sammenlignes med å bli forelder gjennom assistert reproduksjonsteknologi (ART).

8.1 Å bli foreldre i en norsk velferdsstatlig og institusjonell kontekst

Adoptivforeldre må trolig i likhet med folk som blir foreldre gjennom ART forsvare sin måte å få barn på - gjennom en institusjonell prosess - da det er noe de skal kunne stå inne for ovenfor sine barn og andre. Valget om å få barn må ut fra mine informanternes beskrivelser begrunnes i en legitim adopsjonsprosess, der den må være både ren og moralsk ryddig. Det handler om å ta de riktige valgene i en tidlig fase av adopsjonsprosessen. Det er et veloverveid valg som gjør at adoptivforeldrene etablerer seg som refleksive og ansvarlige foreldre lang tid i forveien av å få barn (Faircloth og Görtin 2018: 990; Wind og Uhrenfeldt 2013: 8). Å forsvare sin måte å få barn på eller å tre inn i foreldrerollen før man får barn, er trolig ikke noe biologiske foreldre anser som nødvendig. Dette funnet kan fortelle oss at adoptivforeldre i så måte etablerer seg som foreldre gjennom noen andre (legitime) vilkår sammenlignet med biologiske foreldreskap, da biologien ikke er til stede.

I adopsjonsprosessen erfarer mine informanter å bli vurdert på foreldre-egnet gjennom adopsjonsforberedende kurs og hjemmebesøk i veien mot å bli godkjente adoptivforeldre. På hjemmebesøket blir de kartlagt som kommende foreldre, mens på kurs får de reflektert rundt rollen som blivende foreldre. Det oppleves som både slitsomt og lærerikt, men de tror at kurset har gjort dem mer skjerpet og bevisst i rollen de skulle gå inn i. Særlig er temaene skjerming og tilknytning på kurset noe de ofte refererer til i intervjuene. Det kan fortelle oss at mine informanter drar nytte av kunnskapen de fikk på kurset, noe som også synliggjøres i deres tilnærming av foreldreskap. Til forskjell fra biologiske foreldre, er bevisstgjøringen av sin egen blivende foreldrerolle er noe som trolig kjennetegner adoptivforeldre. De viser til en jevnlig bruk av viten hele veien i sin "gjøren" av foreldreskap (Faircloth og Görtin 2018: 985). Ifølge dem selv er de "*litt ekstra rustet til å ta imot et adoptivbarn*" fordi de har gjennomgått et smalt nåløyne om å bli godkjente adoptivforeldre. Adopsjonsprosessen har bidratt til at de formes som "*kvalitetsforeldre*" ifølge dem selv.

Innenfor den norske velferdsstatlige konteksten erfarer mine informanter å måtte forhandle seg frem til politiske tiltak. Adoptivforeldrene opplever slik å stå utenfor noen institusjonelle rammer da fokus ikke er rettet mot tilknytningsproblematikk. Det kan tyde på at de institusjonelle rammene er tiltenkt den generelle gruppen småbarnsforeldre. Det blir dermed et gap mellom adoptivforeldres behov og hjelpeapparatet som finnes. Slik erfarer adoptivforeldrene at deres "gjøren" formes i tråd med det intensive foreldreskapet, hvor

barnet behov er i sentrum (Faircloth og Grtin 2018: 986; Stefansen og Aarseth 2011: 394). Det at de kjemper seg til å få ordninger på plass kan tolkes som et uttrykk for det gode og riktige foreldreskapet (Faircloth og Grtin 2018: 987; Stefansen og Aarseth 2011: 390). Det kan fortelle oss at adoptivforeldre på dette punktet trolig er ganske like alle andre former for sosialt foreldreskap, hvor også de ønsker å leve opp til normen om å beskytte barnet og sørge for dets utvikling (Faircloth og Grtin 2018: 986).

8.2 Å bli foreldre i en kulturell kontekst

Mine funn viser også til at adoptivforeldrene erfarer å måtte forholde seg til et fremmed barn med en fremmed forhistorie, da de vanligvis har vært plassert på barnehjem eller hos fostermdre i giverland. Denne forhistorien er noe andre barn ofte ikke har, og som gjør at adoptivforeldreskapet kan ses på som unikt innenfor det sosiale foreldreskapet. Gjennom å tilpasse seg barnet eller tilvenne barnet nye rutiner når de kommer hjem til Norge, deltar informantene aktivt i barnets hverdagsliv (Bjerklund 2019: 52; Eklund og Göransson 2016: 5). I denne "gjrenen" nedlegger adoptivforeldrene er god del tid, energi og følelser i sin relasjon til barnet, noe som er i tråd med det intensive foreldreskapet (Bjerklund 2019: 52; Faircloth og Murray 2015: 1117). Det er likevel grunn til å tro at biologiske foreldre legger ned like mye tid, energi og følelser i sin relasjon til barnet, de kan gjøre et like mye intensivt arbeid som adoptivforeldre, men forhistorien til adoptivbarna gjør at disse formene for foreldreskap er ulike.

Videre inn i den kulturelle konteksten erfarer adoptivforeldrene å forholde seg til åpenhet som en norm, hvilket peker på at de sammen med barnet og i mte med omverden snakker om adopsjon og utseendemessig annerledeshet. De erfarer også å måtte vise fram sin familierelasjon til omverden gjennom å peke på omsorgsoppgavene som tilfaller forelderrollen (Finch 2007: 66; Morgan 2011: 2). I tillegg blir det å investere i barnets kulturelle bakgrunn og anerkjenne en flerkulturalitet et trekk som kjennetegner mine informanter (Stefansen og Aarseth 2011: 394). Innenfor den kulturelle konteksten synliggjøres de fleste sosiale dimensjonene av det sosiale foreldreskapet gjennom adoptivforeldrenes handlinger. Det kan fortelle oss at normer om det gode foreldreskap former mine informanter på ulike vis med hensikt om å sikre barnet til å bli et selvutviklende individ (Stefansen 2011: 61). Det kan videre fortelle oss at adoptivforeldrene bistår i barnets utvikling av verden på lik linje med biologiske foreldre, men muligens med et annet innhold og gjennom andre mekanismer (Stefansen 2011: 61). Det er likevel en foreldrekultur som kan

kategoriseres innenfor det moderne vestlige familielivet, slik vi kjenner foreldreskap i dag (Faircloth og Murray 2015: 1116-1117; Stefansen 2011: 61).

Alt tatt i betraktning viser adoptivforeldrenes erfaringer av sin «gjøren» av foreldreskap til i stor grad å ligne på andre foreldre. Det at de ser seg selv som «vanlige» foreldre er også noe de selv sier; *“vi er like som andre foreldre”* og *“vi er like forskjellige som andre foreldre”*. Handlingene foreldrene gjør, viser til at de har tanker om å gjøre sitt ytterste for barnas ve og vel, samt utruste barnet med redskaper for å bli selvstendige individ. I så måte blir deres etablering av seg selv som forelder, hvor barnet hele tiden er i sentrum et uttrykk for et intensivt foreldreskap (Faircloth og Gürtin 2018: 986). I informantenes beskrivelser av sitt foreldreskap er det tydelig at de har handlet ut ifra sin forståelse for hva de mener har vært det beste for sine barn til enhver tid. Med andre ord blir adoptivforeldrene sin egen lykkes smed, hvor de selv finner veien til et «godt» og «riktig» foreldreskap (Faircloth og Gürtin 2018: 987; Stefansen og Aarseth 2011: 390).

Omsorgsoppgaven med å oppdra et barn kan muligens virke like krevende for adoptivforeldre som for andre foreldre i dagens samfunn. Allikevel viser adoptivforeldrene til at deres foreldrerolle også har noen andre oppgaver, som f.eks. å tilpasse seg til barnets forhistorie. Slik utvider adoptivforeldrene forståelsen av det sosiale foreldreskapet. En kan også forstå det slik at adoptivforeldre representerer nyanserte forståelser av hvordan foreldreskap gjøres (Sparrman mfl. 2016: 14). Dette synliggjøres eksempelvis i tiden de bruker på barna, hvor barna skal skånes for voksenstyrte aktiviteter med hensikt om å unngå overstimuli, stress, samt skape tilknytning. Adoptivforeldrene kan slik betraktes som en gruppe foreldre som synliggjør noen andre mekanismer i forskningen på foreldreskap. Kunnskapen som kommer frem i min studie, kan bidra til en økt forståelse for mindre foreldregrupper som får barn gjennom en institusjonell prosess, som eksempelvis en adopsjonsprosess eller assistert reproduksjonsteknologi (ART). Samtidig kan funnene bidra til nyanserte forståelser av hvordan foreldreskap etableres når de ikke kan lene seg på biologien. Det forteller oss at foreldreskap må etableres på grunnlag av andre premisser enn de biologiske, samtidig som de biologiske premissene også er fundert i et sosialt foreldreskap.

8.3 Konklusjon

I det helhetlige bildet av det sosiale foreldreskapet fant jeg at adoptivforeldre i stor grad sammenfaller med biologiske foreldre, men hvor enkelte handlinger har et annet innhold. Det kan skyldes at mine informanter har brakt med seg adopsjonsrelatert kunnskap fra adopsjonsprosessen - spesielt fra kurs og hjemmebesøk - og inn i foreldreskapet. Innenfor den norske velferdsstatlige og institusjonelle konteksten, fant jeg at adoptivforeldrene erfarer å måtte ta grep på egen adopsjonsprosess og forhandle seg frem til å få ordninger på plass i barnehage og skole. I den kulturelle konteksten viser mine informanter at de forholder seg til normer om det gode foreldreskap hvor de skaper rom for å snakke om adopsjonsbakgrunn, må fremstille seg selv som foreldre til barnet, samt anerkjenner barnets flerkulturalitet. De siste tre handlingene synliggjør at adoptivforeldre gjennomfører andre mekanismer i måten de tilnærmer seg foreldreskapet på, hvor de må gi litt ekstra for å oppnå statusen som de “rette” foreldrene når biologien ikke er til stede.

8.4 Videre forskning

Min informant Lena fortalte at hun på hjemmebesøk ble spurt om hvordan hun ville forholde seg til barnet dersom barnet viste seg å ikke være like ressurssterkt som henne. Spørsmålet som Lena ble stilt fikk meg til å undres over adoptivforeldres ressurser. Er de bevisste selv over hvilke ressurser de har? Hvordan er det de selv beskriver sine ressurser og hva legger de i begrepet? Dette tema hadde vært interessant å utforske mer dyptgående, selv om min studie til dels også tar opp hvilke ressurser de har i form av handlinger og begrunnelsene som ligger bak. Ressursene kan også til dels ses i hvordan adoptivforeldrene gir verbale redskap til sine barn i håndteringen av spørsmål om adopsjonsbakgrunn.

For videre forskningen på tema adoptivforeldres ressurser, kunne det være interessant å innhente data på hvordan disse barna, som nå er voksne adopterte, har tatt i bruk ressursene formidlet av foreldrene. Har de tatt i bruk ressursene i det hele tatt? Fikk de brukbare redskap fra adoptivforeldrene sine og hvordan har de håndtert spørsmål om adopsjonsbakgrunn eller utseendemessig annerledeshet? Blir de ofte tatt for å være innvandrere? Det kunne blitt et prosjekt som legger seg i forlengelsen av Zhaos (2019: 2) forskning om hvordan voksne adopterte posisjonerer seg i forhold til hvithet.

Litteraturliste

- Aakvaag, Gunnar C. (2008) *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Agustine, Sharon M. (2014) Living in a Post-Coding World: Analysis as Assemblage. *Qualitative Inquiry*, 20(6), s. 747-753.
- Andersen, Lotte og Aarseth, Helene (2012) Den likestilte familien i et klasseperspektiv: mellom selvutfoldelse og fellesskap. I Ellingsæter, Anne L. og Widerberg, Karin (red.). *Velferdsstatens familier. Nye sosiologiske perspektiver*, s. 191-214. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Barne- og Familiedepartementet (2003) FNs konvensjon om barnets rettigheter. Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Bjerklund, Monica (2019) "Fordi han som donerte aldri vil bli en pappa". Definisjoner av egen familieform hos enslige kvinner som har fått barn ved hjelp av sædgiver. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 42(1), s. 44-59.
- Bufdir (2020a) *Adoptere fra utlandet gjennom en organisasjon*. Tilgjengelig fra: https://bufdir.no/Adopsjon/Jeg_onsker_a_adoptere/Adoptere_fra_utlandet/
- Bufdir (2020b) *Adopsjonsforberedende kurs*. Tilgjengelig fra: https://bufdir.no/Adopsjon/Adopsjonsforberedende_kurs/
- Botvar, Pål (1999) *Meget er forskjellig, men det er utenpå...? Unge utenlandsadoptertes levekår og livskvalitet*. Oslo: Universitet i Oslo.
- Brandth, Berit og Kvande, Elin (2013) *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brækhus, Hege (2009) Folketrygdens ytelser til enslig mor eller far. *Jussens Venner*, 44(3), s. 181-209.
- Childers, Sara M. (2014) Promiscuous Analysis in Qualitative Research. *Qualitative Inquiry*, 20(6), s. 819-826.
- Dahlgren, Kenneth og Ljunggren, Jørn (2010) *Klassebilder*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalen, Monica (2018) Internasjonale adopsjoner i Norge. *Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge*, 2, s. 1-11.
- Dalen, Monica og Sætersdal, Barbro (1992) *Utenlandsadopterte barn i Norge: tilpasning, opplæring og identitetsutvikling: empirisk undersøkelse og teoretisk videreutvikling*. Doktorgradsavhandling. Hosle: Universitetet i Oslo.
- Egge, Marit (2005) Når solskinnshistorier blekner. *Norsk senter for barneforskning*,

3, s. 67-87. ISSN 0800-1669

- Eklund, Lisa og Göransson, Kristina (2016) Resituating Parenthood: Emergent Subjects and Shifting Power Relations in Urban East Asians Families. *Intersections*, 39, s. 1-18.
- Ellingsæter, Anne L. (2018) Familiepolitikkenes kjønnsforståelser. To spor og fire tiår. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 35(03-04), s. 246-255.
- Ellingsæter, Anne L. (2016) Kampen om familiepolitikken: Farvel til hybridregimet? *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 57(3), s. 227-256.
- Ellingsæter, Anne L. og Pedersen, Eirin (2013) Frukthetens fundament i den norske velferdsstaten. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 54(1), s. 3-29.
- Ellingsæter, Anne L. og Widerberg, Karin (2012) *Velferdsstatens familier. Nye sosiologiske perspektiver*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Ellingsæter, Anne L. og Leira, Arnlaug (2006) *Politicising parenthood in Scandinavia. Gender relations in Welfare states*. Bristol: Bristol University Press.
- Faircloth, Charlotte og Gürtin, Zeynep B. (2018) Fertile Connections: Thinking across Assisted Reproductive Technologies and Parenting Culture Studies. *Sociology*, 52(5), s. 983 - 1000. Doi: 10.1177/0038038517696219
- Faircloth, Charlotte og Gürtin, Zeynep B. (2017) Introduction - Making Parents: Reproductive Technologies and Parenting Culture Across Borders. *Sociological Research Online*, 22(2), s. 1-6. Doi: 10.5153/sro.4310
- Faircloth, Charlotte (2015) Negotiating Intimacy, Equality, Sexuality in the Transition to Parenthood. *Sociological Research Online*, 20(4), s. 1-2.
- Faircloth, Charlotte og Murray, Majorie (2015) Parenting: Kinship, Expertise, and Anxiety. *Journal of Family Issues*, 36(9), s. 1115-1129. Doi: 10.1177/0192513X14533546
- Faircloth, Charlotte og Lee, Ellie (2010) Introduction: 'Changing Parenting Culture'. *Sociological research Online*, 15(4), s. 1-4.
- Finch, Janet (2007) Displaying Families. *Sociology*, 41(1), s. 65-81.
Doi: 10.1177/0038038507072284
- FN-Sambandet (2019) *Barnekonvensjonen*. Tilgjengelig fra: <https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Menneskerettigheter/Barnekonvensjonen>
- Gärtner, Kristin og Heggland, Jon Erling (2013) *Adopterte barn, ungdom og voksne: En kunnskapsoppsummering om kognitiv kompetanse, psykisk helse og bruk av hjelpetjenester*. Rapport 3. Oslo: Folkehelseinstituttet.

- Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford: Stanford University Press.
- Grimsby, Åse (2018) *Adoptivforeldres erfaringer i møte med hjelpeapparatet*. Masteravhandling. Stavanger: Universitetet i Stavanger.
- Hanssen, Jorid K. (2014) *Regnbuefamiliers døtre og sønner. Å forhandle med dominerende oppfatninger av familie og foreldreskap*. Doktoravhandling. Bodø: Universitetet i Nordland.
- Haug, Veronica (2018) *Barn i risiko og risikable foreldre. En analyse av risikoforståelser i barnevernets institusjonelle praksis*. Doktoravhandling. Oslo: Oslo Metropolitan University.
- Hennum, Nicole (2002) *Kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder. Om å være mor og far for norsk ungdom*. Doktoravhandling. Trondheim: NTNU.
- Helsedirektoratet (2019) *Helsestasjons- og skoletjenesten. Nasjonal faglig retningslinje*. Tilgjengelig fra: <https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/helsestasjons-og-skolehelsetjenesten/helsestasjon-05-ar>
- Herland, Mari D. (2009) *Statsautoriserte foreldre. En analyse av adoptivforeldres fortellinger om godkjenningprosessen mot foreldreskap*. Masteravhandling. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Holter, Harriet mfl. (1984) *Familien i klassesamfunnet*. Oslo: Pax forlag.
- Howell, Signe (2009) Adoption of the unrelated child: Some challenges to the anthropological study of kinship. *Annual Reviews of Anthropology*, 38, s. 149-166.
- Howell, Signe (2006) *The Kinning of Foreigners: Transnational Adoption in a Global Perspective*. New York; Oxford: Berghahn Books. DOI: 10.2307/j.ctt1x76frr.5
- Howell, Signe (2001) En vanlig familie: Utenlandsadopsjon i Norge, et stadig voksende fenomen. I Howell, Signe og Melhuus, Marit (red.). *Blod tykkere enn vann? Betydninger av slektskap i Norge*, s. 73-97. Bergen: Fagbokforlaget.
- Kitterød, Ragni Hege og Rønsen, Marit (2014) Jobb og hjem i barnefasen. Nå jobber også far mindre når barna er små. *Søkelys på arbeidslivet*, 31(1- 2), s. 23-41.
- Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2017) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Melhuus, Marit (2001) Kan skinnet bedra? Noen meninger om assistert befruktning. I Howell, Signe og Melhuus, Marit (red.). *Blod tykkere enn vann? Betydninger av slektskap i Norge*, s. 45-72. Bergen: Fagbokforlaget.

- Morgan, David H. G. (2011) Locating 'Family Practices'. *Sociological Research Online*, 16(4), s. 1-9.
- Nickelsen, Trine (2012) Eksporterer ideen om "barnets beste". *Apollon forskningsmagasinet*.
Tilgjengelig fra: <https://www.apollon.uio.no/artikler/2004/howell.html>
- NOU 2014: 9 *Ny adopsjonslov*.
- NOU 2009: 5 *Farskap og annen morskap. Fastsettelse og endring av foreldreskap*.
- Olsen, Laura Johanne (2018) *Adopterte barn må mestre mye*. Norges forskningsråd.
Tilgjengelig fra: <https://www.forskingsdagene.no/artikler/adopterte-barn-m-mestre-mye!t-3250>
- Ot.prp. nr. 56 (1996 - 1997). *Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om lov om endringer i lov av 8.april 1981 nr.7 om barn og foreldre (barnelove) m.v.*
- Pedersen, Eirin (2014) Jakten på en foreldreskapskontrakt: betydningen av arbeidsvilkår for fruktbarhetsoverveielser. *Sosiologisk tidsskrift*, 22(2), s. 178-198.
- Pettersen, Lene (2018) Digitalisering. Modernitetens flyttebyrå. *Norsk medietidsskrift*, 25(4), s. 1-17. DOI: <https://doi.org/10.18261/ISSN.0805-9535-2018-04-03>
- Prop. nr. 88 (2016-2017). *Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Lov om adopsjon (adopsjonsloven)*.
- Regjeringen (2018) *Ny adopsjonslov fra 1.juli*. Tilgjengelig fra:
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-adopsjonslov-fra-1.-juli/id2606462/>
- Roer-Strier, Dorit og Sands, Roberta G. (2014) Moving beyond the 'official story': when 'others' meet in a qualitative interview. *Qualitative Research*, s. 1-18.
- Rua, Marte (2012) Erfaringer fra fengselsstudie - institusjonell etnografi i praksis. *Sosiologisk Årbok*, 1, s.101-121.
- Skilbrei, May-Len (2019) *Kvalitative metoder. Planlegging, gjennomføring og etiske refleksjoner*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Smedal, Olaf H. (2001) Innledning: Modeller, fenomener og realiteter. I Howell, Signe og Melhuus, Marit (red.). *Blod tykkere enn vann? Betydninger av slektskap i Norge*, s. 9-44. Bergen Fagbokforlaget.
- Sparrman, Anna m.fl. (2016) *Doing good parenthood. Ideals and Practices of Parental Involvement*. Switzerland: Palgrave Macmillan. DOI 10.1007/978-3-319-46774-0
- Spilker, Kristin (2008) *Assistert slektskap. Biopolitikk i reproduksjonsteknologiens tidsalder*. Doktoravhandling. Trondheim: NTNU.

- Statistisk sentralbyrå (2019) *Færre utenlandsadopsjoner*. Tilgjengelig fra:
<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/faerre-utenlandsadopsjoner>
- Statistisk sentralbyrå (2007) *Adopsjoner, 2006*. Tilgjengelig fra:
<https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/adopsjon/arkiv/2007-12-19> (Hentet: 29.04.2020).
- Stefansen, Kari (2011) *Foreldreskap i småbarnsfamilien. Klassekultur og sosial reproduksjon*. Doktoravhandling. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Stefansen, Kari og Aarseth, Helene (2011) Enriching intimacy: the role of the emotional in the “resourcing” of middle-class children. *British Journal of Sociology of Education*, 32(3), s. 389-405.
- Stefansen, Kari og Farstad, Gunhild R. (2008) Småbarnsforeldres omsorgsprosjekter. Betydningen av klasse. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 49(3), s. 343-374.
- Stiklestad, Sigrun S. (2007) Det biologiske prinsippets skiftende anvendelse. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 24(2), s. 138-149.
- St.prp. nr. 77 (1995 - 1996). *Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om samtykke til ratifikasjon av konvensjon av 29. mai 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner*.
- Strand, Anne H. (2013) Bokanmeldelse av Anne Lise Ellingsæter og Karin Widerberg (red.): *Velferdsstatens familier. Nye sosiologiske perspektiver*. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 37(3-4), s. 1-4.
- Søvig, Karl H. (2016) Forslag til ny adopsjonslov. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 13(1), s. 1-4.
- Thagaard, Tove (2002) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Toft, Maren og Flemmen, Magne (2019) Var klassesamfunnet noen gang på hell? *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 3(2), s. 137-155.
- Verdens Barn (2020) *Dette er Verdens barn*. Tilgjengelig fra: <https://verdensbarn.no/om-oss/dette-er-verdens-barn> (Hentet: 16.03.2020).
- Widerberg, Karin (2015) *I hjertet av velferdsstaten. En invitasjon til institusjonell etnografi*. Oslo: Cappelen Damm.
- Widerberg, Karin (2010) Med samtalen som utgangspunkt. Om veivalg og kunnskapsmuligheter ved intervjuing, i Album, D., Hansen, M. N. og Widerberg, K. (red.) *Metodene våre. Eksempler fra samfunnsvitenskapelig forskning*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 219-234.

Wind og Uhrenfeldt (2013) Det informerede samtykke: Træk af kræftpatienters historiske oplevelser. *Klinisk Sygepleje*, 27(1), s. 4-14.

Zhao, Yan (2019) Kinned to be Norwegian: transnational adoptees' positioning in relation to whiteness and the negotiation of nationhood. *Nations and Nationalism*, 25, s. 1-21.

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide til adoptivforeldre

Tusen takk for at dere ville møte meg. Som beskrevet i informasjonsskrivet handler prosjektet om foreldreskap i forbindelse med adopsjon og adopsjonsprosessen. Jeg er her interessert i dine/deres erfaringer og tanker om det å bli og være forelder i forbindelse med adopsjon. Bakgrunnen for at jeg vil snakke med deg/dere og for å skrive denne oppgaven er fordi det er skrevet lite om hvordan foreldreskap gjøres i adoptivfamilier. I tillegg er min personlige motivasjon for oppgavens tema at jeg selv er adoptert av norske foreldre.

Intervjuet har en varighet på ca én og halvannen time. Før vi går i gang så vil jeg be om deres samtykke til deltakelse i prosjektet. Det er viktig å si i denne sammenhengen at dere står fritt til å trekke deres samtykke ved en senere anledning, hvis det skulle bli aktuelt. Jeg har tatt med en utskrift av informasjonsskrivet jeg sendte dere på mail, og vil gjerne at dere skriver under på det før vi går videre. Underveis kommer jeg til å ta opp intervjuet med denne lydopptakeren, hvis det er i orden for deg/dere? Også vil lydfilene bli slettet etter at masteroppgaven er levert. Du/dere vil ikke bli gjenkjent i den ferdigstilte oppgaven, da jeg kommer til å anonymisere deg/dere i transkriberingen (når jeg skriver ned det som blir sagt i intervjuet). Jeg har forberedt noen spørsmål, men vil gjerne at du/dere begynner med å fortelle om din/deres motivasjon for å adoptere.

1.Fortelling:

- Kan du/dere huske hva som gjorde at du/dere bestemte deg/dere for adopsjon?
- Hvor hadde du/dere hørt om adopsjon som en mulighet til å få barn på?

2.Skrittene i adopsjonsprosessen:

- Når dere så hadde bestemt dere for adopsjon, hvordan grep dere an? Hva gjorde dere og hva var skrittene i prosessen?
- Hvordan opplevde dere de ulike stegene i prosessen?
- Noen steg som skiller seg ut i adopsjonsprosessen?
- Hva snakket dere om på kurset? Hva var fokusområdet? Noe som kunne blitt endret?
- Hva ble gjort under hjemmebesøk? Hva snakket dere om på hjemmebesøk?
- Hvor mange og hvilke instanser ble dere godkjente av (i Norge)?
- Er det noen fagpersoner som har hatt betydning for valg dere har tatt underveis i adopsjonsprosessen? Hvordan?
- Hvordan opplevdes det å bli vurdert som kommende foreldre?
- Hvilke (godkjennings)kriterier ble stilt til deg som kommende forelder?
- Hva var stegene dere tok når dere først ble godkjente som adoptivforeldre?
- Hadde turen til ditt barns opprinnelsesland noen betydning for deg/dere som forelder?
- Hva var viktig for deg/dere før og i adopsjonsprosessen?

3. Tanker i forkant av å bli forelder:

- Hva slags foreldre ønsket du/dere å være?
- Hva var viktig for deg/dere som kommende foreldre?
- Hadde du/dere noen foreldrepraksis/ strategi eller ideal plan på hvordan du/dere skulle gå frem?
- Hvilke forventninger hadde du/dere til det å bli forelder til et barn født i et annet land?
- Hadde du/dere noen tanker om hvordan det kom til å bli forelder til et barn som så annerledes ut?
- Gjorde dere noen spesielle forberedelser i forkant som kommende foreldre?

4.0 Foreldreskap:

- Hva vil du/dere si at kjennetegner det å være adoptivforelder?
- Hva har vært viktig for deg/dere som foreldre til et adoptivbarn?
- Var det andre oppgaver som dukket opp tilknyttet det å være forelder til et adoptivbarn, som dere ikke hadde tenkt på på forhånd?
- Ble det å være foreldre og utøve foreldreskap slik som du/dere hadde trodd i forkant?
- Ble du den faren/moren du så for deg at du skulle bli?

4.1 Hverdag vs. spesielle hendelser:

- Kan du/dere beskrive en vanlig hverdag for deg/dere med fokus på deg/dere som forelder?
- Har du/dere noen spesielle tradisjoner i familien knyttet til det med adopsjon? Hvilke? Hvordan gjøres dette?

5. Etter adopsjonsprosessen

- Har adopsjonsprosessen/ deler av prosessen hatt betydning i etterkant for deg/dere som forelder? Evt. hvilken betydning?
- Var det andre forhold som var viktig for deg/dere etter adopsjonsprosessen?
- Har det vært noe du/dere savnet av informasjon om adopsjonsprosessen som du/dere har tenkt på i ettertid?

6. Møte med velferdsstat etter adopsjon

- Har det vært noe oppfølging etter selve adopsjonen? Hvilke?
- Har du ringt, sendt mail eller tatt kontakt med fagpersoner på noen måte etter at dere fikk barnet?
- Er det noe du savner eller synes er bra?
- Hvordan har møte med foreldrepermisjonen vært?
- Hvordan har din opplevelse av møte med bhg/skole vært?
- Har du/dere vært i kontakt med helsesøster/fastlege i ettertid?

7. Avslutning:

- Er det noe du/dere lurer på eller har du/dere noe i tankene som ikke er blitt nevnt?
- Tusen takk for at du stilte opp

Vedlegg 2: Intervjuguide til Bufdir

Oppvarmings spørsmål

- Kan du fortelle litt om deg selv og din utdanningsbakgrunn?

Hovedspørsmål

Foreldreveilednings-kurs:

- Hva er hovedfokuset i innholdet på et slikt kurs?
- Hvilken tilnærming har kurset?
- Hvor ofte tilbys forberedelseskurs for adoptivforeldre?
- Hvor lenge varer et slikt kurs?
- Er det obligatorisk?
- Virker det som at kursets innhold samsvarer med hva som opptar adoptivforeldrene?
- Hva er tilfredsstillende og ikke fullt så tilfredsstillende med kurset?

Kommende adoptivforeldre:

- Er parene som deltar på kurs allerede blitt godkjente for adopsjon?
- Er det mange par som ytrer engstelighet iht. det å få et barn fra et annet land?
- Er det mange par som viser til bekymring iht. det å bli foreldre?
- Er det mange som har barn fra før?

Adopsjonsprosessen:

- Kan du beskrive hvordan adopsjonsprosessen foregår fra A til Å?
- Hvordan/hvorfra får par som ønsker å bli adoptivforeldre høre om adopsjon?
- På hvilke kriterier godkjennes evt. kommende adoptivforeldre?
- Er det mange som ikke blir "godkjente"?
- Stiller landene ulike kriterier til de potensielle adoptivfamiliene?
- Hvilke land har de 3 lengste ventetidene for å adoptere i dag?
- Hvorfor tror du par ønsker å adoptere?

Etter adopsjonen:

- Er det mange som tar kontakt med dere etter at barnet har kommet til Norge?
- Er det økt behov for veiledning blant adoptivforeldrene (etter ankomst)?
- Finnes det noen form for oppfølging etter at barnet har kommet?

Avrundings spørsmål

- Er det noe du lurer på eller noe du har i tankene som du ikke har fått sagt?

Trondheim, 08.Desember 2019

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet:

“Adoptivforeldres foreldreskapspraksiser i en institusjonell ramme”.

Bakgrunn og formål

Utenlandsadopsjon startet i Norge etter Koreakrigen tidlig på 1950-tallet. Siden den gang har norske myndigheter vært deltakende i organiseringen av adopsjon fra utlandet, blant annet i form av strenge godkjenningskriterier for adoptivsøkere.

I min masteroppgave vil jeg se på hvordan norske adoptivforeldre beskriver adopsjonsprosessen i relasjon til det å bli foreldre til et utenlandsadoptert barn. For mange vil den mentale adopsjonsprosessen starte lenge før man tar kontakt med en adopsjonsforening eller Bufdir. I min oppgave ønsker jeg å belyse det som skjer underveis i adopsjonsprosessen etter at du/dere tok kontakt med en adopsjonsforening og/eller Bufdir. For meg er det interessant å se hvilken betydning adopsjonsprosessen hadde i din/deres forberedelse til forelderrollen. Det kan være tanker, ønsker og forventninger som du/dere hadde før barnet kom, og erfaringer du/dere har gjort deg/dere som forelder til et utenlandsadoptert barn. Studien er en masteroppgave i sosiologi ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap på NTNU og blir veiledet av postdoktor Ingvill Stuvøy.

Jeg ønsker å komme i kontakt med deg/dere som har adoptert et barn fra utlandet fra 2002 og fram til i dag, og som kan fortelle om dine/deres erfaringer og tanker om det å bli og være adoptivforelder.

Jeg er selv adoptert fra Kina og kom til Norge da jeg var tre år.

Hva innebærer deltakelse i prosjektet?

Deltakelse i prosjektet innebærer et dybdeintervju med en varighet på omkring én time til halvannen. Lengden på intervjuet avhenger av hvor mye du/dere har på hjertet og hva du/dere ønsker å fortelle. Jeg vil bruke lydopptaker under intervjuet, som senere vil bli transkribert (skrevet ned) for videre analyse. Spørsmålene vil først og fremst handle om dine/deres erfaringer og tanker rundt foreldreskap. Spørsmål som du/dere vil bli stilt er blant annet; Hva innebærer det å være forelder for et adoptivbarn for deg/dere? Hvordan hadde du/dere sett for deg/dere det å skulle bli foreldre? Og hvordan utspiller dette seg i praksis?

Under følger informasjon om personvern og dine rettigheter

Hva skjer med informasjonen om deg/dere?

Alle personopplysninger om deg/dere vil bli behandlet konfidensielt, og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun jeg som vil ha tilgang til informasjonen under selve analysearbeidet og fram til publikasjonsdato. Konfidensialiteten vil bli opprettholdt ved at du/dere vil bli anonymisert og bli gitt et pseudonym i datamaterialet, samtidig som jeg vil unngå å bruke andre personopplysninger om deg/dere for å sikre at du/dere ikke blir gjenkjent i den ferdige oppgaven. Du/dere knyttes kun til dette pseudonymet via en navneliste som lagres isolert fra øvrige data, som også kun jeg som databehandler har tilgang til. Oppbevaring og behandling av lydfilene vil foregå i tråd med personregelverket ved at transkribering vil finne sted på en av NTNUs datamaskiner.

Prosjektet forventes å være ferdig 30.05.2019. Etter denne datoen blir lydopptak og navnelisten slettet. Ved endring i sluttdatoen vil du/dere bli informert.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du/dere har når som helst mulighet til å trekke deg/dere uten å oppgi noen grunn - også på et senere tidspunkt. Jeg vil da slette intervjuet og opplysningene om deg/dere.

Dine rettigheter

Dersom du/dere kan identifiseres i den ferdigstilte oppgaven, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg,
- å få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg/dere?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra NTNU, Institutt for sosiologi og statsvitenskap har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Prosjektet er godkjent av Norsk senter for Forskningsdata (NSD).

Dersom du/dere ønsker å delta eller har spørsmål til prosjektet, ta direkte kontakt med meg på telefon 411 40 258 eller e-post: maiam@ntnu.no eller min veileder og postdoktor, Ingvill Stuvøy, e-post: ingvill.stuvoy@ntnu.no.

Eller ønsker å benytte dine rettigheter: Norsk senter for Forskningsdata AS (NSD), e-post: personverntjenester@nsd.no eller tlf.nr. 555 82 117.

Med vennlig hilsen,

Maia Ju Yang Minde

Samtykke til deltakelse i forskningsprosjektet om: *“Adoptivforeldres foreldreskapspraksiser i en institusjonell ramme”*.

Jeg har mottatt både skriftlig og muntlig informasjon om forskningsprosjektet, og ønsker å delta.

(Signert av prosjektdeltaker, sted og dato)

Trondheim, 02.Desember 2019

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet: “Adoptivforeldres foreldreskapspraksiser i en institusjonell ramme”.

Bakgrunn og formål

Prosjektet er en kvalitativ studie av foreldreskap i internasjonal adopsjon. Jeg er interessert i hvordan foreldreskap gjøres og oppleves av adoptivforeldre som har adoptert et barn fra et annet land. Videre er jeg interessert i hvordan organiseringen av adopsjonsprosessen i Norge former adoptivforeldres praksiser og tanker om hva denne typen foreldreskap innebærer. Studien er en masteroppgave i sosiologi ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap på NTNU og blir veiledet av postdoktor Ingvill Stuvøy.

Mye forskning har blitt gjort på foreldreskap og likestilling på hjemmebane og i arbeidslivet av heterofile par. Til gjengjeld er lite forskning blitt gjort på adoptivforeldre og deres praksiser. I den anledning ønsker jeg å få en forståelse av nettopp adoptivforeldres perspektiv, og kunne bidra med kunnskap om foreldreskap i forbindelse med adopsjon. I denne studien ønsker jeg også å finne ut av hvordan det tenkes rundt det å være forelder for noen som kommer fra et annet land. Formålet med mitt prosjekt går hovedsakelig ut på å undersøke foreldreskapspraksiser, det vil si hvordan adoptivforeldre definerer, organiserer roller og plikter nærmere slik den blir erfart av og forstått av adoptivforeldre. Videre er det også relevant å intervjuere fagpersoner i Bufdir/Bufetat/adopsjonsbyråer som kan gi informasjon om adopsjonsprosessen og hvordan den organiseres.

Intervjuene vil derfor ta utgangspunkt de ulike stegene i adopsjonsprosessen, samt tanker rundt par som søker seg til adopsjon. Jeg er derfor interessert i å komme i kontakt med en fagperson som kan representere Bufdir/Bufetat eller ett av de tre norske adopsjonsbyråene.

Hva innebærer deltakelse i prosjektet?

Deltakelse i prosjektet innebærer et dybdeintervju med en varighet fra ca en time og halvannen. Lengden på intervjuet avhenger av hvor mye du har på hjertet og hva du ønsker å fortelle. Jeg vil bruke lydopptaker under intervjuet, som senere vil bli transkribert (skrevet ned) for videre analyse. Spørsmålene vil først og fremst handle om hva som skjer i ulike deler av adopsjonsprosessen og hvordan du opplever adoptivforeldre på et generelt nivå under denne prosessen.

Under følger informasjon om personvern og dine rettigheter

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger om deg vil bli behandlet konfidensielt, og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun jeg som vil ha tilgang til informasjonen under selve analysearbeidet og fram til publikasjonsdato. Konfidensialiteten vil bli opprettholdt ved at du vil bli anonymisert og bli gitt et pseudonym i datamaterialet, samtidig som jeg vil unngå å bruke andre opplysninger om deg for å bevare din sikkerhet og ikke blir gjenkjent i den ferdige oppgaven. Du knyttes kun til dette pseudonymet via en navneliste som lagres isolert fra øvrige data, som også kun jeg som databehandler har tilgang til. Oppbevaring og behandling av lydfilene vil foregå i tråd med personregelverket ved at transkribering vil finne sted på en av NTNUs datamaskiner.

Prosjektet forventes å være ferdig 30.05.2019. Etter denne datoen blir lydopptak og navnelisten slettet. Ved endring i sluttdatoen vil du/dere bli informert.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du har når som helst mulighet til å trekke deg uten å oppgi noen grunn - også på et senere tidspunkt. Jeg vil da slette intervjuet og opplysningene om deg.

Dine rettigheter

Dersom du kan identifiseres i den ferdigstilte oppgaven, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg,
- å få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra NTNU, Institutt for sosiologi og statsvitenskap har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Prosjektet er godkjent av Norsk senter for Forskningsdata (NSD).

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til prosjektet, ta direkte kontakt med meg på

telefon 411 40 258 eller e-post: maiam@ntnu.no eller min veileder og postdoktor, Ingvill Stuvøy, e-post: ingvill.stuvoy@ntnu.no.

Eller ønsker å benytte dine rettigheter:

Norsk senter for Forschungsdata AS (NSD), e-post: personverntjenester@nsd.no eller tlf.nr. 555 82 117.

Med vennlig hilsen,

Maia Ju Yang Minde

Samtykke til deltakelse i forskningsprosjektet om: “Adoptivforeldres foreldreskapspraksiser i en institusjonell ramme”.

Jeg har mottatt både skriftlig og muntlig informasjon om forskningsprosjektet, og ønsker å delta.

(Signert av prosjektdeltaker, sted og dato)

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Foreldreskap blant adoptivfamilier: adoptivforeldres erfaringer tilknyttet den transnasjonale adopsjonsprosessen og hvordan foreldreskap institusjonaliseres og praktiseres.

Referansenummer

407611

Registrert

06.11.2019 av Maia Minde - maiam@stud.ntnu.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet NTNU / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Ingvill Stuvøy, ingvill.stuvoy@ntnu.no, tlf: 40606796

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Maia Minde, maiaminde@hotmail.com, tlf: 41140258

Prosjektperiode

15.08.2019 - 30.05.2020

Status

16.12.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

16.12.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 16.12.2019 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om helse og alminnelige personopplysninger frem til 30.05.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a), jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Karin Lillevold
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Tabeller

Tabell 1: Eksempler på handlinger og kategorier innenfor institusjonell og kulturell ramme

Institusjonell ramme	Kulturell ramme
Ren adopsjonsprosess - Å velge adopsjon - Å velge giverland	Å skape hjem og tilknytning - Å tilpasse seg barnet
Å møte med adopsjonsprosessen	Å forhandle om tilhørighet - Å gi redskap
Å forberede seg	Å bygge stolthet - til giverland - Å feire “got ya”-dag
Å møte velferdsstatlige institusjoner	

Tabell 2: Oversikt over endelige kategorier, handlinger og type foreldreskap

Etablerer seg som foreldre (Å bli adoptivforelder)	Opplevelser i møte med det institusjonelle (institusjonell ramme)	Forholder seg til kulturelle normer (kulturell ramme)
Å ta de riktige valgene: refleksivt og ansvarlig foreldreskap	Å bli vurdert og kurset som foreldre: statsautorisert foreldreskap	Åpenhet som norm: godt og riktig foreldreskap
Å være forelder uten forbehold: biologisk vs. sosialt foreldreskap	Å ta grep på egen adopsjonsprosess: kvalitetsforeldre/ statsautorisert foreldreskap	Å framstille seg som adoptivforeldre og -familie: foreldre/familieframvisning
Å forberede seg til foreldreskap: investert foreldreskap	Hjemme i velferdsstaten: godt og riktig foreldreskap	Investert og stolte foreldre: investert foreldreskap/godt og riktig foreldreskap/berikende foreldreskap
Å etablere en relasjon til barnet: om foreldreskap som relasjon		

Tabell 3: Oversikt over adoptivforeldrene

Navn	Startet adopsjon	Hentet barn	Barn
Truls	1998 og ukjent årstall	2000 og 2003	To barn adoptert fra Nepal
Kari	2012	ukjent	Et barn adoptert fra Kina
Synnøve	2007	2009	Et barn adoptert fra Sør-Korea
Hanne	2016	2018	Et egenfødt barn og et barn adoptert fra Sør-Korea
Mette og Per	2004 og ukjent årstall	Hentet barn i 2010 og 2015	To barn adoptert fra Kina
Tone	2003	2005	To egenfødte barn og et barn adoptert fra Kina
Grethe	2011	2012	Et egenfødt barn og et søskenpar adoptert samtidig fra Chile
Pauline og Henning	2000 og 2003	2002 og 2005	Tre barn adoptert fra Sør-Korea. Blant dem et tvillingpar.
Lena	2005	2009	Et barn adoptert fra Etiopia

